

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Diskurz hybridních hrozeb v ČR

Diplomová práce

Autor práce: Stanislav Vítek

Studijní program: Politologie

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Jakub Tesař, Ph.D.

Rok obhajoby: 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Bibliografický záznam

VÍTEK, Stanislav. *Diskurz hybridních hrozeb v ČR*. Praha, 2019. 122 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce Mgr. Bc. Jakub Tesař, Ph.D.

Rozsah práce: 146 439 znaků

Anotace

Od počátku ukrajinské krize došlo během dvou let mezi roky 2014 a 2016 v českém politickém diskurzu k etablování tématu hybridních hrozeb, které postupně transformovalo vnímání české národní bezpečnosti. Tato práce si klade za cíl popsat konstrukci politického diskurzu hybridních hrozeb v České republice. V souladu s konstruktivistickým teoretickým rámcem pomocí diskurzivní analýzy ukazuje, že vnímané hodnoty a ideje aktérů mezinárodních vztahů jsou ve vzájemné interakci považovány za ohrožené, a proto jednotliví aktéři podnikají diskurzivní akce na jejich obranu. Práce postupně popisuje způsob, jakým Rusko vnímá mezinárodní situaci po skončení Studené války a jak na ni reaguje jako na ohrožení svojí velmocenské pozice. Práce se dále zaměřuje na ukrajinskou krizi jako následek ruského politického diskurzu ohrožení velmocenského statusu, empiricky popisuje fenomén hybridní války a představuje ruský diskurz hybridních hrozeb, který je zcela opačný než ten západní. Následuje samotná analýza politického diskurzu hybridních hrozeb v České republice a popis způsobů, jakým do něj jednotliví aktéři vstupovali a jak byl konstruován. Práce popisuje centrální narativ tohoto diskurzu, identifikuje nejdůležitější diskurzivní akce a rozděluje politické aktéry podle příslušnosti k hlavní či alternativní linii tohoto diskurzu.

Annotation

The topic of hybrid threats has established itself in Czech political discourse since the beginning of Crimean crisis and it has gradually transformed the notion of Czech security policy between 2014 and 2016. The goal of this thesis is to describe the process of construction of the Czech political hybrid threat discourse. The thesis will use constructivist framework and political discourse analysis to demonstrate, that the actors of international relations in mutual interaction consider their values, ideas and identities endangered, which leads to defensive discursive actions. The thesis will present Russian perception of the international order after the end of the Cold War and the way Russian state reacts to the perception of threat to its superpower status. Then it will focus on the Ukrainian crisis, which will be presented as a consequence of Russian political discourse on international policy. Later the empiric part focusing on hybrid war and presentation of Russian discourse of hybrid war will follow and I will demonstrate, that the central narrative of the Russian discourse of hybrid war is the very opposite of the Western discourse of hybrid war. In the end, political discourse analysis of the Czech hybrid threat discourse will be performed. In the analysis I will focus on key actors of the political discourse and the discursive actions the actors took to shape the discourse of hybrid threats. This work will describe central narrative of the discourse, identify the key acts and sort the actors based on their belonging to the identified lines of the discourse.

Klíčová slova

hybridní hrozby, Rusko, ČR, hybridní válka, diskurzivní analýza

Keywords

hybrid threats, hybrid war, Russia, Czech Republic, discursive analysis

Title/název práce

Diskurz hybridních hrozeb v ČR

The discourse of hybrid threats in the Czech Republic

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Mgr. Bc. Jakubu Tesařovi, Ph.D. za odbornou pomoc při vedení práce, jeho ochotu, rady a zejména trpělivost.

Institut politologických studií

Teze diplomové práce

Zdůvodnění tématu výběru práce

Anexe Krymského poloostrova Ruskou federací patří k nejdůležitějším geopolitickým událostem posledních let. Jedním z jejích důsledků bylo spuštění debaty o tzv. hybridních hrozbách v českém prostředí. Nicméně tato debata se často omezuje na mediální zkratky a zejména ve veřejném prostoru panuje poněkud zmatečná situace ohledně terminologie, kdy je tzv. Gerasimův koncept vydáván za ruskou vojenskou doktrínu, popř. se koncept hybridní války označuje za novinku na poli geopolitiky, za "ruský vynález", či za převratnou a revoluční metodu. Téma jsem si vybral, protože žijeme ve věku, kdy hybridní a nelineární konflikty převažují nad klasickou mezistátní válkou, a protože Česká republika leží na hranici euroatlantického prostoru a je tak dlouhodobě terčem zájmu Ruska. Abychom mohli kompetentně popsat českou reflexi hybridních hrozeb a způsob konstrukce diskurzu hybridních hrozeb v ČR, bude třeba předem popsat ruské smýšlení o nelineárním vedení boje na pozadí vnímání svojí role v mezinárodní politice. Následně bude třeba zjistit, jakým způsobem konstruujeme vlastní identitu na základě vlastní historické zkušenosti a našeho mezinárodního postavení.

Předpokládaný cíl

Cílem výzkumu je popis způsobu, jakým byl utvářen diskurz hybridních hrozeb v České republice mezi lety 2014 a 2018 a zjištění, jestli je tento diskurz následkem jediné události, a to anexe Krymského poloostrova Ruskou federací. Jelikož se tento diskurz nalézá v prostoru sociálně konstruovaných identit a politických hodnot, zvolil jsem jako nejvhodnější nástroj porozumění problematice diskurzivní analýzu.

Základní charakteristika tématu

Abychom porozuměli charakteru ruského angažmá na Ukrajině ve světle teorií hybridního či nelineárního vedení boje a následné české reflexi tématu hybridních konfliktů, budeme se muset ohlédnout do historie za způsobem ruského myšlení o

tomto druhu vojenských operací a zhodnotit jeho vojenské tradice a defenzivní kapacity. Jelikož se hybridní operace odehrávají ve strategickém geopolitickém prostředí, bude potřeba téma uvést úvahou nad způsobem, jak Rusko vnímá svoji identitu, svoji pozici v mezinárodním systému a jakou "historickou úlohu" v něm podle svého uvažování hraje. Pro českou reflexi bude zásadní zanalyzovat nejen obsah strategických dokumentů a politických vyjádření klíčových představitelů státu reagujících na změnu bezpečnostního prostředí v Evropě, ale taktéž českou konstrukci identity ve vztahu nejen k Rusku, ale i k mezinárodnímu prostředí jako celku.

Předpokládaná struktura práce

- Kapitola 1: Úvod
- Kapitola 2: Metodologie
 - o Diskurzivní analýza
- Kapitola 3: Koncept hybridní války
 - o Vývoj konceptu hybridní války
 - o Nelineární vedení boje v ruské vojenské doktríně a tzv. Gerasimův koncept
 - o Ruské angažmá v Ukrajinské krizi
- Kapitola 4: Český diskurz v oblasti hybridních konfliktů
 - o Analýza diskurzu hybridních hrozeb v ČR
 - o Analýza vnímané identity a rolí v mezinárodním prostředí
- Kapitola 5: Závěr
- Bibliografie

Základní literatura

BĒRZIŅŠ, Jānis. Russian New Generation Warfare Is Not Hybrid Warfare. In. *The War in Ukraine: Lessons for Europe*, edited by Artis Pabriks and Andis Kudors, pp. 40–51. Riga: University of Latvia Press, 2015. ISBN 9789984459981.

DIJK, Teun van. What is Political Discourse Analysis? *Belgian Journal of Linguistics*, [Gent]: Linguistic Society of Belgium, 1997, Volume 11, Issue 1, pp. 11-52. ISSN 0774-5141.

DUNKAN, Andrew J.: 2017. New 'Hybrid War' or Old 'Dirty Tricks'? The Gerasimov Debate and Russia's Response to the Contemporary Operating Environment. *Canadian Military Journal*, Vol. 17, No. 3, Summer 2017. ISSN 1492-465X.

GALEOTTI, Mark. *Hybrid War or Gibrinaya Voina? Getting Russia's non-linear military challenge right*. Praha: Mayak Intelligence, 2016. ISBN 9781365549809.

HOFFMAN, Frank G. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars* [online]. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007. dostupné z: <http://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf>

KLOTZ, A. & DEEPA P. (eds.). *Qualitative methods in International Relations: A pluralist guide*. New York: Palgrave Macmillan, 2008. ISBN 978-0230241756.

KASAPOGLU, Can: Russia's renewed Military Thinking: Non-Linear Warfare and Reflexive Control [online]. In: *Nato.int*. Rome: NATO Defense College, 2010. [cit. 10.5.2018]. dostupné z: <<http://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=467>>. ISSN 2076-0949.

RÁCZ, András. *Russia's hybrid war in Ukraine: breaking the enemy's ability to resist*. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti, 2015. ISBN 9789517694544.

RADIN, Andrew & Clint REACH. *Russian views of the International Order*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2017. ISBN 9780833097279.

RENZ, Bettina & Hanna SMITH et al. *Russia and Hybrid Warfare: Going Beyond the Label* [online]. Aleksanteri Papers, Helsinki: Kikimora Publications, 2016 [cit. 2.5.2018]. Dostupné z: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/175291/renz_smith_russia_and_hybrid_warfare.pdf?sequence=1>. ISSN 1457-9251.

Obsah

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM	1
PODĚKOVÁNÍ	3
OBSAH	7
1. ÚVOD	8
2. DISKURZIVNÍ ANALÝZA JAKO NÁSTROJ ANALÝZY POLITIKY	20
2.1. Teoretický rámec	20
2.2. Metodologie	22
2.2.1. Diskurzivní analýza	22
2.2.2. Analýza politického diskurzu	23
2.3. Korpus.....	25
2.4. Hybridní válka vs hybridní hrozby.....	27
3. RUSKÝ POHLED NA MEZINÁRODNÍ USPOŘÁDÁNÍ	28
3.1. Pohled na vývoj od rozpadu SSSR k Ukrajinské krizi	31
3.2. Ukrajinská krize	40
3.3. Hybridní válka na Ukrajině?.....	44
4. KONCEPT HYBRIDNÍ VÁLKY	48
4.1. Vývoj konceptu hybridní války.....	49
4.2. Ruský diskurz hybridní války.....	51
4.2.1. Válka v ruském vojenském myšlení	53
4.2.2. Nové války?	54
4.2.3. „Gerasimova doktrína“.....	59
5. ČESKÝ DISKURZ HYBRIDNÍCH HROZEB	66
5.1.1. Strategické dokumenty ČR.....	68
5.1.2. Analýza výroků vybraných politických představitelů.....	72
5.1.3. Analýza výroků představitelů armády.....	76
5.1.4. Role expertů a médií.....	78
ZÁVĚR	80
SUMMARY	84
POUŽITÁ LITERATURA	86
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA	102

1. Úvod

Anexe Krymského poloostrova Ruskou federací patří k nejdůležitějším geopolitickým událostem posledních let. Jedním z jejích důsledků bylo spuštění debaty o tzv. hybridních hrozbách v českém prostředí. Nicméně tato debata se často omezuje na mediální zkratky a zejména ve veřejném prostoru panuje poněkud zmatečná situace ohledně terminologie, kdy je tzv. Gerasimův koncept vydáván za ruskou vojenskou doktrínu, popř. se koncept hybridní války označuje za novinku na poli geopolitiky, za „ruský vynález“, či za převratnou a revoluční metodu.

Téma českého diskurzu hybridních hrozeb jsem si vybral, protože žijeme ve věku, kdy hybridní a nelineární konflikty převažují nad klasickou mezistátní válkou, a protože Česká republika se nachází stejně jako další země z bývalé sféry vlivu Sovětského svazu na východním křídle Evropské unie v geografickém prostoru, který je dlouhodobě terčem snahy Ruska prosazovat svůj vliv. Tyto země čelí ve zvýšené míře výzvě ruského vlivu, jež se snaží ovlivňovat jejich vnitřní tvorbu strategického rozhodování, zejména ve vztahu k jejich další integraci v západních strukturách (Milo & Klingová, 2017).

Představme si scénář podobný tomu z anexe Krymu, ovšem v Estonské Narvě.¹ Mohlo by dojít k aktivaci článku 5 Washingtonské úmluvy v případě, že by nedošlo ke klasickém vojenském napadení, ale k akci, jež by Rusko nazvalo demokratickým vyjádřením práva na sebeurčení jako v případě Kosova a Krymu? Podobné úvahy děsily od propuknutí ukrajinské krize většinu západních politiků a pomohly zatemnit nuance ruské kampaně na Ukrajině, která byla na Západě viděna jako předobraz hybridních hrozeb a modelové chování Ruska pro všechny případné budoucí konflikty na jeho hranicích (Kofman & Rojansky, 2015). Proto budu v této práci ukrajinskou krizi částečně rekonstruovat před samotnou analýzou diskurzu hybridních hrozeb v našem politickém prostředí.

¹ Město na ruských hranicích s velkou ruskou většinou obyvatelstva. V celém Estonsku je pak etnických Rusů asi jedna čtvrtina.

Abychom mohli kompetentně popsat českou reflexi hybridních hrozeb a způsob konstrukce diskurzu hybridních hrozeb v ČR, bude třeba předem popsat ruské smýšlení o nelineárním vedení boje na pozadí vnímání svojí role v mezinárodní politice. Následně bude třeba zjistit, jakým způsobem konstruujeme vlastní identitu na základě vlastní historické zkušenosti a našeho mezinárodního postavení.

Cílem výzkumu je popis způsobu, jakým byl utvářen diskurz hybridních hrozeb v České republice mezi lety 2014 a 2018 a zjištění, jestli je tento diskurz následkem jediné události, a to ukrajinské krize, tedy jinými slovy anexy Krymského poloostrova a zapojení Ruské federace v konfliktu na východní Ukrajině. Jelikož se tento diskurz nalézá v prostoru sociálně konstruovaných identit a politických hodnot, zvolil jsem jako nejvhodnější nástroj porozumění problematice diskurzivní analýzu. Jelikož existující literatura již detailně popsala způsob a taktiky vedení hybridní války v ČR a expertní sítě, které přispěly k etablování tématu ve veřejné debatě, největším přínosem této práce by mělo být uvedení diskurzu hybridních hrozeb do patřičného mezinárodního kontextu. K tomu bude sloužit popis ruského nazírání na mezinárodní politiku, abych kromě odpovědi na otázku *jak*, pochopili i *proč* Rusko vede to, čemu se v našem politickém diskurzu říká *hybridní válka*. Dalším, ačkoliv vedlejším přínosem této práce pak bude empirická část, popisující hybridní hrozby samotné, protože z empirického hlediska není samotné ukotvení tohoto pojmu zdaleka tak jednoznačné, jak je v našem politickém diskurzu prezentováno.

Abychom porozuměli ruskému angažmá na Ukrajině, bude nejprve potřeba osvětlit, jakým způsobem konstruuje sociální realitu na poli mezinárodních vztahů ruské politické vedení. Abych zajistil plodnost svého výzkumu pro další debatu, představím v empirické části práce koncept hybridních hrozeb i diskurz hybridních hrozeb konstruovaný ruskými oficiálními představiteli, což mi umožní hlubší úroveň analýzy konstrukce českého diskurzu hybridních hrozeb.

Jelikož se hybridní operace odehrávají ve strategickém geopolitickém prostředí, bude potřeba téma uvést úvahou nad způsobem, jak oficiální představitelé Ruska vnímají identitu svého státu a jeho pozici v mezinárodním systému, jakou „historickou

úlohu“ v něm podle svého uvažování hraje a co interakce mezi státy může znamenat pro ně samotné. Pro českou reflexi bude zásadní zanalyzovat zejména obsah strategických dokumentů a politických vyjádření klíčových představitelů státu reagujících na změnu bezpečnostního prostředí v Evropě, ale také konstrukci identity klíčových aktérů ve vztahu nejen k Rusku, ale i k mezinárodnímu prostředí jako celku a k vlastní historické zkušenosti.

Tato práce se bude zabývat způsobem, jakým ruské aktivity během ukrajinské krize vedly k vzrůstu vnímání hrozby *hybridní války* a k názoru, že se jedná o novinku na poli geopolitiky, aniž by tyto postoje vzaly do úvahy smýšlení vedení Ruské federace o tomto tématu. Jak budu později demonstrovat, pro Moskvu to byl Západ, který odvedl „průkopnickou práci“ na poli vojensko-politických operací vedoucích k destabilizaci nepřátelsky naladěných režimů na různých místech po světě.

Tento západní diskurz „nového způsobu vedení války“ neboli diskurz *ruské hybridní války* či *hrozby* zdůrazňuje ruskou agresi na Ukrajině a reaguje také na úspěšnou ruskou projekci síly v Sýrii a kontinuální ruskou politiku aktivního odporu proti Západu. Tato hybridní válka na Západě vyvolává obavy zejména proto, že obchází a neutralizuje západní výhodu v podobě rozsáhlejších vojenských kapacit daných jak vyšší technologickou vyspělostí, tak výrazně větším hospodářským výkonem,² zajišťujícím zázemí pro neoddiskutovatelnou konvenční vojenskou převahu pod záštitou Severoatlantické aliance.

Ruští představitelé vnímají tuto strategickou zranitelnost svojí pozice ve vztahu se Západem, což prochází všemi aspekty ruské politiky, hospodářství i obrany. Tento pocit ohrožení je posilován relativní politickou křehkostí, stojící na autoritativním přístupu prezidenta, ale zároveň slouží vládnoucí ekipě jako nástroj politické mobilizace proti vnějším hrozbám (Malinova, 2017, s. 127).

Rusko sice výrazně pokročilo v modernizaci výstroje, výzbroje a techniky svých ozbrojených sil, nicméně řadu klíčových zbrojních programů trápí finanční i časové

problémy, způsobené propadem ceny ropy, západními sankcemi, hluboce zakořeněným systémem korupce a klientelismu, přerušením dodávek vojenského materiálu z Ukrajiny a šibeničními lhůtami hlavních modernizačních programů (Connolly & Boulègue, 2018, s. 32). Státní vyzbrojovací programy (*gosudarstvennoj programmy vooruzhenija – GPV*) 2011-2020 a 2016-2025 si kladou za cíl srovnat vojenské schopnosti Ruska s úrovní zemí NATO, nicméně klíčové elementy pro skutečnou konvenční kvalitativní paritu jako zahájení výroby stíhacího letounu páté generace, či nasazení moderních tanků Armata a z něj odvezených systémů, jsou stále v nedohlednu, zatímco přezbrojování klade obrovské nároky na přetíženou ruskou ekonomiku (Cooper, 2016).³ Rusko se cítí čím dál více omezeno nebo dokonce ohroženo Západem, který je ovšem příliš silný na to, aby byl přímo konfrontován, a proto jsou pro něj všechny potenciální alternativní nástroje soupeření se Západem zajímavé.

Slovy Conrada Cranea existují pouze dva způsoby, jakými vést válku: asymetrický a stupidní. Myslí se tím samozřejmě fakt, že každá kompetentní strana v konfliktu se snaží najít a využít slabinu protistrany (Crane, 2013, s.1). A Rusko je i přes veškerý pokrok dosažený za vlády Vladimíra Putina daleko ambicióznější, než co mu jeho zdroje umožňují, a proto musí volit adekvátní asymetrickou strategii.⁴

Michael Kofman hovoří o historické paralele se strategií nájezdů loupeživých rytířů a přidává komentář, že to byl sám Západ, který v rámci podpory globální propojenosti a vzájemné závislosti (interdependence) učinil ze sebe a svých institucí lákavý cíl pro politiku nájezdnictví. Útočit se dá na jednotu Západu pomocí podvracení⁵ nadnárodních institucí jako je Evropská unie nebo NATO, jejichž vznik je vedle globální

² Poměr HDP států NATO vs Ruska byl v roce 2017 9:1 (World Bank, 2018).

³ V létě 2018 přiznal vicepremiér pro zbrojní průmysl Jurij Borisov, že tanky Armata a další obrněnci na této platformě a stejně tak stíhačky páté generace Su-57 jsou pro Rusko příliš drahé a jejich masová výroba tak nebude v dohledné době zahájena. Opakuje se tak scénář s tanky T-80 a T-90 (Howard, 2018).

⁴ Že je asymetrická strategie v konfliktu zbraní slabých proti silným je okřídleným rčením, nicméně tento tradiční pohled na věc padá za oběť moderním technologiím. Jak píše Conrad Crane, žádný jiný stát nepoužívá asymetrické způsoby vedení boje víc než USA (Crane, 2013, s.1). Asymetrií se tak rozumí užití síly a vlastní výhody proti slabému místu protistrany na strategické i operační úrovni v první řadě a zejména tam, kde je rozdíl největší. Příkladem budiž letecká, elektronická a informační válka proti Iráku či Srbsku.

propojenosti a pohybu práce a lidí a šíření informačních technologií, jakými jsou třeba sociální média, faktorem, umožňujícím (enabling factor) ruské „nájezdy“ (Kofman, 2018).

Mark Galeotti zase hovoří o „guerillové geopolitice“, kdy si je Rusko vědomo svojí relativní slabosti, ale zároveň je schopno identifikovat a využít slabiny Západu, a to jmenovitě slabiny v podobě nedostatku odhodlání, tvrdosti a jednoty, aniž by vyvolalo přímou konfrontaci (Galeotti, 2014b). Jisté je to, že Rusko disponuje vůlí použít všechny možné způsoby mobilizace státních prostředků k dosažení svých politických cílů (Maxwell, 2014). K tomuto pokračování politiky dalšími prostředky tak používá pravidelného připomínání svého jaderného potenciálu, zastrašování svých sousedů a menších států v okolí, informační válku, kybernetické útoky, operace podkopávající soudržnost západních politických institucí, úplatky a další prostředky označované často souhrnně právě jako *hybridní hrozby*, či *hybridní válka*.⁶

Rusko si osobuje nárok na suverenitu, kterou ovšem konceptualizuje výrazně jinak než Západ (Řehka, 2017, s. 178). Pro Rusko suverenita znamená schopnost čelit tomu, co nazírá jako kulturní kontaminaci a politický vliv přicházející díky globalizaci a pádu Železné opony ze Západu, zejména skrz mezinárodní a nadnárodní instituce a ochraňovat svoje *speciální zájmy* ve svém sousedství (Medvedev, in: New York Times, 2008). Putin ve svém inauguračním projevu ještě jako poslední premiér Borise Jelcina v roce 1999 reagoval na operaci NATO Allied Force v Kosovu a Srbsku a na rozšiřování řad států NATO o bývalé sovětské satelity: „Rusko bylo velkou mocností po staletí a nadále jí zůstává. Vždy mělo a nadále má legitimní zóny svého zájmu za svými hranicemi jak v post-sovětských zemích, tak i jinde. Neměli bychom v tomto ohledu ztrácet ostražitost a neměli bychom dovolit, aby byl náš názor ignorován“ (Putin, in: Bullough, 2014).

⁵ subverze viz Mareš (in: Zlatohlávek, 2016, s. 13)

⁶ Pro důkladné shrnutí projevů této politické, nelineární či hybridní války viz Galeotti (2017a); Galeotti (2016).

Podle ruského narativu byl důležitým mezníkem, kterým Západ začal narušovat rovnováhu světového uspořádání po skončení Studené války, konflikt v Kosovu, do kterého se vojensky angažovalo NATO v momentě, kdy bylo Rusko nejslabší, dostávalo se mu hospodářské pomoci od Západu a mělo tou dobou existenciální starosti na domácí půdě.

Západní pohled na intervenci NATO v Jugoslávii hovoří o humanitární akci s cílem zabránit genocidě, v ruském narativu se jedná o nebezpečné, nelegální a zejména nelegitimní zasahování do záležitostí svrchovaných států. Největším problémem byla pro ruské představitele operace Allied Force, ve které šlo dle tohoto narativu o trestání Srbů za proti-teroristické operace proti muslimské separatistické menšině na vlastním území. Je důležité si uvědomit, že Rusko v té době čelilo vlastní muslimské vzbouřenecké kampani v Čečensku a na severním Kavkaze a operace Allied Force byla vnímána jako možný precedent hrozby pro Rusko samotné (Bartles, 2016). Proto není žádným překvapením, že Rusko nevynechá příležitost Západu kosovskou intervencí připomenout, a že Kosovo sloužilo jako ospravedlnění mnohých aspektů anexe Krymu (např. Putin, 2014 nebo Lavrov, 2014).

Dále je třeba mít na paměti, že bývalé sovětské satelity Česká republika, Maďarsko a Polsko se po rozpadu Varšavské smlouvy připojily v březnu 1999 k NATO, jenom několik dní před zahájením bombardování Srbska, které se dělo přes ruské výhrady. Bývalí vazalové Moskvy se tak nyní otevřeně postavili ruským geopolitickým zájmům jako součást Západu. S postupem času se rozšiřování NATO stalo v očích Ruska jednou z hlavních hrozeb. Poukazování na vnímanou zradu ze strany Západu, protože Rusku mělo být přislíbeno,⁷ že se NATO nebude po rozpadu Sovětského svazu

⁷ Dokumenty odtajněné v roce 2017 (Savranskaya & Blanton, 2017) ukazují, že v rámci debat o znovusjednocení Německa k podobným prohlášením ze strany západních politiků včetně amerického ministra zahraničí Jamese Bakera opravdu došlo, nicméně se nikdy nedostaly do politicky ani právně závazných dokumentů, a navíc byly činěny za výrazně odlišné situace, před rozpuštěním paktu Varšavské smlouvy a nabytím skutečné nezávislosti u zemí střední a východní Evropy. Navíc je svobodná volba států zvolit si účast, či neúčast v aliancích zanesena v závěrečném aktu *Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě*, jehož byly všechny strany jednání signatáři, proto volba náleží pouze a jenom jednotlivým státům. Přesto má tento „podvod na Rusko“ kritiky i mezi západními komentátory a politickými aktéry, za všechny jmenujme např. Roberta McNamaru či Roberta Gatese. Více např. Roininen (2017), či Rühle (2014).

rozšiřovat na Východ směrem k Ruským hranicím, je oblíbenou mantrou putinovského vedení Ruska (např. Putin, 2018, 2017, 2014).

V období po kosovské anabázi NATO vykonaly USA ještě dvě operace s cílem změny režimu, a to v Afghánistánu a Iráku. Je potřeba mít na zřeteli, že Rusko tyto operace na rozdíl od Západu nahlíží stejně jako operaci NATO v Kosovu. Dle tohoto pohledu se jedná o opakující se scénář, začínající rozhodnutím o vojenské intervenci, následně nalezením vhodné „výmluvy“ jako např. prevence válečných zločinů, zabránění genocidě či zabavení zbraní hromadného ničení a následné provedení vojenské intervence k dosažení změny režimu ve prospěch USA (Kartapolov, 2015, s. 28).

V případě, že by bylo obtížné či nemožné zajistit tradiční „výmluvu“, je možno užít nových metod. Novou metodou v arzenálu tohoto „osvědčeného scénáře“ má pak být místo spoléhání se na vojenskou intervenci rozklad politické stability pomocí vytvoření či sponzoringu opozičních skupin, státem sponzorované propagandy v médiích (jejímž pilířem jsou uznávaná liberální média jako CNN či BBC), na internetu a zejména skrz nevládní organizace (NGOs). Po takovém nastartování vnitřního disentu dochází v tomto narativu ke zhoršení bezpečnostní situace, bují společenské nepokoje a separatismus, kteréžto jevy mohou být nadále posilovány pomocí financí, speciálních operací (utajených, konvenčních či outsourcovaných komerčním bezpečnostním subjektům), nebo poskytování informací. Takto je možno vytvořit efektivní ozbrojenou opozici, na jejíž potlačení musí režim užít čím dál agresivnějších metod, což umožní Spojeným státům užít ekonomických a politických sankcí, nebo např. vynutit bezletovou zónu, která režimu dále zkomplikuje situaci. Po jeho kolapsu dochází k rozvratu státu, což umožní vyslat vojenskou misi pod záštitou peacekeepingových či jiných humanitárních operací, která pak může pomoci ustanovit nový režim přátelský pro USA. Tento narativ je běžnou náplní prezentací a článků ruských politických a zejména vojenských představitelů (např. Kartapolov 2015; Chekinov a Bogdanov 2013; Gerasimov 2013; Cordesman 2014; Šojgu, in: Gorenburg 2014), a pomáhá též vysvětlit stupňující se nepřátelství ruské vlády k nevládním organizacím (Bartles, 2016, s. 33).

„Máme veškeré důvody se domnívat že neslavná politika zadržování, prováděná v osmnáctém, devatenáctém a dvacátém století, pokračuje dodnes.⁸ [Západ] neustále se nás snaží zamést do rohu, protože udržujeme nezávislou pozici.“ Tolik Vladimir Putin (2014), při proslovu oznamujícím anexi Krymu. Ve svém projevu víceméně zopakoval výše zmíněné body z roku 1999, okořeněné o téměř dvacet let nelibosti, způsobené marginalizací na geopolitické scéně, které nebránilo ani neustále ruské připomínání svého jaderného arzenálu, popř. simulovaného jaderného úderu na Polsko při cvičení ZAPAD 2009 (Dunin, 2018). Za nejzářnější příklad této marginalizace můžeme považovat prohlášení Barracka Obamy ještě v roli prezidenta USA, kdy nazval Rusko „regionální mocností, která ohrožuje svoje sousedy nikoliv kvůli svojí síle, ale kvůli svojí slabosti“ (Obama, in: Reuters, 2014), čímž navázal na již zdánlivě zapomenutý kennanovský náhled na Rusko. Putin ve stejném projevu dále dodal „pokud budete napínat pružinu až na maximum, vrátí se vám [to] tvrdě. To si musíte vždy pomatovat.“

Jak upozorňuje Jānis Bērziņš, Rusové se svými pohledy na geopolitickou situaci nijak netají a cituje opět ruského prezidenta: „Vidíme, jak se někteří naši partneři pokouší sveřepě si udržet monopol na geopolitickou dominanci. Aplikují staletí zkušeností v potlačování, oslabování a poštvávání oponentů proti sobě a tahají za své výhodné páky; politické, ekonomické, finanční a nyní také informační. Tímto myslím například praxi intervenování ve vnitřních záležitostech jiných zemí, provokování regionálních konfliktů, export takzvaných barevných revolucí a podobně. ... Musíme se postavit na rozhodný odpor informačnímu monopolu západních médií, včetně užití všech dostupných metod podpory ruských médií, operujících v zahraničí. Samozřejmě také musíme jednat, abychom bránili lžím o Rusku a nedovolili falzifikaci historie.“ (Putin, in: Bērziņš, 2016).

⁸ Politika zadržování komunismu, nikoliv Ruska, byla zahraničně politikou doktrínou USA a otevřeně (i když pod pseudonymem) o ní poprvé veřejně promluvil na stránkách časopisu *Foreign Affairs* George Frost Kennan v roce 1947 (X, 1947). V druhé polovině 19. století by bylo možno mluvit o politice zadržování Ruska Francií a velkou Británií, a tato projekce politiky zadržování na celou moderní historii Ruska poukazuje na Rusy vnímaný stav neustálého soupeření se Západem, o kterém bude na stránkách této práce ještě řeč.

Vnuk Stalina ministra zahraničí Vjačeslava Molotova a poslanec ruské Dumy za Putinovo Sjednocené Rusko Vjačeslav Nikonov⁹ se na prestižní bezpečnostní konferenci GLOBSEC v roce 2017 vyjádřil ve smyslu popírajícím západní diskurz ohledně nedotknutelnosti suverenity států a jejich svobody rozhodování ohledně integrace do západních struktur jako EU nebo NATO. Podle jeho vyjádření jsou hranice států jako Ukrajina, Gruzie nebo Moldávie umělé a nerespektují „etnické a historické skutečnosti.“ V případě východní Ukrajiny by podle jeho soudu při zapojení vojsk NATO nebo USA v tomto konfliktu dokonce Rusku nezbyla jiná možnost než užití jaderných zbraní. Nikonov dále dodal, že cílem Ruska v regionu je udržet si sousedící státy co nejbližší, zatímco Západ aktivně pracuje na rozvracení těchto sousedských vztahů. (Nikonov, in: GLOBSEC, 2017).

Putin a jeho spolupracovníci se nejpozději od Putina třetího funkčního období ve funkci prezidenta čím dál častěji zaklínají jazykem huntingtonovského střetu civilizací.¹⁰ Jedná se o diskurz, ve kterém je Rusko vlastními vrcholnými představiteli vykreslováno jako svébytná civilizace v neustálém konfliktu se Západem a jeho rozkladnými a dekadentními hodnotami a jako globální ochránce konzervativních hodnot (Tsygankov, 2016). Ruské ministerstvo kultury shrnulo tento diskurz mottem Rusko není Evropa (The Moscow Times, 2014).

V projevech, jako byly například ty výroční k Federálnímu shromáždění v roce 2012 a 2013 (Putin 2012 a 2013), nepředstavuje Putin Rusko jako expandující imperiální moc, ale jako obránce civilizace před chaosem, která musí zajistit, aby nebyla politicky obklíčena a kulturně kolonizována Západem. Tuto konzervativní pozici a vztah mezi jeho autoritativní vládou opřenu o tento civilizační diskurz a pořádkem v sociální rovině pak vzletně ilustruje slovy filosofa Nikolaje Berďajeva „podstata konzervatismu neleží v bránění pohybu dopředu a nahoru, ale v zamezení pohybu vzad

⁹ Nikonov navíc z pověření Vladimira Putina řídí jím založený think-tank *Russian Mir Foundation*, který má za cíl šířit hodnoty zpochybňující západní kulturní tradici a je tak ruským soft power nástrojem (Kudors, 2010). Naopak má za úkol pracovat na utužení vztahů v rámci tzv. ruského světa. Proto jsou jeho výroky vhodným materiálem k analýze.

¹⁰ Teorie konfliktů předpokládající nárůst konfrontací mezi kulturními celky, viz Huntington (1993).

a dolů do temnoty chaosu a návratu k primitivismu“ (Putin, in: Bowen & Galeotti, 2014).

Většina autorů zaměřujících se na Rusko (např. Bowen & Galeotti, 2014; Cannady & Kubicek, 2014), se shoduje, že na obnovu impéria se putinovské Rusko nechystá, i přesto, že prezident Putin nazval pád Sovětského svazu geopolitickou katastrofou století, která zanechala miliony Rusů mimo hranice svého státu a která „infikovala Rusko epidemií dezintegrace“ (Putin, 2005). Přesto si jako prioritu svých posledních dvou funkčních období Vladimir Putin vytyčil integraci v post-sovětském prostoru a kolíkování zón vlivu a speciálního zájmu. Ovšem i neo-imperiální teze o ruské zahraniční politice existuje viz např. Grigas (2016).

Vztah mezi Ruskem a Západem se po neúspěšném restartu za prezidentování dvojice Obama – Medveděv mezi roky 2009-2011 výrazně zhoršil a konflikt na Ukrajině se stal symbolem, ovšem jak upozorňuje např. Dmitri Trenin (2014) z The Carnegie Moscow Center, nikoliv příčinou, těchto vyhrcovaných vztahů. Z výše zmíněných projevů Vladimira Putina lze vyčíst, že se Rusko cítí Západem ponižované a domnívá se, že jeho „legitimní zájmy“ nejsou respektovány, což vyústilo v konec snah o integraci do západních struktur a otevřelo stavidla (staro)nové nacionalistické politiky na domácím i zahraničním poli. Putinovy projevy pak lze jednoznačně číst tak, že cílem této nové politiky je utužení kontroly pomocí eliminace západních politických vlivů v zemi a zabezpečení zvláštních geopolitických zájmu v post-sovětském prostoru. Součástí této politiky je silný důraz na konzervativní hodnoty zakořeněné v ruském ortodoxním křesťanství.

Po konci studené války se zdálo, že je Rusko příliš slabé, aby mohlo efektivně klást odpor Spojeným státům v jejich zahraniční politice a aby naplňovalo efektním způsobem politiku zatupující vlastní zájmy. Rusko z velké části zmizelo z evropské geopolitiky a zdálo se být irelevantní upadající regionální mocností. Další faktory pak přispěly k tomu, že se ve světové geopolitice v devadesátých letech a těsně po přelomu tisíciletí objevil slovy Charlese Krauthammera *unipolární moment* hegemonie Spojených států (Krauthammer, 1990).

Nezbytnou prerekvizitou velmocenského statusu je ekonomická síla, té se ovšem vylidňujícím se Rusku přes nesmírné nerostné bohatství nedostává. Spojené státy navíc sedí v čele nejsilnějších a nejbohatších spojeneckých aliancí nejen v Evropě, ale také na Středním východě a pacifické části Asie a jejich obranný rozpočet a koncentrace vědeckého vývoje mnohonásobně překračuje možnosti Ruska. To si je velmi dobře vědomo výrazné disproporce mezi vlastními ambicemi a praktickými možnostmi, který mu skýtá rozpočet velikostí zhruba na úrovni Španělska nebo státu Kalifornie, a proto muselo najít způsob, jak prosazovat svoji globální i regionální politickou agendu tak, aby maximalizovalo svůj potenciál a využilo slabin svých rivalů.

Ruskou strategií je zajištění post-sovětského prostoru jako nárazníkové zóny co nejvyššího vlivu, ne nepodobné modelu se státy Východního bloku z dob Studené války a snaha o uchování či znovunabytí globálního velmocenského statusu, ke kterému náleží spolurozhodování v globálních otázkách a speciální velmocenská „práva“¹¹ jejichž součástí je nadřazenost vlastní bezpečnosti před suverenitou sousedících států.¹² V souvislosti s touto strategií a žalostnou situací na poli *soft power*¹³ po rozpadu Sovětského stavu se Rusko v poslední dekádě čím dál více zaměřuje na nástroje umožňující zlepšování globální prestiže země se zvláštním zaměřením na post-sovětský prostor a bývalé satelitní země (Sergunin & Karabeshkin, 2015). Na nutnost využívání měkké síly ve formě politických a diplomatických tlaků a informačního působení jako nástroje strategického odstrašování upozorňují přední ruští vojenští teoretici jako např. předseda ruské Akademie vojenských věd Machmut Garejev (2013). Tento militarizovaný pohled na měkkou sílu se odráží i v *Koncepci zahraniční politiky* Ruské federace z roku 2013 (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2013, §20).

¹¹ V ruském narativu ochrana *legitimních zájmů*.

¹² Ideálním výsledkem by dle Michaela Kofmana byl návrat do období *détente* mezi lety 1969 a 1979, kdy Washington považoval Moskvu za rovnocennou velmoc (Koffman, 2018). Toto tvrzení potvrzuje např. projev Segreje Lavrova na Moskevské konferenci o mezinárodní bezpečnosti MSIC 2014, pořádanou každoročně ruským ministerstvem obrany (Lavrov, in: Gorenburg, 2014).

¹³ Termín vymyšlený Josephem Nye koncem 80. let minulého století. Popisuje schopnost státu přilákat spojence nikoliv tvrdou silou (*hard power*) – tedy donucením, silou či penězi jako prostředky k přesvědčování, ale přitažlivostí např. modelu uspořádání, institucí nebo prestiže. Více viz Nye (2004).

Utilitární ruský přístup k soft power nástrojům a jejich kombinace s klasickou tvrdou mocenskou politikou spolu se specifickým pohledem na mezinárodní uspořádání přispívá k formování diskurzu hybridních hrozeb v zemích působení, a proto je na místě před zahájením samotné analýzy diskurzu hybridních hrozeb v České republice uvést situaci pojednáním právě o těchto oblastech.

V mezinárodním prostředí by bylo chybou posuzovat jednání aktérů odděleně a jelikož jde u hybridních hrozeb primárně o interakci, budu po představení své metody popisovat ruský diskurz mezinárodních vztahů a hybridních hrozeb, jinak bychom nedostali kompletní obrázek situace. Pojem hybridní válka totiž může být užít k popisu metod, nikoliv však strategie nebo politických cílů. Bez politických cílů a ruského vnímání mezinárodního prostředí nemůžeme pochopit ruské angažmá na Ukrajině, které tvoří konstitutivní moment pro český diskurz hybridních hrozeb, proto se budu v práci následně věnovat i jemu. Poté se v empirické části zaměřím na samotný koncept hybridních hrozeb a představím jeho vnímání v ruském vojenském a politickém diskurzu a odpovím na otázku, jestli se opravdu jedná o ruský vynález či novou ruskou doktrínu. Poté přistoupím k samotné analýze českého diskurzu hybridních hrozeb. Odpovím na otázku, jakým způsobem byl utvářen diskurz hybridních hrozeb v České republice, co bylo důvodem jeho konstrukce, kdo byli jeho klíčoví aktéři a jaké byly klíčové následky. Dále se pokusím zjistit způsob, jakým hodnoty, ideje a identity aktérů vstupovaly do konstrukce diskurzu a v závěru shrnu poznatky svojí analýzy.

2. Diskurzivní analýza jako nástroj analýzy politiky

2.1. Teoretický rámec

Threat is a matter of perception, and perception drives policy.

- Galeotii, 2018, s. 3.

Role států v mezinárodním prostoru, ať už vnímaná státem samotným, nebo ostatními, se nevytváří ve vzduchoprázdnu, ani se nerodí z čistě abstraktních formulí na stranách akademických periodik, ale jsou utvářeny vzájemnou interakcí a zakládají se zejména v reakci na vnímanou strukturu vztahů mezi jednotlivými aktéry (Krauthammer, 1990).

Sociální konstruktivismus, který je teoretickým východiskem této práce, by s touto tezí souhlasil až do bodu, ve kterém Krauthammer zdůrazňuje reakci na strukturu mezinárodních vztahů. Teoretickým rámcem této práce je totiž konstruktivismus v podobě, jak jej v teorii mezinárodních vztahů představil jeho nejznámější advokát Alexander Wendt (1992) a jak jej ve svém nejznámějším článku aplikovala například Nina Tannenwald (1999). Anarchická struktura mezinárodních vztahů v tomto pojetí totiž není přirozenou daností; jak Wendt (1992, s. 405) totiž upozorňuje, společenské hrozby jsou konstruované, nikoliv dané od přírody a anarchická struktura mezinárodních států je tak výsledkem interakce mezi státy.

Wendt a další konstruktivisté v jeho šlépějích jako např. Checkel však netvrdí, že by tyto procesy sociální konstrukce byly zcela nezávislé na vnějším prostředí, ale přiznávají i váhu materiálním faktorům. Fakta v sociální rovině jako např. principy suverenity nebo lidských práv existují na základě lidské dohody, zatímco tvrdá fakta jako např. geografické překážky existují na takových shodách zcela nezávisle. Zájmy a identity aktérů v mezinárodních vztazích se dle této školy konstruují v průběhu

neustále vzájemné interakce v rámci relativně trvanlivých sociálních struktur, které jsou taktéž konstruovány pomocí neustále vzájemné interakce (ibid.).

Aktéři mezinárodních vztahů podle Wendta nabývají identit, které definuje jako relativně stabilní mix vlastního porozumění této role a zároveň porozumění očekávání s ní spojených, do kterého se aktér dostává participací v těchto kolektivních významech. Právě identity jsou podle něj potom základem zájmů. Instituce je pak podle něj relativně stabilní struktura identit a zájmů, často kodifikovaná pomocí formálních pravidel a norem. Právě instituce ale i jedinci jsou dle konstruktivistů vedle států aktéry v mezinárodních vztazích a důležité potom je, že se jedná o v základu kognitivní entity, které neexistují odděleně od způsobu, jakým tito aktéři smýšlí o fungování světa (ibid., s. 399).

System mezinárodních vztahů je poté utvářen souborem interakcí mezi těmito aktéry, jejich identitami, hodnotami a sdílenými očekáváními ohledně chování. Konstruktivismus tedy zkoumá, jak sebevnímání jednotlivých států (a dalších aktérů), jejich způsob vnímání mezinárodního systému a jejich vzájemné interakce konstruují mezinárodní vztahy (Checkel, 2008, s. 73). Státy a další aktéři mohou být zainteresováni na svých vlastních zájmech, ale jejich definice se kontinuálně mění, stejně tak jako identity aktérů samotných. Do hry vstupují také normy, které mezinárodní vztahy ovlivňují skrz definice různých situací. A právě po porozumění tomuto vlivu identit a norem je třeba se zabírat intersubjektivní konstrukcí jejich významů (Zehfuss, 2002, s. 4).

Konstruktivismus obecně tedy klade důraz nejen na ideje, normy a identity a zájmy aktérů, ale také na jejich vnímání aktéry samotnými a bere do úvahy procesy sociálního učení a šíření sociálních norem a idejí v jejich domácím státě a otevírají tak státní „black box“ typický pro realistickou analýzu (Checkel, 1997, s. 326). Aktéři tak jednaj směrem k dalším objektům včetně jiných aktérů na základě významů, které jim přisuzují. Objektem zájmu konstruktivismu je tedy lidské vědomí a ideje; tyto jsou brány jako strukturální faktory mezinárodních vztahů, které vstupují do interakcí s identitami a zájmy aktérů mezinárodních vztahů. Právě proces sociální konstrukce

„denaturalizuje“ danost sociálních faktů každodenní reality a zkoumá cesty, jakými se tato fakta konstituovala a také cesty, které by mohly vést k alternativě (Barnett, 2014, s. 159).

Moc potom může být chápána nejen jako schopnost aktéra přinutit jiného aktéra k tomu, co by jinak nedělal, ale také schopnost produkovat identity a zájmy, které omezují možnost jiných aktérů kontrolovat svoji situaci (ibid.). A přestože jsou významy, které si do svých interakcí aktéři přináší, často utvářeny na základě kultury, ze které jednotliví aktéři přichází, nejsou významy pevně ukotveny. A právě boj o trvalé ukotvení významů je dle konstruktivistů hlavním principem politiky (ibid.)

Konstruktivistická teze, že aktéři ve vzájemné interakci konstruují sociální realitu, je klíčovým teoretickým východiskem této práce.

2.2. Metodologie

2.2.1. Diskurzivní analýza

Jelikož se tento diskurz nalézá v prostoru sociálně konstruovaných identit, zvolil jsem jako nejvhodnější nástroj porozumění problematice diskurzivní analýzu, která vychází z tradice sociálního konstruktivismu. Cílem diskurzivní analýzy je zpravidla zjistit, jakým způsobem je realita sociálně konstruovaná skrze jazyk a významotvorné praktiky (Beneš, 2008, s. 95).

Diskurz vymezuje způsob, jakým je lidé strukturují pohled na svět, jak ho lidé kategorizují a jak o něm smýšlí. Diskurzivní analýza nám proto umožňuje analyzovat, proč je na některé aktéry nebo sociální fakta pohlíženo jako na hrozby, jak se diskurz války vynořuje jako politická možnost a jak jsou ostatní možnosti odsunuty na vedlejší kolej (Neumann, 2008, s. 62).

Lidé procesují a řadí smyslové vjemy v rámci kategorií, modelů nebo principů. Jazyk je potom sociální systém s vlastní logikou, skrz kterou se ve vzájemné interakci produkuje sociální realita by zprostředkování vjemových dat. Tyto mentální modely či principy jsou v literatuře diskurzivní analýzy nazývané reprezentacemi, a právě analýza vzorců v těchto reprezentacích je předmět diskurzivní analýzy. Analyzují se *výpovědi*, které mohou mít podobu mluvených projevů, textů, psaných prohlášení nebo jiných audio-vizuálních symbolů, pokud tvoří významotvorné praktiky v daném kontextu (Neumann, 2008, s. 63).

Diskurz jako ucelený soubor výpovědí o tématu většinou obsahuje jednu dominantní reprezentaci reality a dále jednu, či více alternativních reprezentací. Diskurzivní analýza tedy nezkoumá pravdivost jednotlivých výpovědí, ale zkoumá způsob, jakým skrz ně jednotliví aktéři konstruují významy v sociální realitě. Diskurzivní analýza je pak obzvláště vhodná pro studium situací, kde kultura slouží podpoře moci, která může být zpochybňována jen ve velmi omezeném rozsahu (Neumann, 2008, s. 70).

2.2.2. Analýza politického diskurzu

Přístup k analýze politického diskurzu v této práci je inspirován zejména Teunem van Dijkem, podle kterého lze politický diskurz identifikovat zejména dle jeho aktérů neboli autorů, tedy politiků. Politici jsou v tomto smyslu slova definováni jako skupina lidí, vykonávajících politickou aktivitu profesionálně a za úplatu a kteří jsou voleni, jmenováni či ustanoveni samozvaně jako centrální političtí aktéři na celostátní úrovni (van Dijk, 1997, s. 13).

Politici samozřejmě nejsou jediní, kdo se zapojuje do politického procesu, tvorba politiky zahrnuje i aktivity odborné i laické veřejnosti, občanů jako členů zájmových skupin všeho druhu, disidentů a podobně.¹⁴ Příliš široká definice politiky by

¹⁴ Pro způsob, jakým se odborná veřejnost a zájmové skupiny aktivně podílely na konstrukci diskurzu hybridních hrozeb v České republice viz Daniel & Eberle (2018) nebo Rychnovská & Kohút (2018).

při zahrnutí všech občanských projevů jako součásti politického procesu příliš rozšířila záběr politického diskurzu. Van Dijk navrhuje zahrnovat aktivity jiných aktérů, než jsou politici tak jak byli definováni výše, na základě jejich aktivity v daném tématu a zároveň omezit politický diskurz tak, aby už nezahrnoval diskurz běžné veřejnosti (ibid., s. 15). Z důvodu omezeného prostoru danou rozsahem této práce se zaměřím primárně na klíčové politické aktéry v české a ruské politice a participaci jiných aktérů, než jsou politici a oficiální představitelé státu, budu analyzovat pouze v případě, že se bude jednat vysoce relevantní a ovlivňující faktor v rámci zkoumaného diskurzu.

Kromě samotných aktérů diskurzu je důležitý také kontext. Tedy projev politiků by měl být považován za politický čili za politickou diskurzivní akci, pokud je činěn v kontextu výkonu politické funkce, nebo reprezentace v rámci komunikativních událostí jakými jsou zasedání, parlamentní schůze, volební kampaně, tiskové konference, shromáždění, rozhovory v médiích apod. Text a kontext se definují ve vzájemné interakci; tedy výpovědi zakládají diskurzivní akci, pokud jsou činěny veřejně a for the record, tedy nikoliv v osobní rovině, ale právě v rámci reprezentace politické funkce aktéra, tedy u např. u členů parlamentu právě jako členem parlamentu apod. (ibid., s. 20).

Podle van Dijka pak může být politický diskurz brán jako prominentní způsob „dělání politiky“, protože většina politických akcí jako projednávání a přijímání zákonů, rozhodování, vedení kampaní atd. zároveň zakládá diskurzivní praxi. Kromě těchto formálních procesů a textů identifikuje další žánry v rámci politického diskurzu jako např. propagandu, politickou reklamu, politické projevy, diskuzní pořady, stranické programy apod. (ibid., s. 18).

Politický diskurz je tedy možno vidět jako formu politické akce a politického procesu. Diskurz samotný pak konstruuje aktéři výběrem témat a jejich interpretací v rámci diskurzivní akce; praktická analýza je pak možná na základě agregace výpovědí o stejném tématu a jejich uvedení do kontextu.

Za použití van Dijkova přístupu k diskurzivní analýze budu analyzovat přístup jednotlivých aktérů k tématu hybridních válek či hrozeb a pokusím se složit dohromady komplexní obraz diskurzu hybridních hrozeb v České republice, jeho dominantní reprezentace a případné reprezentace alternativní. Diskurzivní analýza mi umožní rozebrat nejen interkaci aktérů na úrovni států, ale zejména také interkaci aktérů, tvořících český a ruský diskurz hybridních hrozeb. Použitím diskurzivní analýzy nebudou zájmy aktérů zploštěny na danost; diskurzivní analýzu budu používat tak, abych zohlednil, jakou úlohu sehrály hodnoty, ideje a identity těchto aktérů pro jejich konstrukci diskurzu hybridních hrozeb. Jednotlivé diskurzivní akty pak uvedu do kontextu na těchto úrovních, což mi umožní složit komplexní obraz diskurzu hybridních hrozeb.

2.3. Korpus

Jak uvádí Disman (2008, s. 304), *cílem konstrukce vzorku v kvalitativním výzkumu je reprezentovat populaci problému a jeho relevantních dimenzí*. Výběr textů pro potřeby analýzy samozřejmě podléhá libovůli výzkumníka, nicméně jsem při výběru kladl důraz na co nejrelevantnější reprezentaci jednotlivých diskurzivních proudů.

Datový korpus pro potřebu analýzy je představován souborem textů, kterými prochází dvě vodící linie. První jsou oficiální vyjádření představitelů států, popř. oficiální vládní dokumenty, na kterých je možno názorně ilustrovat postoj států k mezinárodnímu uspořádání a ukrajinské krizi. Byť jsou tyto texty důležité zejména pro empirickou část práce, samotná analýza by bez jejich znalostí neposkytla úplný obrázek. Tou druhou jsou dokumenty a projevy politických představitelů, jejichž tématem jsou buď primárně, nebo alespoň okrajově hybridní hrozby a hybridní válka. Pro tuto část textů jsem vybral veškeré veřejně dostupné výroky, které k tématu padly na parlamentní půdě, veškerá dostupná vyjádření prezidenta republiky a veškerá dostupná usnesení vlády. Korpus jsem pak doplnil všemi relevantními výstupy, reprezentující jednotlivé diskurzivní proudy, které byly běžně dostupné z médií.

Faktor dostupnosti tedy výrazně vstupoval do výběru dat k analýze, její součástí nebyly žádné interní ani pracovní verze dokumentů, popřípadě dokumenty podléhající utajení, ale pouze veřejně činěné a dohledatelné výpovědi a zveřejněné dokumenty. Časové omezení analýzy pak bude ohraničeno klíčovým rokem pro konstrukci tohoto diskurzu, tedy rokem 2013 na straně jedné, a koncem roku 2018 na straně druhé.

Fenomén hybridních hrozeb je jednoznačně zarámován v geopolitickém kontextu, a proto bude analýze samotné předcházet empirická část práce, ve které v rámci zvoleného teoretického rámce uvedu čtenáře práce do historického a geopolitického kontextu. Diskurz hybridních hrozeb se netýká čistě jenom České republiky, a navíc je konstruován na základě komplexní ruské zahraniční politiky, vycházející z ruského vnímání geopolitiky a náhledu na změny v post-sovětském prostoru. Ruskému diskurzu hybridních hrozeb tedy bude věnována pozornost, protože je pro konstrukci českého diskurzu hybridních hrozeb důležitý. Pokud na stránkách této práce mluvím o ruském diskurzu či diskurzu Ruska, mám na mysli oficiální politickou linii reprezentovanou prezidentem a vládou, jakožto klíčovými aktéry ruské politiky. Stejně tak bude nutné popsat události ukrajinské krize, protože byly pro diskurz hybridních hrozeb formujícím faktorem. Před zahájením analýzy samotné se ještě zaměřím na samotný fenomén hybridních hrozeb, protože debata a konstrukce diskurzu hybridních hrozeb v ČR se tomuto tématu prakticky nevěnuje a jeho vynechání v empirické části této práce by nás ochudilo o jednu úroveň porozumnění tomuto tématu. Diskurzivní analýza jako kritická metoda by sama o sobě podstatu hybridních hrozeb vně porozumnění aktérů jejich diskurzu nezkoumala, přesto se jí budu zabývat, abych čtenáři poskytl co nejkomplexnější pohled na problematiku.

Na závěr této práce provedu samotnou analýzu diskurzu hybridních hrozeb v ČR, když budu procházet klíčové diskurzivní akty a zasazovat je do kontextu.

2.4. Hybridní válka vs hybridní hrozby

Většina aktérů diskurzu hybridních hrozeb v ČR nerozlišuje mezi hybridními hrozbami a hybridní válkou, stejně tak pojmy hybridní válčení, hybridní způsob vedení konfliktu, hybridní kampaň nebo hybridní strategie jsou v tomto diskurzu většinou chápány jako synonyma, což ostatně i výslovně uvádí klíčový dokument tohoto diskurzu v ČR *Audit národní bezpečnosti* (MV ČR, 2016, s. 127). Z tohoto důvodu nebude v následující analýze k těmto rozdílům přihlíženo.

3. Ruský pohled na mezinárodní uspořádání

Ve svém politickém manifestu z roku 1999 Vladimir Putin ještě hovořil o nutnosti integrace Ruska do světové ekonomiky a tím pádem Západem stvořených struktur v čele s výslovně zmíněnou nutností členství ve Světové obchodní organizaci (Putin, 1999a). O dvacet let později je jasné, že se Rusko pod stávající politickou garniturou integrovat a přizpůsobit západnímu modelu nechce, ale požaduje nezávislou pozici s neomezenou mocenskou působností minimálně na své periferii a dále polycentrický bezpečnostní systém, který by nahradil americkou hegemonii.

Anexí Krymského poloostrova pak Rusko definitivně odvrhlo poválečné bezpečnostní uspořádání v Evropě, které nebylo postaveno na tvrdě realistických konceptech mocenské politiky jako je rovnováha moci a zájmů, ale na respektu ke sdíleným liberálním hodnotám. Odvrženými principy se tak stala nezávislost, suverenita a teritoriální integrita států, neužívání násilí v mezinárodních sporech a možnost států vybrat si směřování vlastní zahraniční politiky a vstupovat do aliancí, nemluvě o lidskoprávních otázkách (Cucciolla, 2017, s. 19).

John Gaddis (2005, s. 11) vyjmenoval priority Stalina jako vůdce Sovětského svazu po Druhé světové válce jako bezpečnost pro něj osobně, bezpečnost pro jeho režim a bezpečnost státu – přesně v tomto pořadí. Systém priorit ruských prezidentů po rozpadu Sovětského svazu by šel k této situaci bez větších obtíží přirovnat. Ruští lídři a zejména Vladimir Putin se zaměřují na domácí stabilitu, teritoriální integritu a suverenitu na mezinárodním poli, přičemž v ruském *diskurzu vlastní suverenity* se jedná o možnost chovat se jako velmoc alespoň v post-sovětském prostoru. Ruská ekonomika navíc stagnuje a narazila na limity svého současného oligarchického uspořádání. K jejímu přiblížení úrovni západního světa ovšem nemůže dojít bez její současné liberalizace, která by se ovšem těžko obešla bez zároveň probíhající liberalizace politické, která je ovšem pro putinovské vedení Ruska s ohledem na jeho oligarchické zájmy a zároveň zkušenost s neúspěšným pokusem o liberalizaci v 90. letech nepřijatelná (Evans, 2011; Kuchins a Zevelev, 2012).

Agresivní a velmocenská zahraniční politika pak tedy neslouží pokusům o teritoriální výboje s cílem rozšíření území nebo sféry vlivu, ale jako faktor legitimizující nekompetitivní autoritářský systém (Cannady & Kubicek, 2014) a systém hodnot a idejí vlivných ruských představitelů včetně samotného prezidenta (Tsygankov, 2016). Odmítání západních idejí a hodnot jako jsou liberální demokracie a lidská práva v ruském politickém diskurzu jako rozkladných sociálních elementů tedy lze interpretovat v rámci našeho teoretického rámce (viz Barnett, 2014, s. 159) jako mocenský politický boj, kdy se ruský establishment v sociální interakci se Západem brání těmto ideám a hodnotám, protože při jejich masovém přijetí v ruské společnosti by jim zamezily kontrolovat vlastní situaci.

To také vysvětluje, proč Rusko pod Vladimírem Putinem nese velmi nelibě unipolární strukturu mezinárodního uspořádání po konci Studené války s hegemonickým super-velmocenským postavením USA a jejich spojenců (např. Putin, 2007). Tento systém je však pod tlakem a jen málokdo pochybuje o jeho postupné transformaci v systém multipolární, čemuž se Rusko snaží dopomoci, jak je to jenom možné. Rusko sice již není v mezinárodní aréně tak mocnou a nebezpečnou silou jako za dob Sovětského svazu, nicméně autoři se shodují, že díky asertivní strategické politice se mu často daří boxovat o několik váhových kategorií výše a efektivně podkopávat západní politiku (např. Stacey, 2018).

V interview pro televizi Fox si Vladimir Putin (2018) již tradičně stěžoval na posouvání infrastruktury NATO k ruským hranicím, která podle něj představuje hrozbu a v každém dalším případě bude reakce Ruska extrémně negativní. Dále obvinil NATO z porušení *NATO-Russia Founding Act*, jehož se měl dle něj měl Západ dopustit umístěním více než 10.000 vojáků NATO v pobaltských republikách. Ve skutečnosti došlo k nasazení čtyř smíšených praporů v rámci tzv. posílené předsunuté přítomnosti (*Enhanced Forward Presence*) o síle zhruba čtyř tisíc mužů, která je v Pobaltí a Polsku nasazena na bázi rotace jednotek čili se nejedná o trvalou a substantivní přítomnost, jež by odporovala výše jmenovanému ujednání (NATO, 1997). K jejich zapojení navíc došlo po četných ruských provokacích a agresi na Ukrajině, jež vyvolala u politiků zemí

NATO strach ze situace popisované v úvodu této práce. Jejich přítomnost je navíc v porovnání s 65.000 ruskými vojáky nasazenými přímo na hranici s pobaltskými republikami¹⁵ spíše odstrašujícím prvkem, varujícím před zapojení celé organizace do případného konfliktu. To však ruským představitelům nebrání v šíření svého narativu, ve kterém NATO agresivně obkličuje Rusko, zaměřuje na něj svoji protiraketovou obranu, chystá se na válku s ním a narušuje vzájemné dohody (viz NATO, 2017). Tento narativ téměř beze změn přebírají a šíří v českém politickém diskurzu KSČM a někteří představitelé SPD. Podle analýzy Prague Security Studies Institute (PSSI) jsou komunisté dokonce aktérem, který se k NATO v českém politickém diskurzu vyjadřuje vůbec nejčastěji a jsou v této své aktivitě takřka bezvýhradně podporováni tzv. dezinformačními weby (viz Syrovátka et. al., 2018). A právě segment tzv. dezinformačních webů je jednou ze součástí diskurzu ruské hybridní strategie (BIS, 2018; MV ČR, 2016).

Další stížností Vladimira Putina ve zmiňovaném rozhovoru bylo jako tradičně porušení již zmiňované slibu, že po stažení sovětských vojsk z Východního Německa se NATO nemělo rozšiřovat na východ od německých hranic. Na závěr rozhovoru Putin nepřímo obvinil Západ z organizace vojenského puče a neústavního pokusu o převrat na Ukrajině a upozornil, že se takto Západ chová přímo na prahu Ruska.

Jestli se Rusko opravdu cítí zrazeno Západem kvůli ztrátě svojí nárazníkové zóny v podobě sítě satelitních států ve Východní Evropě po rozpadu Sovětského svazu, anebo pouze užívá tohoto argumentu v rámci konstrukce diskurzu zejména pro domácí publikum, se můžeme pouze dohadovat. Faktem ovšem budiž, že po odtržení pobaltských republik a jejich následném připojení k NATO v roce 2004 se Petrohrad nachází 160 km od hranic aliance, zatímco za Sovětských časů to bylo desetkrát tolik. V hypotetickém případě, ve kterém by se Ukrajina taktéž připojila k Severoatlantické alianci, by se Voroněž při soutoku řek Voroněže a Donu, jež byla kdysi hluboko

¹⁵ Celý ruský Západní vojenský okruh s velitelstvím v Petrohradě zodpovídající za obranu nejhustěji obydlené – evropské části Ruska disponuje zhruba čtyřiceti procenty jednotek ruských ozbrojených sil. Tabulkově by se mělo jednat až o 400 tisíc vojáků, ale např. analytici *The Centre for Analysis of Strategies and Technologies* a *The Polish Institute of International Affairs* odhadují, že se reálně jedná o cca 300 tisíc vojáků (Frolov, 2014).

v Sovětském území a u níž došlo k obratu ve druhé světové válce po bitvě u nedalekého Stalingradu, nyní nacházela 250 km od hranic NATO. A město Bělgorod, kdysi také hluboko v týlu, by bylo přímo na této hranici. Ve smyslu, že je spor Ruska se Západem primárně otázkou geografie a nikoliv ideologie, se vyjadřují mnozí autoři jako např. Benn Steil (2018a) a zejména přívrženci realistické školy jako Robert Kaplan (2013) nebo John Mearsheimer (2014).

Je nade vší pochybnost, že z ruského pohledu má být Ukrajina blízkým spojencem, nebo nejhůř neutrálním nárazníkovým územím. Rusko proto považuje jakékoliv zapojení Západu do politického dění na Ukrajině za přímou konfrontaci se svými „legitimními zájmy“ v regionu. Moskva nabyla přesvědčení, že se Západ snaží o vytržení Ukrajiny z jejího orbitu a o vymanění z jejího vlivu, což otevřeně popírá Ruskem pocítované právo na vliv v tomto regionu. Západní „vměšování“ na Ukrajině tak přímo poškozují ruskou snahu o udržení Ukrajiny v pozici podřízeného a spřáteleného partnera (Bērziņš, 2015).

3.1. Pohled na vývoj od rozpadu SSSR k Ukrajinské krizi

Ruská zahraniční politika se díky mezinárodnímu systému postavenému na euroatlantických institucích a geografické blízkosti ruských populačních center s Evropou zaměřuje primárně právě na starý kontinent a super-velmocenského rivala z druhé poloviny 20. století. Ruské zájmy v Evropě se odvíjí od ekonomických aspektů, tedy zejména obchodu s ruským nerostným bohatstvím, především s uhlovodíky, a od aspektů politických. Ty se dají shrnout jako snaha o oslabení evropských institucí a zejména EU, s cílem získat výhodnější vyjednávací pozici při jednání s jednotlivými státy (Gorenburg, 2016). Z bezpečnostních hlediska je pak pro Rusko klíčové poškozování pozice NATO.

Současná politická garnitura reprezentovaná prezidentem Putinem není prvním ruskou vládou, která vnímá rozšiřování NATO negativně. Michail Gorbačov napsal ve svých pamětech, že Západ byl slepý k sentimentům, které rozšíření NATO vyvolávalo

v ruských mocenských kruzích (Gorbachev, 2016, s. 85). Dle Borise Jelcina zaselo přijetí bývalých členů Varšavské smlouvy do NATO „sémě nedůvěry“ do vztahů mezi USA a Ruskem a souhlas ruského prezidenta s ním „by byl zradou ruského lidu“ (Jelcin, in: Steil, 2018). Pavel Gračev kritizoval v roce 1996 NATO z pozice ministra obrany jako „monstrum namířené proti Rusku“, zatímco ve stejném roce se budoucí ministr zahraničí a premiér Jevgenij Primakov vyjádřil, že rozšiřování NATO o bývalé sovětské satelity není pro Rusko pouze psychologickou otázkou, ale reálnou bezpečnostní hrozbou (Steil, 2018). Z tohoto geopolitického pohledu se tedy nejednalo o překvapení, když v roce 2005 Vladimir Putin označil rozpad Sovětského svazu za největší geopolitickou katastrofu 20. století.

Projev Vladimira Putina na Mnichovské bezpečnostní konferenci v roce 2007 je považován za historický, ačkoliv v něm nepadlo víceméně nic, co by z úst ruských představitelů nepadlo již dříve a nebylo na stránkách této práce již citováno. Byl to patrně asertivní způsob, jímž Vladimir Putin (2007) kritizoval rozšiřování NATO - „proces rozšiřování NATO nemá nic společného s modernizací aliance ani zvyšováním bezpečnosti v Evropě, naopak se jedná o vážnou provokaci ... a my máme právo se ptát, proti komu je toto rozšiřování namířeno?“ a unipolární způsob rozhodování Spojených států - „unilaterální rozhodování Spojených států je nebezpečné a často nelegitimní“, jež přispěl k obrazu velkého obratu v ruské zahraniční politice směrem k asertivnímu přístupu založeném na znovu sílícím Rusku (sedícím v té době na polštáři několikaletého prudkého vzrůstu cen ropy a plynu), čelícím slábnoucímu a rozdělenému Západu. Prezident Putin dále označil unipolární systém světového uspořádání za „nepřijatelný a nemožný“, obvinil Spojené státy z provokování nového závodu v jaderném zbrojení, podkopávání stability světa a zejména Středního východu, proměny OBSE ve „vulgární instrument zajišťující zahraničně politické zájmy [USA]“ a z překročení svých národních hranic ve všech směrech. Neopomněl vzpomenout „zrady Západu“ při rozšiřování NATO, zhoubný vliv neziskových organizací, jež mají pomocí poučování Ruska o lidských právech a nedostacích v jeho demokracii pracovat na odepření legitimního místa pro Rusko ve světové aréně a postěžovat si na podporu Západu skupinám, jež svrhly legitimní vlády ve státech, jež dříve zapadaly do sféry vlivu Moskvy.

Na tento projev pak navázal půl roku po anexi Krymu v tzv. Valdaiském projevu (Putin, 2014a), kde nazval politiku Západu unilaterálním diktátem, kdy se dle něj samozvaní vítězové Studené války rozhodli přemalovat mapu světa k obrazu svému za pomoci „vydávání vlastních politických ambicí za názor světové komunity“. Otevřeně tak zaútočil na liberální internacionalismus provozovaný Spojenými státy.

Také dříve technokratický ministr zahraničí Sergej Lavrov opakovaně napadá Západ za operace s cílem změny režimu v suverénních státech a počítí různých barevných revolucí¹⁶ vyprovokovaných externími silami, které podkopávají mezinárodní stabilitu. „Snahy o nastolení domácích receptů na vnitřní změny na jiné národy, bez ohledu na jejich vlastní tradice a národní charakteristiky; tato snaha o export demokracie má ničivý dopad na mezinárodní vztahy a vede k nárůstu horkých míst na mapě světa.“ (Lavrov, in: Sputnik, 2014) Lavrov již dříve obvinil USA a EU z pokusu o vyvolání další barevné revoluce na Ukrajině (ibid.).

Ministr obrany Sergej Šojgu otevřeně prohlásil barevné revoluce za nový způsob vedení války, vynalezený Západem za účelem změny režimů ve prospěch skupin ovládaným Západem za účelem násilného importu západních hodnot a politické kontroly. Argumentoval, že toto schéma bylo použito opakovaně v širokém spektru případů od Srbska po Libyi a Sýrii s cílem svrhnout vládu pomocí masových protestů, popř. destabilizovat situaci tak, aby mohlo následně dojít k vojenské intervenci Západem. Ukrajinská krize se dle něj udála na základě totožného scénáře (Šojgu, in: Gorenburg, 2014).

Obklíčení Ruska nepřátelskými režimy a následné vyvolání vnitřní politické nestability zvenčí je od roku 2014 explicitně jmenováno jako primární hrozba (a taktika USA a jejich spojenců) v ruské vojenské doktríně (The Ministry of Foreign Affairs of the

¹⁶ Barevné revoluce byla série změn režimů způsobených masovými protesty v post-Sovětských státech; včetně tzv. Růžové revoluce v Gruzii v roce 2003, Oranžové revoluce na Ukrajině v roce 2004 a více násilné Tulipánové revoluce v Kyrgyzstánu v roce 2005. Ruští představitelé ovšem často hovoří o ‚barevných revolucích‘ i v případě událostí tzv. Arabského jara, protože mají za to, že byly všechny vyprovokovány Západem.

Russian Federation, 2015). Hlavním motivem této doktríny je strategické soupeření Ruska se Západem a udržení sféry vlivu v post-sovětském prostoru, někteří autoři dokonce hovoří o paralele s tzv. Brežněvovou doktrínou (např. Sinovetz & Renz, 2015).

Ministr zahraničí Sergej Lavrov k tomu dodal, že Západ provozuje politiku zadržování Ruska a že nutí bývalé sovětské republiky (členy SNS) vybrat si mezi Východem a Západem, což dle něj mimo jiné způsobilo ukrajinskou krizi. Zároveň vyzval k přechodu na polycentrické uspořádání světa, ukončení politik založených na hře s nulovým součtem a k vytvoření Euro-Atlantické bezpečnostní struktury, jejíž by bylo Rusko součástí jako rovnocenný partner USA (Lavrov, in: Gorenburg, 2014). Jinými slovy by Rusku líbil návrat do časů *détente*. Je ironií, když Rusové mluví o *zero-sum game*, když zcela evidentně vidí svobodu svých sousedů jako vlastní ztrátu.

Náčelník generálního štábu Gerasimov na stejné konferenci pokračoval v podobném duchu, NATO se stále více obrací proti Rusku a posiluje vojenskou přítomnost na východní hranici, což si vyžádá ruskou odpověď, stejně jako nestabilita vyvolaná barevnými revolucemi po celém světě (Gerasimov, in: Gorenburg, 2014).

Ostrost rétoriky ruských představitelů se liší podle toho, jestli jednájí na mezinárodních konferencích jako je GLOBSEC na Slovensku či MSC v Mnichově, nebo na vlastní půdě v Moskvě, kde se vyjadřují velice přímo. Nicméně jádro jejich sdělení je stejné: Rusko je nespokojeno s bezpečnostní hegemonií USA a jejich západních spojenců v Evropě a největším trnem v jejich oku je NATO a vidina jeho případného rozšiřování. Ostatně rozšiřování NATO směrem k Rusku je také externí vojenskou hrozbou číslo jedna v aktuální ruské vojenské doktríně z roku 2014, která místy odpovídá ideologickému popisu mezinárodní situace tak, jak je ve svém slavném nepodepsaném článku ve Foreign Affairs zanalyzoval George Kennan, totiž že se Rusko nachází ve stavu obklíčení a jeho nepřátelé se už začínají spouštět z hradeb (X. [Kennan], 1947).

Takto hovořil premiér Medvěděv na Mnichovské bezpečnostní konferenci v roce 2016: „Rapidně se valíme do období nové studené války. Rusko je prezentováno

jako hrozba pro NATO, Evropu, Spojené státy a další země. Současná bezpečnostní architektura byla vystavěna na troskách Druhé světové války a umožnila nám se vyhnout globálnímu konfliktu po více než 70 let. Důvodem k tomuto bylo, že tato bezpečnostní architektura byla vystavěna na principech, které byly všem jasné ... Ale potřebujeme ještě jednu, třetí globální tragédii, abychom porozuměli tomu, že máme spolupracovat, místo vzájemné konfrontace?“ (Medvedev, 2017)

Je na místě zopakovat, že poválečné uspořádání v Evropě je pro Rusko tolik vzpomínaným ideálem proto, že SSSR měl status supervelmoci, velkou defenzivní síť satelitních států a podílel se na rozhodování o zásadních bezpečnostních otázkách způsobem, jež nemohl být opomenut. K tomuto sdělení se ruští představitelé vrací čím dál častěji, např. ve svém op-edu v *New York Times* se Putin (2013a) opět obrací k legalistickému výkladu mezinárodního práva a centrálním motivem jeho článku je dle mého výkladu opět důraz na rozhodování v rámci OSN (RB), čili jinými slovy nutnost respektovat názor Ruska.

Dlouhodobě největší nespokojenost Rusko projevuje s expanzí Severoatlantické aliance a většinu z posledních patnácti let zasvětilo nejenom obnově ekonomických vazeb a bezpečností zóny v post-sovětském prostoru, ale také snaze bránit bývalým členům sovětského impéria v ohrožování ruských zájmů. V případě Ukrajiny i Gruzie došlo ze strany Ruska k intervencím v době, kdy dosáhli výrazného pokroku na cestě za členstvím do NATO.¹⁷ Podobně můžeme nahlížet na zmařený pokus o státní převrat v Černé Hoře, jež byl poslední snahou Ruskem sponzorované opozice o zabránění vstupu státu do NATO (Stacey, 2018).

Benn Steil (2018) používá historickou paralelu, když tvrdí, že efektivní Ruská kontrola vzbouřeneckých teritorií na Ukrajině (Luhanská a Donětská lidová republika) a v Gruzii (Abcházie a zejména Jižní Osetie) slouží Rusku jako cenná zóna obrany (kromě paralýzy vstupních rozhovorů do NATO). Podobně jako Stalin utužil kontrolu a

¹⁷ V soukromém rozhovoru s bývalým izraelským ministrem zahraničí, později premiérem a prezidentem Šimonem Peresem, se měl Vladimir Putin vyjádřit dokonce velmi přímočaře takto: „[Otázku Krymu] jsme neřešili, dokud jste nepotřebovali Ukrajinu v NATO. K čemu? Ani jsme se jich nedotkli.“ (Samuels, 2016)

militarizoval svoji nárazníkovou zónu ve Východní Evropě v reakci na Marshallův plán, vystužil dle Steila Putin svoji nárazníkovou zónu v reakci na rozšiřování NATO. Pokud tedy Západ vnímá ruské aktivity v Gruzii a na Ukrajině jako agresivní a revizionistické, ruští představitelé je dle všeho vnímají prizmatem defenzivy a posilování oslabené bezpečnostní pozice.

Robert Kaplan (2018) připomíná, že Rusko nemá kolem většiny svého území přirozené hranice a dodnes vnímá historické zkušenosti invazí Napoleona, Hitlera, Švédů, Polsko-litevské unie, Teutonských rytířů, Mongolských hord a dalších nájedníků. Z této geografické logiky a historické identity stavu ohrožení dle něj vzniká nutkání budování nárazníkových zón. Po rozpadu Varšavské smlouvy se tak dle něj nyní Rusko snaží o budování vlivové zóny pomocí soft power nástrojů ve střední a východní Evropě.

A český diskurz ruských hybridních hrozeb je postaven právě na narativu o užívání těchto nástrojů jako jsou nákupy, sponzoring a ovlivňování médií přes třetí strany, uplácení zkorumpovaných politiků, zpravodajské operace, dezinformační kampaně a další relativně levné, popíratelné a relativně účinné nástroje, sloužící k oslabení demokratických systémů od Baltu k Černému moři. Historický a geografický kontext je nutný pro uvědomění si, že se fenomén hybridních hrozeb (popř. soft power vlivových operací, projekce síly, politické války apod. dle zvoleného referenčního rámce) netýká čistě jenom České republiky, ale je součástí komplexní ruské zahraniční politiky, vycházející z ruského vnímání geopolitiky a náhledu na změny v post-sovětském prostoru.

V tomto kontextu je také třeba vnímat výroky jako byl například ten náměstka ministra zahraničí Alexandra Gruška, který prohlásil případnou gruzínskou a ukrajinskou participaci na Severoatlantické smlouvě za obrovskou strategickou chybu, která by měla „ty nejvážnější následky pro pan-evropskou bezpečnost“ (Gruško, in: Mearsheimer, 2014).

Nemůžeme se stoprocentní jistotou určit, jaká konkrétní událost byla přímým spouštěčem anexe Krymu, každopádně z realpolitik náhledu na mezinárodní politiku je jisté, že přibližování NATO k hranicím Ruska je v Moskvě považováno za velký problém a ruští lídři považují anti-ruskou vojenskou orientaci Ukrajiny nebo Gruzie za nepřijatelnou, což opakovaně sdělovali svým západním protějškům a což jasně ukázala i rusko-gruzínská válka v roce 2008 (Mearsheimer, 2014). Ruští autoři jako např. Alexander Lukin (2014) pak ve shodě s vrcholnými představiteli tvrdí, že z ruského pohledu bylo na Ukrajinskou krizi zaděláno již v důsledku západního přístupu ke konci studené války a že Rusko se děsilo přítomnosti jednotek NATO na Krymském poloostrově.

Jako důsledek Arabského jara a také zejména protivládních demonstrací v Rusku z let 2011-2012 začal ruský establishment výrazně vnímat nebezpečí, které pro Rusko ve smyslu výše zmiňovaných bezpečnostních priorit začínajících u bezpečí vládnoucí elity představují protestní hnutí podporovaná zvenčí. Tyto změny ve vnímání bezpečnostních hrozeb výraznou měrou přispěly ke zhoršení vztahů se Západem ještě před propuknutím konfliktu na Ukrajině.

Podle většiny autorů (např. Rumer, 2016; Galeotti, 2017) není pravděpodobné, že by anexe Krymu a nevyhlášená válka na východní Ukrajině byly dlouhodobě plánovanými operacemi a součástí předem připravené strategie na dobytí pozic v regionu. Naopak dle nich vše nasvědčuje tomu, že se jednalo o zbrklou reakci na překotný vývoj politické scény na Ukrajině, přesto se jednalo o poslední krok na dlouhodobě trajektorii Ruska k odmítnutí a narušení geopolitického řádu v Evropě po skončení Studené války. Anexí Krymu tak skončilo období směřující slovy prezidenta Bushe staršího k Evropě *sjednocené, celistvé, svobodné a v míru se sebou a svými sousedy*.¹⁸

Vladimir Putin (2014) ve svém projevu k anexi Krymu kritizoval americký exceptionalismus, poukazoval na všechny případy, kdy Spojené státy jednaly proti vůli

¹⁸ Z projevu, který přednesl k občanům Německa čekajícím na sjednocení země v Mainzu v březnu 1989. Pro přepis celého projevu "A Europe Whole and Free" viz Bush (1989).

Ruska jako např. při invazi do Iráku nebo bombardování Bělehradu a odkazoval se taktéž na Kosovský precedent. Pokračoval obviněním Západu z destabilizace světa pomocí Arabského jara, barevných revolucí, expanze NATO na východ a nerespektování mezinárodního práva. Vodící linkou těchto stížností bylo nerespektování zájmů Ruska a Ukrajina tak měla znamenat v ruském narativu poslední kapku v poháru trpělivosti. Ministr zahraničí Sergej Lavrov (2014a) pak vyjádřil na Mnichovské bezpečnostní konferenci naději, že Západ bude už konečně respektovat ruské zájmy, čímž otevřeně použil realistický koncept zón vlivu a rovnováhy sil. Navázal tak na projev Dmitrije Medvěděva z roku 2008, kdy pravděpodobně poprvé zcela otevřeně zaznělo, že Rusko má ve svém okolí zcela privilegované zájmy (New York Times, 2008). Jednalo se o prohlášení v návaznosti na zmíněný historický projev Vladimira Putina z předchozího roku a otevřené odvržení hodnotového bezpečnostního systému v Evropě. Právě válkou v Gruzii Rusko demonstrovalo, že svůj velmocenský status a možnost chovat se jako velmoc považuje za otázku národní suverenity a je připraveno jej bránit silou.

Eugene Rumer (2016) upozorňuje, že k návratu k velmocenské politice s dominancí v ruském okolí, sférami vlivu a narušování integračních procesů v Evropě přispělo i chápání předních západních autorů jako jsou Samuel Huntington a Zbigniew Brzezinski jako neoficiálních mluvčích washingtonského establishmentu, řídicího zahraniční politiky. Většina policy-makerů v putinovském Rusku patří k tzv. *silovikům*¹⁹ a jejich uvažování je produktem Studené války, proto je pro ně přirozené přijímat schémata z Huntingtonova *Střetu civilizací* či Brzezinského *Velké šachovnice* jako pravou západní doktrínu a hledět na proklamace o politice založené na hodnotách jako na zástěrku.²⁰

Kuchins a Zevelev (2012) navíc podotýkají, že k porážce liberálních reformátorů a liberálního myšlení v Rusku výrazně přispěla ekonomická krize a slabost vlády Borise

¹⁹ Politici vzešli z bezpečnostních a vojenských kruhů.

²⁰ Oba autoři odmítají liberální teorii mezinárodních vztahů, zatímco liberální internacionalismus byl dominantní zahraničněpolitickou doktrínou USA po Studené válce. Huntington (1997) ve své knize předpovídal konflikt Západní civilizace a její liberální ideologie s jinými civilizacemi s odlišnou kulturou, Brzezinski (1997) zase zdůrazňoval, že Spojené státy nesmí dovolit jiné mocnosti (to jest Rusku) dominovat euroasijskému kontinentu.

Jelcina v devadesátých letech a že tato krize v důsledku výrazně posunula myšlení ruských policy-makerů směrem k tradičním realistickým konceptům, asertivnímu sledování národních zájmů a mocenské expanzi na území opuštěná rozpadem sovětského „impéria.“ Dominujícím konceptem ve vidění světa ruského establishmentu je pak podle nich *balance of power*, což souhlasí s výroky ruských představitelů a jejich analýzou v této práci.

Tento vývoj ostatně poměrně lapidárně shrnul i ministr zahraničí Sergej Lavrov (2017) na Mnichovské bezpečnostní konferenci, když se vyjádřil, že *liberal world order* je minulostí, a navíc že byl od počátku vymyšlen a udržován pouze jako nástroj úzké elitní skupiny států k dominanci nad světem. Samozřejmě neopomněl zkritizovat expanzi NATO jako primární zdroj napětí na kontinentě, a vyzval k budování férového post-západního (západně-centrického) uspořádání, ve kterém budou „státy vzájemně *balancovat* své národní zájmy“, budovat vlastní suverenitu (v ruském smyslu chápání tohoto slova) a budovat vztahy na „respektu k historické a civilizační identitě.“ Vskutku vize jako vystřižená z nejslavnějšího Huntingtonova díla. Stejně tak vyznívají veškerá ruská provolání požadující sice pragmatické vztahy se Západem, ovšem založené na respektu s přihlédnutím k ruské „speciální odpovědnosti za globální stabilitu“ (ibid.).

Sergej Lavrov a ministr obrany Sergej Šojgu předtím na Moskevské bezpečnostní konferenci v roce 2015 rozvíjeli myšlenky z Valdaiského projevu Vladimira Putina, když kritizovali euforii zemí NATO z vítězství ve Studené válce, unilaterální rozhodování USA v některých bezpečnostních otázkách a vnucování vlastních hodnot pomocí vojenského exportu do dalších zemí (Gorenburg, 2015). Středobodem jejich projevů byla opět nutnost respektování Ruska, jeho zájmů a velmocenského postavení. Západ dle nich udělal největší chybu, když odvrhl poválečné bezpečnostní uspořádání s definovanými zónami zájmu a nevyužil příležitosti jednat s Ruskem jako s rovným partnerem. Nepřekvapivě pak pozitivní výsledky může přinést pouze kooperace s Ruskem. Sergej Šojgu pak obvinil USA z pokusu udělat z Ukrajiny svůj satelit namířený proti Rusku a připomněl Kosovský precedent. Nejdůležitější pro tuto práci ovšem bude jeho prohlášení, že Západní státy vedou informační válku a vlivové operace proti Rusku. A jelikož se Rusko cítí pod tlakem, tak se v jeho oficiálním

diskurzu znovu objevuje užití síly jako legitimní nástroj dosažení politických cílů v dobách míru i v dobách války (Fasola, 2017, s. 12).

Rusko tedy nejen odvrhlo liberální uspořádání světa etablované po skončení Studené války a přijalo teze střetu civilizací, ale navíc se domnívá, že je **terčem svého druhu hybridní války** ze strany Západu.²¹ Tyto geopolitické postoje oficiálního ruského zahaničně-politického diskurzu jsou reflektovány i v českém politickém diskurzu. Ruský geopolitický revizionismus je reflektován jako hrozba v jeho hlavní linii (MV ČR, 2016; MO ČR 2017). Ve vedlejších liniích politického diskurzu, je naopak ruský diskurz víceméně bez připomínek přejímán aktéry, kteří se staví kriticky k evropské a euroatlantické integraci České republiky. Čelními představiteli této odnože českého politického diskurzu jsou politici KSČM a SPD, kteří opakují ruský narativ o zbytečnosti nebo agresivitě NATO (Syróvátka et al., 2018)

3.2. Ukrajinská krize

Vztahy mezi Ukrajinou a Ruskem zažily za vlády Vladimira Putina sérii propadů, mezi jejichž nejzásadnější body můžeme zařadit vleklé spory o dodávky a tranzit ruského plynu vrcholící plynou krizí 2009, Oranžovou revoluci znemožňující nástup k moci pro-ruskému Viktoru Janukovičovi po masivních volebních podvodech v roce 2004, vzbuzení nacionalistických vášní při problematických parlamentních jednáních o statusu ruského jazyka a tedy početné ruské menšiny či prodloužení pronájmu sevastopolského přístavu Rusku k užívání jeho Černomořskou flotilou. Nicméně krize vrcholící anexí Krymu začala v říjnu 2013, kdy pro-ruský prezident Janukovič odmítl dlouho vyjednávanou asociační dohodu s Evropskou unií a rozhodl se místo toho přijmout protinabídku Ruska na vysokou půjčku a snížení ceny plynu. Toto rozhodnutí zažehlo protivládní demonstrace, které v průběhu následujících tří měsíců eskalovaly a do půlky února vedly ke smrti několika desítek demonstrantů. Vláda s opozicí za pomoci západních diplomatů ujednala dohodu o předčasných prezidentských volbách, která umožňovala zatím Janukovičovi zůstat u moci, ale ta se

okamžitě rozpadla pod tlakem demonstrantů a Janukovič s ruskou pomocí utekl ze země do Ruska. Nová Ukrajinská vláda byla nyní silně prozápadní a tvrdě protiruská. Ruská vláda nedbala platné deklarace ukrajinského parlamentu o vzdání se členství v NATO, smluvně zajištěného pronájmu sevastopolského přístavu pro svoje loďstvo ani svojí smluvní garance ukrajinských hranic a v den útěku prezidenta Janukoviče opustily jednotky ruské armády své základny a začaly plnit úkoly na Krymu. Ruské válečné lodě postupně zablokovaly ukrajinské námořnictvo a příslušníci ruské armády bez státních insignií na uniformách obklíčili ukrajinské základny. 24. února se objevili na náměstí v Sevastopolu, kde místní radnice dosadila ruského občana na pozici starosty, o tři dny později se ruské speciální síly maskované jako místní domobrana zmocnily budovy Krymského parlamentu a vyvěsily nad budovou ruskou vlajku.²² Na základě opožděné koordinace s Ruskem bylo vyhlášené referendum o samostatnosti Krymu nadvakrát přesunuto na 16. březen a nově zahrnovalo i žádost vstup Krymu do Ruské federace. O deset dní později bylo připojení Krymu dokonáno.

Krymská operace tak začala jako vojenská operace pomocí utajeného užití vojenských prostředků za pomoci dezinformační kampaně, psychologické a elektronické války a nejednoznačnosti vyplývající z veřejně nevyslovené pozice Kremlu. Anexe byla dokončena pomocí konvenční vojenské invaze a okupace za pomoci parašutistů, námořní pěchoty a motostřeleckých brigád. Kofman a Rojansky (2015) poznamenávají, že přítomnost ruské základny v Sevastopolu a ujednání o pohybu ruských vojsk na Krym představovaly naprosto bezprecedentní situaci, která by šla jenom těžko reprodukovat jinde. K těmto speciálním podmínkám je třeba přičíst ještě fakt, že drtivá většina obyvatel Krymu byla ruskojazyčná a ruské anexi nakloněná.

²¹ Např. Gerasimov (in: McDermott, 2016) nebo (Kartapolov, 2015).

²² Detailní popis událostí a zapojení konkrétních ruských jednotek viz Kofman et al., (2017).

Příloha č. I: Operace ruské armády na Krymu mezi 24.02.2014 a 08.03.2014
zdroj: Kofman et al. (2017, s. 7.)

V průběhu konfliktu Moskva Kyjev zastrašovala a snažila se jej donutit k federalizaci země, což by znamenalo de facto politické rozdělení Ukrajiny na rusofonní a ukrajinofonní část a efektivně zablokovalo možnost integrace do západních struktur. Kromě samotných bojových operací, jež jsou předmětem disputací odborníků přemítajících, jestli se jednalo, či nejednalo o hybridní válku, tak Moskva vedla po celou dobu proti Kyjevu válku politickou přesně v těch intencích, jak je definoval paradoxně George Kennan (1948), když hovořil o potřebě zadržování Ruska, respektive rozpínavého Sovětského svazu. Právě pokusy o únos demokratických institucí a sociálních dělících linií pro vlastní politické cíle, propaganda či ekonomický nátlak přesně naplňovaly Kennanovu vizi, která hovoří o „užití všech prostředků v národní moci, kromě války samotné, k dosažení národních cílů. Tyto operace mohou být otevřeného charakteru, či skryté. Jsou na škále od politických spojenectví, přes ekonomické prostředky ... pozitivní propagandu až po skryté operace, tajnou podporu spřátelených elementů, psychologickou válku a zastrašující propagandu až po podporu podzemních organizací odporu“ (ibid.).

V únoru a březnu 2014 na totiž východě Ukrajiny ještě nedocházelo ze strany Ruska k použití síly, ale právě Kennanovská politická válka byla v plném proudu, zatímco Krym byl již obsazen prakticky bez výstřelu. V průběhu operací na Krymu Rusko spolu s angažovanými oligarchy užívalo svého vlivu na východní Ukrajině k mobilizaci protestů proti nové vládě v Kyjevě a jejímu proevropskému zaměření a poskytovalo zpravodajskou, finanční, materiální a další podporu krajním politickým silám v souladu se svými zájmy.

Potom, co dva týdny po dokončení anexe Krymu Ukrajina zatkla některé samozvané politické představitele vzbouřeneckých republik (Donětské a Luhanské), Rusko přešlo k akci a začalo podporovat vzbouřeneckou válku - *irregular warfare*²³, kdy proti ukrajinským silám pomohla zorganizovat paramilitární organizace s podporou místních domobran, žoldáků a ukrajinských dezertérů. Ruské jednotky se zapojovaly pouze okrajově ke splnění dílčích taktických úkolů ve spolupráci s místními separatisty a v jejich uniformách, jako například při obsazení policejní stanice v Kramatorsku, kdy stanici zajistila skupina profesionálních neoznačených vojáků, aby ji obratem předala civilnějším povstalcům a zmizela. Když tito vzbouřenci začali v průběhu povstání ztrácet půdu proti ukrajinským silám, začala Moskva zapojovat svoje konvenční síly a míchat je se vzbouřeneckými jednotkami (Kofman et al., 2017, s. 33-44).

Dle Kofmana (2016) spočíval právě v tomto zapojení hybridní přístup k válce na východní Ukrajině a tento stav dle něj trval tři měsíce, během kterých selhal v dosažení politických cílů Moskvy. Ta jej dle něj od léta 2014 nahradila konvenční vojenskou invazí, byť s omezenými politickými a teritoriálními cíli. Dle Kofmana tak ruské konvenční síly musely zasáhnout tam, kde hybridní přístup selhal, a i když hybridní prvky z bojiště nezmizely, proti konvenčním silám, které byly schopny porazit ukrajinské síly v poli, nehrály již významnou roli.

²³ Násilný konflikt mezi státem a nestátními aktéry o legitimitu a vládu nad relevantní populací (United States Department of Defense, 2007).

Pokud oddělíme politickou a vojenskou rovinu války proti Ukrajině, skončil vojenský hybridní přístup Ruska neúspěchem, který musely zachránit konvenční ruské síly v čele s těžkým dělostřelectvem, samohybnými raketovými systémy a tanky. Kofman (2016) nazírá ruskou kampaň na východní Ukrajině právě čistě vojenským prizmatem a charakterizuje ji jako ukázkou absolutního neúspěchu²⁴ hybridní války k dosažení politických cílů. Na příkladu Sýrie, Gruzie, Čečenska, Ukrajiny a všech hlavních ruských vojenských cvičení uvádí, že pokud Rusové něco umí a na něco spoléhají pro dosažení svých cílů, pak jsou to konvenční schopnosti, a i pokud konflikt nezačne použitím konvenční síly, vždy jím končí. I přes nedosažení politického cíle, to jest federalizace země a zajištění páky na ukrajinskou politiku a neschopnost povstalců udržet území bez ruské vojenské podpory je však zamrzlý konflikt a ochromení pozice Kyjeva pro Moskvu preferovanou variantou před absolutním odtržením Ukrajiny z jejího orbitu. Právě z tohoto hlediska budou do budoucna důležité politické prvky hybridní války, které do jisté míry pomáhají snižovat dopady na ruskou pozici na mezinárodním poli.

Dominantní reakcí v politického diskurzu ČR na anexi Krymu bylo její odmítnutí jako násilného porušení mezinárodního práva. Pro parlamentní usnesení v tomto duchu hlasovali poslanci všech stran s výjimkou komunistů a Tomia Okamury, v té době ještě za hnutí Úsvit (aktualne.cz, 2014).

3.3. Hybridní válka na Ukrajině?

Teze ruské hybridní války v souvislosti s konfliktem na Ukrajině není ovšem univerzálně přijímaná, i když je to pro naši diskurzivní analýzu víceméně nepodstatné, je na místě uvést disentní stanoviska některých autorů pro komplexnější pohled na situaci.

²⁴ Po neúspěchu povstalců musela zasáhnout ruská armáda konvenčním způsobem. Od té doby jsou separatistické síly trénovány, vyzbrojovány a modelovány podle vzoru běžných jednotek ruské armády, což z konfliktu udělalo vyzbrojovací a tréninkovou misi s cílem utvořit postradatelnou konvenční sílu, při které jsou regulérní ruské síly drženy v záloze pro případ nutnosti rychlé reakce (Kofman, 2016).

Spirála článků na téma ruských hybridních hrozeb a hybridní války na Ukrajině se roztočila poté, co generální sekretář NATO Anders Fogh Rasmussen obvinil Rusko z vedení hybridní války proti Ukrajině (NY Times, 2014), přičemž tak označil kombinaci užití vojenské síly, tajných operací a agresivní informační kampaně s cílem oslabit pozici ukrajinské vlády a nastolit vlastní informační diskurz ohledně chodu událostí.

Nicméně ne všichni analytici s užíváním termínu hybridní válka pro případ konfliktu na Ukrajině souhlasí. Lawrence Freedman (2014) nebo Sergej Minasyan (2015) opatrně přijímají tezi, že se o hybridní válku jednalo v úvodní fázi konfliktu, který se přes externě sponzorované vzbouřenectví na východě Ukrajiny ze strany Ruska s postupem času přelil do omezené mezistátní války (*limited war*) v průběhu prvního roku konfliktu. Ruslan Pukhov (2015) z moskevského think-tanku Center for Analysis of Strategies and Technologies pak tezi o hybridní válce na Ukrajině zcela odmítá s tím, že Ruské akce byly zcela v souladu se standardem konfliktů nízké intenzity posledních dekád až staletí. Podle tohoto autora podobné invaze v historii vždy užívaly metod rozkladu morálky nepřátelských sil a obyvatelstva, tajných operací, propagandy a užívání etnické, sociální, ekonomické nebo politické nesoudržnosti. Ruské operace na Ukrajině tak dle něj byly pouze moderní aplikací odvěkých vojenských a politických metod. Zvláštností anexe Krymu tak dle něj byla jen téměř bezvýhradná podpora místního obyvatelstva, jež je v západním diskurzu přikryta právě termínem hybridní válka, jež má politický podtext, přinášející kladení veškerého důrazu na externí faktory, tj. ruskou agresi, zatímco relativizuje vnitrostátní faktory.

Stejnou problematiku lze ovšem nazírat i z opačné stránky, protože smyslem hybridní války je ochrana politického kapitálu agresora tím, že díky užitým metodám boje je konflikt obtížné označit za klasickou válku a je možné se do jisté míry schovat za lokální aktéry, což agresorovi umožňuje vyhnout se diskreditaci v daleko větší míře, která by následovala při zcela otevřené intervenci. Používání nejasně definovaného termínu hybridní válka tak může být nápomocno zájmům agresora čili v tomto případě Ruska.

Kofman zase tvrdí, že ani na Krymu se při použití Hoffmanovy definice o hybridní válku nejednalo, protože i přes zapojení širokého spektra lokálních aktérů

(často z řad mafie pod taktovkou ruských tajných služeb) měli drtivou většinu rozhodujících akcí na poloostrově na svědomí příslušníci ruské námořní pěchoty – z většiny z 810. brigády námořní pěchoty, trvale umístěné na poloostrově jako součást Černomořské flotily. Jednalo se dle něj o klasickou konvenční invazi podporovanou sice skrytými prvky a informační válkou, ale obstaranou primárně pomocí speciálních sil a elitních pěchotních a dalších konvenčních jednotek. Prostý fakt, že si vojáci sundali státní a jednotkové insignie ze svých uniforem z nich neudělala „hybridní vojáky.“ Jejich role spolu s jednotkami speciálních sil spočívala v přípravě bojiště pro konvenční invazi, což zcela odpovídá praxi ozbrojených sil zemí celého světa včetně Spojených států.

Minasyan (2015) ovšem čte Hoffmanovu²⁵ definici tak, že hlavním poznávacím znakem hybridní války je kombinace konvenčních a nepravidelných (*irregular*) způsobů boje ve stejném operačním prostoru, pročez se k užití termínu hybridní válka kloní do srpna 2014, kdy se jednotky pravidelné ruské armády poprvé otevřeně střetly s ukrajinskou armádou a v konfliktu začalo ze strany Ruska docházet k užití obrněných jednotek a těžkého dělostřelectva ve velké míře. Minasyan od tohoto bodu užívá termín *compound war*, který jako rozvinutější koncepci na místo termínu hybrid war obecně doporučuje i např. Zúna (2010). Hoffmanova teorie vztahu *compound war* vs. *hybrid war* je ovšem zcela opačná, než jak ji předkládá Minasyan. Podle Hoffmana je to právě *compound war*, u které pro užití této definice stačí kombinace konvenční a nepravidelné války koordinovaná na strategické úrovni; zatímco právě *hybrid war*, i třeba jako podsložka větší *compound war*, dobře zachycuje specifickou fúzi konvenční a nepravidelné války, kdy jsou tyto nasazeny zároveň ve stejném operačním prostoru na taktické úrovni (Hoffman, 2009a).

Hloubku koncepčních nejasností ohledně užívání lze ilustrovat na bitvě o Donětské letiště, kde proti Ukrajinské armádě bojoval mix místních separatistů, ruských „dobrovolníků“, elitních složek ruské armády pod insigniemi obou vzbouřeneckých republik a těžké obrněnce a motostřelecké jednotky pravidelné ruské

²⁵ Podplukovník americké námořní pěchoty v záloze a zároveň ve své době vědecký pracovník *Center for Emerging Threats and Opportunities při Potomac Institute*, výzkumném centru námořní pěchoty USA, kde publikoval svoji knihu *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*, která je častým opěrným bodem pro analýzu hybridních válek v západním diskurzu.

armády. Pro Minasyana (2015) jde o jasnou ukázkou compound war, zatímco pro Freedmana (2014) je to jasná ukázkou limited war, zatímco Kofman (2016) tuto bitvu uznává jako bod hybridizace konfliktu. Hoffmanova teorie (dle Hoffman, 2009a) by na rozdíl od Minasyanovy interpretace považovala tuto bitvu za esenci hybridní války.

Faktem nadále zůstává, že bez zapojení Ruské armády a zorganizování referenda ruskými proxy silami by k připojení Krymu k Rusku patrně nedošlo a že kontext Ukrajiny, a zvláště pak Krymu, je zcela unikátní a z velké části neopakovatelný.

Na tomto místě je však nutno podotknout, že v prohlášení Anderse Rasmussena a pozdějších dokumentech NATO (2015, 2017) se termín hybridní válka neomezoval jen na vojenské operace, ale zahrnoval právě i projevy politické války, což později i díky mylné interpretaci Gerasimova článku vedlo k fúzi těchto dvou témat. Ve stejném duchu se pak vyjadřuje i rezoluce Evropského parlamentu (2016b, sekce E), která označuje ruské operace na východní Ukrajině za hybridní válku. Tento dokument dále uvádí, že hybridní válka je kombinací vojenských a nevojenských opatření skryté i otevřené povahy, jež „jsou používána k destabilizaci politické, hospodářské a sociální situace země, na kterou se útočí, aniž by došlo k oficiálnímu vyhlášení války“, a že jejich terčem není jenom Ukrajina, ale také samotná EU a všechny členské státy a jejich občané (ibid., sekce D). Z toho diskurzu hybridních válek EU a NATO pak vychází i český diskurz hybridních hrozeb, jehož centrálním aktem je *Audit národní bezpečnosti* (MV ČR, 2016).

4. Koncept hybridní války

Termín *hybridní válka* nemá univerzálně přijímanou definici, většina z nich se však shoduje, že hybridní dělá válku souběžné užívání nekonvenčních metod boje zároveň s konvenčními metodami vedení války. Podle rozvinutějších definic pak tyto metody může doplňovat ještě široké spektrum dalších činností proti protivníkovi týlu – zpravidla informační a psychologická válka nebo kybernetické útoky.

Jak si ukážeme v analýze českého diskurzu hybridních hrozeb, debata ohledně hybridních hrozeb je spíše syntézou dvou témat, a to měnícího se obrazu války na straně jedné a sílícímu geopolitického revisionismu Ruska, které bylo navýsost nespokojené se světovým uspořádáním po skončení Studené války. Hybridní válka totiž nanejvýš popisuje metody, nikoliv však strategii a už vůbec ne politické cíle. Z tohoto důvodu bylo nutné v předcházející kapitole osvětlit ruské náhledy na uspořádání světa a v této nastínit vývoj konceptu hybridní války v literatuře a jeho vnímání Ruskem právě ve světle jeho specifických náhledů na mezinárodní uspořádání, protože bez jeho odmítnutí liberálního internacionalismu USA v první řadě by nemohl vzniknout ani odlišný ruský a posléze pro-ruský diskurz hybridních hrozeb, než jak byl prezentován před Ukrajinou krizí v západní odborné literatuře.

Po anexi Krymu a propuknutí konfliktu na východní Ukrajině se z hybridní války v západním veřejném diskurzu stalo kolokviální a zkratkovité označení pro nový a záluďný způsob, jakým Moskva vede válku. Centrálním narativem tohoto diskurzu je tvrzení, že Kreml užívá hybridní válku, což je převratný způsob vedení boje, se kterým se Západ bude muset naučit vypořádat. S postupným rozšiřováním tohoto termínu se na způsob vedení války na Ukrajině nabalily všechny možné další elementy, které Kreml užívá jako nástroje vlivu. Postupem času pohltil veškeré ruské aktivity od propagandy po konvenční bojové operace s většinou území mezi těmito dvěma póly.

Problémem s tímto tvrzením je shluk koncepčních nejasností. Hlavním argumentem primárního proponenta teorie hybridních válek Franka Hoffmana (2007,

s. 57) a jeho knihy pro zavedení typologie hybridních válek je premisa, že budoucí charakter konfliktů bude komplikovanější a výběr mezi velkou konvenční mezistátní válkou a omezenou či nepravidelnou válkou je nepřijatelným zjednodušením. Lze souhlasit, že je užitečné mít termín pro mezistupeň mezi konvenční a guerillovou válkou a konflikt na Ukrajině by to této šedé zóny alespoň v jistých ohledech zapadal. Hoffmanova teorie ovšem není jediná a díky svému zaměření na taktickou úroveň konfliktu nepostihuje celou řadu prvků a Zúna (2010) upozorňuje, že proto není použitelná při všech konfliktech z pohledu typologie mírových operací OSN nebo „jiných vojenských operací k řešení krizí než podle článku 5 (NA5CRO – NATO Non Article 5 Crisis Response Operations).“

Při srovnání s jinými definicemi navíc vznikají další koncepční nejasnosti.²⁶ Historici navíc charakterizují většinu válek v historii jako směsici konvenčního a nepravidelného válčení a využívání slabiny nepřítele podobně jako u konceptu asymetrické války naráží na fakt, že užívání slabin nepřítele a využití potenciálu je staré jako válčení samo, což dokládají i texty Sun-c' (Sun Tzu, in: Giles, 2009, s. 62). Jako příklad za všechny může posloužit teze, že Sovětský svaz použil hybridní válku proti Estonsku v roce 1924, kdy se pokusil svrhnout nezávislou vládu, jak tvrdí Maigre (2015, s. 2). Útočné skupiny organizované sovětskou rozvědkou spolu s podzemními estonskými komunisty se v prosinci tohoto roku pokusily převzít moc a posléze legitimizovat pozvání regulérní sovětské armády na pomoc revoluci (ibid).

4.1. Vývoj konceptu hybridní války

Vůbec poprvé se v neutajovaných dokumentech amerického ministerstva obrany termín hybrid warfare objevil v projevu tehdejšího generálporučíka námořní pěchoty a pozdějšího ministra obrany Jamese Mattise.²⁷ Mattis v něm zmínil, že

²⁶ Pro detailní analýzu různých koncepcí hybridní války a jejich kritiku viz Bahenský (2016).

²⁷ Další texty zavádějící termín hybridní válka do diskurzu u odborné veřejnosti viz Hoffman (2007, s. 14).

Spojené státy už nečelí čtyřem odlišným výzvám,²⁸ ale kombinaci nových přístupů a způsobů války. Právě tuto „bezprecedentní syntézu“ nazval *hybridní válkou* (Mattis & Hoffman, 2005). Koncept hybridní války byl posléze plně rozvinut spoluautorem Mattisova projevu, podplukovníkem Frankem Hoffmanem, jenž užívá tuto definici: “simultánní používání na míru šitého mixu konvenčních zbraní, neregulérních taktik, terorismu a kriminálního jednání v jednu chvíli na bojišti tak, aby bylo dosaženo politického cíle“ (Hoffman, 2014). McCuen pak hovoří o celém spektru válek ve fyzických a koncepčních dimenzích, kde jde stále o konflikt s ozbrojeným protivníkem o získání nadvlády nad operačním prostorem spolu s bojem o získání podpory místního obyvatelstva, udržení si podpory vlastního obyvatelstva, popřípadě obyvatelstva spojeneckých států, a také mezinárodního společenství (McCuen, 2008).

V době uvedení tohoto termínu se jednalo vedle *asymetrické války, nebo války čtvrté generace* o jeden z pokusů zachytit měnící se obraz války oproti klasickému postvestfálskému stylu vedení boje, které vycházelo z amerických zkušeností z Iráku a Afghánistánu a za jeho ukázkový příklad byla pokládána válka mezi Izraelem a Hizballáhem z roku 2006. Autorky Bettina Renz a Hanna Smith upozorňují, že renesance tohoto pojmu po ruských operacích na Ukrajině je u většiny autorů používající termín hybridní válka postavena spíše na volném nakládání s myšlenkou flexibilní kombinace vojenských a nevojenských prostředků, než na výslovné aplikaci Hoffmanových definic (Renz & Smith, 2016, s. 3).

Koncept hybridní války byl odvozen z literatury o cíleném míchání a smazávání hranic mezi různými způsoby vedení boje. Postupem času byl přijat v dokumentech ministerstva obrany USA.²⁹ Bývalý ministr obrany Robert Gates (2009) a další stratégové ho užívali k popisu měnícího se charakteru konfliktů. Sám Hoffman (2014) jako hlavní proponent tohoto termínu uvádí, že ve své původní podobě se termín a z něho odvozené analýzy příliš zaměřoval na taktiky spojené primárně s násilím a vedením kinetického boje a opomíjel ostatní nástroje, např. ekonomické, politickou

²⁸ Americká strategie v té době počítala se čtveřicí hrozeb – tradiční, nepravdělné, katastrofický terorismus a rozvratné. Jejich kombinace pak určuje rozsah hybridních hrozeb.

²⁹ Např. *The Quadrennial Defense Review* (US Department of Defense, 2010). Tento report je hlavním veřejným dokumentem, popisujícím vojenskou doktrínu USA.

vlivovou činnost či informační válku. Z tohoto důvodu užívají další analytici rozšířené definice hybridní války, které ovšem už nutně zasahují do politické roviny a překračují tak hranici mezi politikou a bojem. Např. generál Řehka (2017, s. 183) popisuje hybridní metody válčení jako „válku vedenou za souběžného, flexibilního a vysoce adaptabilního použití konvenčních a nekonvenčních metod, které se vzájemně podporují, jsou používány na všech úrovních a využívají všechny dostupné prostředky včetně nestátních aktérů, povstaleckého boje, terorismu, **politických, ekonomických, informačních a právních nástrojů**, ale i nasazení vyspělých zbraňových systémů a působení v kybernetickém prostoru.“ Na rozdíl od Hoffmana totiž již pracuje se zkušeností války na Ukrajině a blíž než k Hoffmanovi, tak má k ruské teorii nelineární války. Tato teorie ovšem není odvozena z Amerických zkušeností v Afghánistánu a Iráku, ale z ruského pohledu na mezinárodní uspořádání a z ruského náhledu na vojenské operace USA a jejich západních spojenců tak, jak jsou citovány v této práci.

4.2. Ruský diskurz hybridní války

Známa maxima pruského generála a válečného стратега Carla von Clausewitze říká, že válka je politika pomocí jiných prostředků. Lenin měl tuto známou větu obrátit vzhůru nohama, když měl tvrdit, že politika je válkou za pomocí jiných prostředků.³⁰ Tato historická paralela dnes stojí za připomenutí, protože to, co mnohá západní média, akademici a experti považují za hybridní válku, je v očích Rusů spletenec dvou oddělených fenoménů, a to přípravy bojiště pomocí politických prostředků před samotným zahájením kinetického boje a užití čistě politických prostředků k vyvolání změny chování u jiného státu. První je opravdovou (a dle některých autorů hybridní) válkou, druhé bychom mohli nazvat válkou politickou (Galeotti, 2016, s.7). O politické válce hovoří i další autoři (Hoffman, 2014; Boot, 2013; Kofman, 2016; Rojansky, 2015; Bērziņš, 2015; Maxwell, 2014 nebo Chivvis, 2017) a připomínají, že o smazávání rozdílů mezi válkou a mírem, propuknutí válek bez jejich vyhlášení a jejich průběhu podle nestandardních měřítek při geopolitickém soupeření sice mluví Gerasimov (2013) ve

svém článku o válce v 21. století, ale úplně stejně referoval v nutnosti reagovat na sovětskou výzvu George Kennan (1948) již v polovině minulého století, čímž se uzavřel pomyslný kruh.

Na Moskevské konferenci o mezinárodní bezpečnosti³¹ se v posledních letech ruští generálové a vedoucí představitelé státu předhánějí v obviňování Západu z podněcování „barevných revolucí“, destabilizace zemí pomocí *politické války* a subverze a užívání vojenské moci k nahrazení nepřátelských vlád (Gorenburg, 2014). A právě tato politická válka mezi Západem a Ruskem je nyní v ruském pohledu na válčení trvalým a běžným stavem věcí, se kterým se Rusko musí vypořádat (Bērziņš, 2015 nebo Vladimirov, 2013).

Ruské počínání na Ukrajině dostalo celou řadu nálepek od *multi-vector hybrid warfare* (Umland, 2016) přes *shadow war* (Barno, 2014), *masked war* (Applebaum, 2014), *Putin's new war* (Monaghan, 2015) nebo *new warfare* (Haines, 2014) až po *guerilla geopolitics* (Galeotti, 2014b) a další přívzviska. Termín *hybridní válka* se ovšem vyskytuje zdaleka nejčastěji a stala se zastřešujícím pojmem pro operace na Ukrajině i politiku soupeření se Západem. V ruské vojenské doktríně se tento pojem ovšem nevyskytuje a jedná se tak pouze o nálepku, kterou Západ přisoudil ruským operacím na Ukrajině, aby si usnadnil porozumění bezpečnostní krizi, ve které byli dezorientovaní všichni kromě Ruska (srovnej např. Řehka, 2018a). V ruských vojenských kruzích je hybridní válka považována za zcela západní koncept, který ruští důstojníci a stratégové používají pouze a jenom v souvislosti se západním užíváním termínu, nebo při osočování Západu z aktivního užívání tohoto konceptu proti Rusku (Bartles, 2015; Thomas, 2016). V ruském žargonu se tyto metody vedení války jmenují nejčastěji *válčení nové generace* a *nelineární válka* (Řehka, 2017, s. 183).³²

³⁰ Christopher Bassford tvrdí, že Lenin tuto větu neřekl a že se naopak plně ztotožňoval s Clausewitzem; podle Bassforda se do Západní akademické sféry tato údajná Leninova věta dostala z memoárů Henryho Kissingera (Bassford, 1994, s. 198).

³¹ Jedná se o jakousi ruskou alternativu ke známé Munich Security Conference. Verbální útoky ruských představitelů na NATO a osočování USA patří ke koloritu konference, viz např. Gorenburg & Kofman, (2017) nebo Gorenburg (2015).

³² Thomas (2017) upozorňuje, že ruský generální štáb pro nové hrozby používá nejčastěji termín *nová válka*, méně často pak *nový typ války*. Termín *války nové generace*, jež ve snaze zaškatalkovat ruské chování používají někteří západní komentátoři jako Rácz (2015), Bērziņš (2015) nebo Řehka (2017), vystopoval

4.2.1. Válka v ruském vojenském myšlení

Známým pojmem na poli matení nepřítele je *maskirovka*, umění klamu, které v ruské vojenské doktríně sahá až do 20. let minulého století a váže se zejména k maršálu Tučačevskému. Právě tento pojem je někdy vydáván za součást „ruské hybridní strategie“; ve skutečnosti je však běžnou součástí konvenčního vedení boje, a jedná se opět o řemeslo staré jako válčení samo.

Maskirovka je pro analytiky a komentátory přitažlivá proto, že v současném ruském vojenském smýšlení je těžištěm³³ protivníkovy vůle bojovat a schopnost státu zapojit se systémově do konfliktu. Proto je cílem operací (zejména) v dobách míru, ovlivňování rozhodovacího procesu u protivníka pomocí cílení na jeho ekonomickou, informační a politickou infrastrukturu (Thomas, 2016a). Válka je totiž v ruské vojenské doktríně chápána odlišně, než je zvykem na Západě. Je založena na národních zájmech a historické, kulturní a geopolitické pozici Ruska. Zahrnuje civilní i vojenské zdroje a v prvních fázích se zaměřuje na zranitelnou civilní infrastrukturu v soupeřově společnosti a nerozlišuje striktně mezi dobou míru a dobou války (Mattson, 2015).

Tomuto bodu však předcházela vývoj. Středobodem studenoválečné sovětské doktríny pro konvenční válčení (ve smyslu bez eskalace k užití jaderných zbraní) bylo masivní nasazení sil v koncentrovaném bodě. Tato koncepce však zastarala díky rychlému technologickému vývoji a ve světle válek vedených primárně raketami a letectvem na vzdálenost mimo vizuální kontakt (válka o Falklandy, Válka v Perském zálivu) by znamenala katastrofu. Proto přišel generál Vladimir Slipčenko s teorií války šesté generace.³⁴ Tuto teorii postupně doplňoval, aby postihl vzrůstající význam informačních technologií a přesné (precision-guided) munice na konvenční válčení,

do jediného, i když velmi vlivného užití, v článku generála Bogdanova a plukovníka Chekinova z roku 2013, o kterém bude na stránkách této práce ještě pojednáno. Termín *nelineární válka* pochází od blízkého Putinova poradce Vladislava Surkova a znamená zhruba tolik, co Kennanova politická válka (Pomerantsev, 2014).

³³ Viz Clausewitz (2009, s. 144).

pročež se taktéž občas užívá termínu *bezkontaktní válka*. Již součástí této teorie bylo podvrácení či změna politického systému v zemi protivníka jako jeden z hlavních vojenských cílů (Fitzgerald, 1994).³⁵

Jedním z nevlivnějších nástupců Slipčenka, rozvíjejících jeho myšlenky v ruské vojenské teorii, je generál Alexander Vladimirov. Právě jeho myšlenky o charakteru války se výrazně odrážejí v ruské politickém diskurzu, tak jak byl popsán v této práci. Vladimirov se odpoutává od tradičního jasného rozdílu mezi mírem a válkou mezi soupeřícími státy a mluví o permanentní válce jako o součásti národní existence. Nové války podle něj mají charakter konfliktu civilizací a proměňují se ve spor o nárok na existenci svého civilizačního modelu, kdy se válka už nemusí vést pomocí fyzického dobývání území protivníka. Protože cílem těchto válek není zničení protivníka, ale uplatňování politické, ekonomické a kulturní moci a vlivu. K tomu se váže významná změna ve formě k přechodu k tzv. bezkontaktnímu válčení, který ovšem není absolutní. Vojenské prostředky ustupují do pozadí a významu nabývají nevojenské metody boje, doslova kulturní válka, čímž se myslí působení politickými, ekonomickými, psychologickými, informačními a kulturními prostředky. To nápadně připomíná Kennanovu politickou válku. Válka tedy probíhá kontinuálně v různých stupních intenzity a má totální charakter ve smyslu mobilizace všech prostředků společnosti a státu (Vladimirov, in: Mattson, 2015).

4.2.2. Nové války?

Timothy Thomas (2017) identifikoval tři články,³⁶ na které se v posledních pěti letech nejvíce zaměřovali západní analytici se specializací na Rusko a jeho vojenskou moc a které poskytují nejcennější vhled do současného ruského smýšlení o povaze konfliktů a

³⁴ Navázal tak na práci amerických analytiků a jejich čtyř generací války. Více Lind et. al. (1989). Mezičlánkem – pátou generací – byla dle Slipčenka válka pomocí jaderných zbraní.

³⁵ Samozřejmě se ani tady nejedná o žádnou novinku na poli válčení, ostatně tuto strategii úspěšně použilo Německo právě proti Rusku v První světové válce, ale příklady bychom našli už v počátcích dějin.

³⁶ Ve své monografii *Thinking Like a Russian Officer: Basic Factors and Contemporary Thinking on the Nature of War* (Thomas, 2016b) analyzuje výrazně širší spektrum ruských autorů za dvojnásobně dlouhé časové období, ale dochází k podobným závěrům a doporučuje neztratit ze zřetele výraznou kontinuitu ruského vojenského myšlení.

jejich budoucím směřování. Jedná o články, které v ruském prostředí nastavovaly agendu *nových válek* a jejichž obsah se stal díky západním analýzám základem pro západní diskurz *ruské hybridní války*. Tento diskurz shrnul ve svém vystoupení v Evropském parlamentu (EP) např. český europoslanec Jaromír Štětina (in: Evropský parlament, 2016a) při rozpravě o rezoluci EP o boji s cizí a zejména ruskou propagandou: *Jsme ve válce. Jsme ve válce s Ruskou federací. Neuvědomujeme si, že slovo může být silnější než raketové systémy nebo stíhací letouny Su-25. Je to hybridní válka, kterou proti nám, proti EU vede Kreml. Je to válka, ve které Kreml vítězí.*

Těmito články jsou přepis projevu náčelníka generálního štábu Valerije Gerasimova z kraje roku 2013 v Akademii vojenských věd, přepis projevu generála Andreje Kartapolova tamtéž a článek generála Bogdanova a plukovníka Chekinova z roku 2013 v hlavním ruském vojenském odborném časopise *Vojenská myšlenka (Voennaja mysl)*. Všechny tři články se zaměřují na trendy ve vedení válek, mění se charakter konfliktů a nutnost vývoje nových metod vedení boje.

Jejich autoři patří k těm nejprominentnějším figurám ruského vojenského myšlení, popř. zastupují nejvyšší funkce, a proto mohou být bráni jako reprezentanti převažujícího myšlenkového směru ve nejvyšším vedení ruské branné moci. Pozornému čtenáři navíc neunikne, že myšlenky z těchto článků se rutinně objevují v oficiálním politickém diskurzu vrcholných politických představitelů Ruska, tak jak byl představen v předchozích kapitolách této práce a jsou tak jeho přímou součástí.³⁷

Bogdanov a Chekinov (2013) ve svém článku popisují to, čemu říkají *války nové generace*. Jejich článek je popisem způsobu, jakým vedou války jiné státy a výzev, na které se musí Rusko připravit. Jednou z hlavních tezí jejich článku je poznatek, že nadřazenost v informační sféře a přípravné operace v počáteční fázi války budou pro budoucí konflikty naprosto klíčové. To znamená nutnost informační války a psychologických operací a dosažení nadřazenosti v této sféře pomocí informačního nátlaku skrz média, neziskové organizace a náboženské obce, intenzivní propagandu a

³⁷ Tento fakt je důležitý pro konstrukci diskurzu *ruské hybridní války* jak obecně na Západě, tak v České republice.

dezinformační kampaň, podplácení politiků, diplomatické úskoky, kyberútoky apod. Tato kampaň má za cíl zasetí chaosu ve společnosti protivníka a zlomení jeho vůle se bránit (Banasik, 2016).

Autoři článku to nezmiňují, ale v tomto ohledu se nejedná pro Rusko o nutnost budování zcela nových kapacit, pouze o jejich významné rozšíření, jehož jsme ostatně v posledních letech svědky. Rusko totiž může navazovat na již 50 let užívaný sovětský koncept reflexivní kontroly³⁸ a široké zkušenosti s propagandistickými operacemi, táhnoucí se do dob Studené války. Koncept války nové generace počítá i s kinetickými (zejména však bezkontaktními) formami boje, avšak psychologická a informační rovina je jim nadřazena a kinetické formy boje nastupují až v případě, že cíle není dosaženo v úvodních fázích konfliktu, viz příloha č. 2.

Moderní ruská válka vyžaduje užití všech národních prostředků, a proto jsou v případě války nebo krize všechny civilní úřady a instituce podřízeny prostřednictvím nového Národního velícího centra náčelníkovi generálního štábu (Mattson, 2015, s. 67). Ovšem i v tomto ohledu existuje hluboká kontinuita sahající až opět až do 20. let k maršálu Tuchačevskému a jeho konceptu *hlubokých operací* (*deep operations; glubokaya operatsiya*), který pomáhá osvětlit ruskou integraci všech elementů národní moci.³⁹ Kromě reflexivní kontroly a hlubokých operací existuje v ruské doktríně ještě tradice *aktivních opatření* (*aktivnoje meroprijatija*), což je širokospektrální termín zahrnující zejména zpravodajské a informační operace, ale také užití *proxy* sil, to vše jako nástroj agresivního šíření politického vlivu, jinými slovy politické války (Kalugin, in: CNN, 1997).

³⁸ Způsob informační války s cílem ovlivnit rozhodnutí protivníka manipulací s klíčovými faktory v jeho vidění světa (popř. u vyvolání tohoto efektu u části populace). Detailní popis tohoto konceptu viz Thomas (2004) nebo Giles, Sherr a Seaboyer (2018).

³⁹ Více viz Duncan (2017, s. 9-12).

Příloha č. 2: Fáze války nové generace

Zdroj: Chekinov a Bogdanov, 2013, s. 15-22

Převzato z anglického překladu Jānise Bērziņše (2014, s. 6), kráceno

První fáze: nevojenské asymetrické vedení války - informační, psychologická, ideologická, diplomatická a ekonomická opatření za účelem vytvořit příznivé politické, ekonomické a vojenské předpoklady pro další fáze.

Druhá fáze: speciální operace za účelem oklamání politických a vojenských představitelů, vedené diplomatických kanály, pomocí médií, prostřednictvím vládních a vojenských agentur, únikem falešných dat, rozkazů, nařízení a pod.

Třetí fáze: zastrašování, klamání a podplácení vládních a vojenských představitelů, s cílem přimět je, aby přestali plnit své služební povinnosti.

Čtvrtá fáze: destabilizující propaganda, jež má zvýšit nespokojenost obyvatelstva, umocněná akcemi militantních skupin a eskalací podvratné činnosti.

Pátá fáze: zřízení bezletových zón nad zemí, která má být napadena, vyhlášení blokády, masové využití soukromých vojenských kontraktorů v těsné spolupráci s ozbrojenou opozicí.

Šestá fáze: zahájení vojenských akcí, kterým ve velkém měřítku, průzkum a podvratná činnost, operace běžných i speciálních jednotek, operace ve vesmíru, rádiové a elektronické operace, všechny druhy špionáže apod.

Sedmá fáze: operace vedené pomocí cílených informací, elektronický boj, letecké a kosmické operace, nepřetržité letecké zastrašování - masivní užití precision guided munice a nových technologií.

Osmá fáze: umlčení zbývajících ohnisek odporu a zničení zbytků nepřátelských sil, zejména pomocí speciálních sil, zasazení výsadkových jednotek, které obklíčí body odporu; vyčišťovací operace pozemních jednotek.

Kromě válek a kampaní vedených USA a historických sovětských a ruských zkušeností reflektují popisované ruské koncepty i principy čínské teorie *neomezené války* (*unrestricted warfare*). Tato teorie předpokládá zapojení všech způsobů, majících dopad na slabá místa protivníka, a to pomocí jak vojenských, tak širokého spektra nevojenských prostředků. V této teorii se smývají hranice mezi válkou a mírem, mezi tím, co je a není užití síly, mez regulárními a nekonvenčními způsoby vedení boje, mezi tím, co je a co není „bitevní pole“ a co je a co není zbraň (Liang & Xiangsui, 2002).

Tento přístup se odráží i v článku generála Kartapolova (2015) o *válkách nového typu*. Kartapolov byl v době vydání článku náčelníkem hlavního operačního direktoriátu ruského generálního štábu. Ve svém textu poznamenává, že Rusko musí vyvinout asymetrické a nestandardní vojenské metody, kterými by mohlo vymazat technologickou nadřazenost potencionálních protivníků, přičemž opakuje mnohé teze Chekinova s Bogdanovem i Gerasimova. Dlouze se rozepisuje o americké proti-ruské kampani jako součásti amerického plánu utužení pozice jediné světové supervelmoci pomocí hybridních metod. NATO a USA mají tyto metody užívat v posledních dvaceti letech a jejich součástí mají být informační, psychologické a další nevojenské způsoby užití síly (Kartapolov, in: Thomas, 2017, s. 39). Zejména na základě jeho pohledu na americké kampaně dle něj tvoří *války nového typu* z 80–90% propaganda a ze zbývajících 10–20% násilí, čímž víceméně opět jen opakuje tezi z Gerasimova článku, že v moderních konfliktech převažují operace nevojenského charakteru nad těmi čistě vojenskými v poměru 4:1 (Gerasimov, 2013, s. 3).

Kartapolov se následně rozepisuje o barevných revolucích, ve kterých dle něj Západ dosahuje zmatení svých protivníků tím, že není jasné, kdo bojuje o co, a co je a co není pravda (Kartapolov, in: Thomas, 2016, s. 571). Dále předkládá (čtenářům této práce již známý) model, ve kterém si Západ vytvoří záminky pro vojenskou intervenci pod rouškou zabránění humanitární katastrofě, nebo stabilizace situace. Variací je pak situace, kdy je stát vydáván za hrozbu pro mezinárodní bezpečnost, načež naváže informační kampaň, sankce, diplomatický a politický tlak proti státům odporujícím západnímu silovému řešení, zformování koalice a vojenský zásah (ibid.) Akce Západu

na Ukrajině dle něj měly být součástí plánu na převrat podle tohoto scénáře (ibid.). Tento pohled na hybridní válku pak přebírají i čeští komunisté (např. KSČM, 2018).

4.2.3. „Gerasimova doktrína“

Třetí článek z Thomasova výběru je daleko nejslavnější. Pojem Gerasimova doktrína se začal v médiích a textech think-thanků a odborníků objevovat v létě 2014 poté, co ho na svém blogu *In Moscow's Shadows* použil přední odborník na Rusko Mark Galeotti (2014) jako chytlavý nadpis v uvozovkách pro komentovaný předklad projevu náčelníka generálního štábu ozbrojených sil Ruské federace gen. Valerije Gerasimova, který byl přetištěn ve *Vojensko-průmyslovém kurýru* v únoru 2013 (Gerasimov, 2013), čili zhruba rok před protesty na Maidanu, které uvedly do chodu řetězec událostí vedoucích k anexi Krymu a k Ruskem sponzorovanému povstání na východní Ukrajině.

Původní článek o Gerasimově projevu na blogu *In Moscow's shadows* obsahoval výslovné upozornění, že se o doktrínu nejedná, nicméně jak později popisuje sám Galeotti (2018a) na stránkách časopisu *Foreign Policy*, to nezabránilo rychlému rozšíření termínu v médiích i na akademické půdě potom, co Rusko provedlo hybridní kampaň završenou anexí Krymského poloostrova, což zvýšilo poptávku po porozumění stavu ruského uvažování o hybridním vedení boje. Vskutku, poté, co se „zelení mužičci“ – příslušníci ruských speciálních sil bez národních výložek na uniformách, zmocnili Krymu v podstatě bez výstřelu a poté co vypukla válka na Donbase, kterou vedla různorodá směs místních kriminálních živlů, separatistů, dobrodruhů nejen z Ruska a opět ruských speciálních sil v doprovodu masivní ruské propagandistické kampaně, dostala na přední stránky novin a zpravodajských serverů, se mnohým zdálo, že Gerasimov popisoval nový způsob vedení války, na který se bude Rusko v budoucnu soustředit (Galeotti, 2018a).

Samotný Gerasimův text však přináší vhled do ruského strategického uvažování. Jednou z hlavních myšlenek článku je skutečnost, že hranice mezi mírem a válkou se

stírají a někdy není zřejmé, že válka již probíhá. Jde o stav neustále permanentní války, kdy prakticky nelze rozlišit, zda válka probíhá, nebo ne. Tím samozřejmě jenom opakuje tezi generála Vladimirova, citovanou výše. Nosnou myšlenkou článku naopak není popis „nového ruského způsobu vedení války“, mnohem více se jedná o pozorování (částečně domnělé) taktiky Západu, čímž se myslí zejména Spojené státy, a o nutnost vyrovnat se s takovým situačním prostředím, které tak před Ruskem vyvstává. Nicméně Rusko samozřejmě nestaralo pouze o defenzivní vyrovnání se s fenoménem hybridní války, a proto jsme se dočkali i ofenzivní aplikace toho konceptu zejména na Krymu a na Donbase, ze kterého z velké části vyvěrá současný diskurz *ruských hybridních hrozeb*. V tomto diskurzu je Gerasimův článek prezentován jako „vzor jednání Ruska, který musíme brát jako skutečnou strategii“, jak doslova uvádí bývalý náčelník Generálního štábu Armády ČR (AČR) Jiří Šedivý (2018).

V principu se však v Gerasimově článku jedná o nastínění nutnosti se vypořádat s hybridními hrozbami, čímž Gerasimov víceméně říká to, co jeho americký protějšek gen. Raymond Odierno (2012, s. 7) řekl o rok dříve: *Vypořádání se s výzvou hybridní války je jednou z cenných lekcí minulé dekády. Armáda bude čím dál častěji operovat v prostředích s regulárními a neregulárními jednotkami protivníka a civilisty bojujícími za protistranu, včetně potenciálu terorismu, kriminality a dalších komplikací.*

Gerasimov věnuje většinu článku ne-lineárnímu vedení boje tak, jak jej dle ruského pohledu praktikuje Západ (opět zejména USA), přičemž vychází ze svérázné ruské interpretace relativně tradiční invaze do Iráku, ale zejména spíše méně tradiční intervence v Libyi v roce 2011, z událostí Arabského jara a „barevných revolucí“ v post-sovětských státech. Podle Gerasimova to byl Západ, kdo prošlapal cestičku nepřímému způsobu vedení války za použití podvratné politicky-vlivové činnosti, propagandy a sociálních médií a ekonomických kroků jako jsou sankce (Gerasimov, 2013, s. 3). Z textu implicitně vyplývá, že za Arabským jarem či „barevnými“ revolucemi stál Západ. Z ruského pohledu, tak jak je Gerasimovem popsán, opravdu vychází najevo domněnka, že existuje něco jako americká doktrína nepřímého vedení války, která se skládá z humanitárních intervencí, užití speciálních sil, podpory demokratických hnutí, stran a neziskových organizací, užití soukromých bezpečnostních firem (Gerasimov

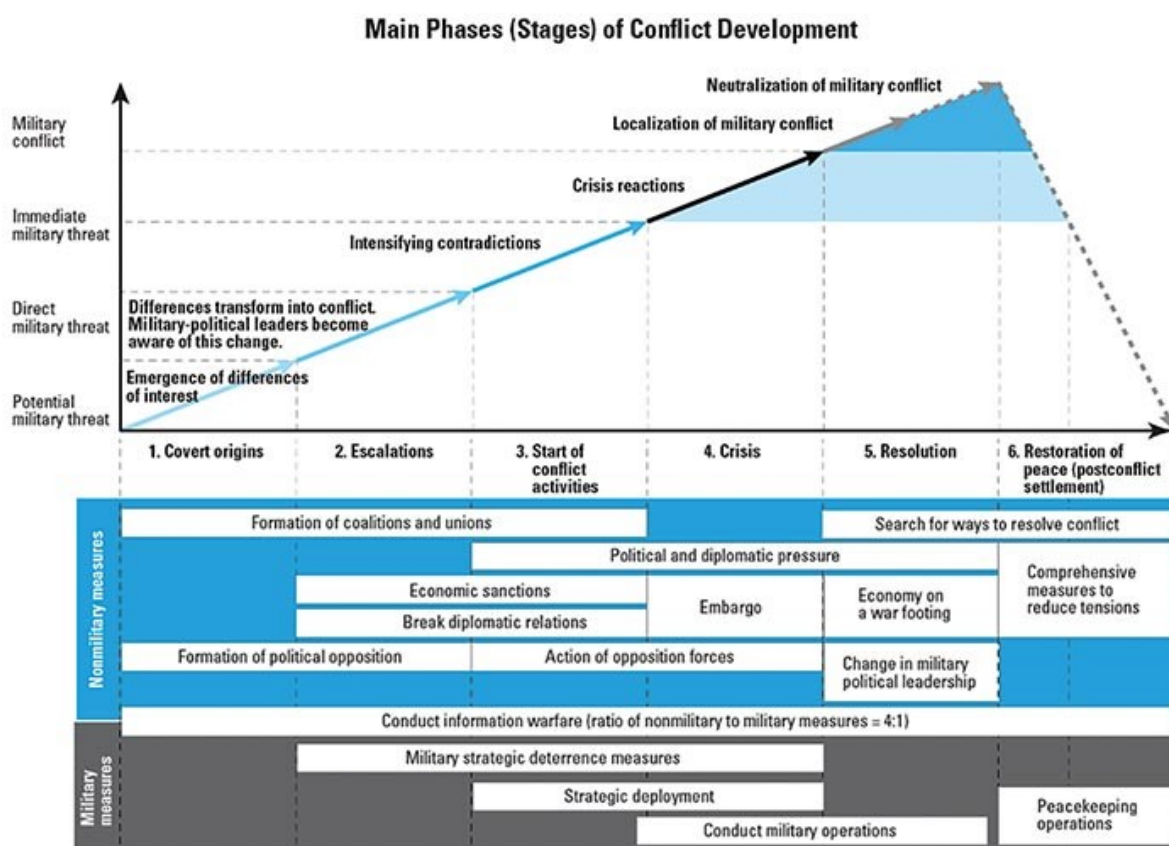
hovoří přímo o žoldácích) a zástupných sil (ibid.). Michael Kofman k tomu ironicky poznamenává, že je hluboké neporozumění protistrany alespoň vzájemné, když se Západ na oplátku zaobírá „Gerasimovou doktrínou“ (Kofman, 2016).

Role nevojenských prostředků dosahování politických a strategických cílů vzrostla a v mnoha případech překonala v efektivitě sílu [kinetických] zbraní. Těžiště aplikovaných metod vedení konfliktu se přesouvá směrem k širokému užití politických, ekonomických, informačních, humanitárních a dalších nevojenských prostředků – aplikovaných v souladu s protestním potenciálem populace. Toto vše je podpořeno vojenskými prostředky skrytého charakteru, včetně užití informačních operací a nasazení speciálních sil. K otevřenému použití ozbrojených sil – často pod rouškou humanitární nebo peacekeepingové operace, popř. regulace [de-eskalace] krizového vývoje – dochází až v jisté části konfliktu, zejména ve finální fázi pro zajištění cíleného úspěchu v konfliktu (Gerasimov, 2013, s. 3).

Příloha č. 3: Hlavní fáze konfliktu podle Gerasimova

Zdroj: Gerasimov (2013, s. 3)

překlad: Bartles (2016, s. 35)

Jak upozorňují různí autoři (např. Monaghan, 2015, s. 68 nebo Fasola, 2017, s. 5) většina z těchto myšlenek nejsou Gerasimovy nápady, ale shrnutí diskuzí vedených v ruských vojenských kruzích autory jako Bogdanov, Vladimirov, Gareev nebo Kartapalov již roky. Stejně tak adaptace ruských ozbrojených sil na tyto změny v charakteru konfliktů probíhala již za Gerasimova předchůdce ve funkci Nikolaje Makarova v letech 2008 až 2012 (Galeotti, 2016, s. 28).

Tento holistický přístup k vojenské bezpečnosti se v oficiálním ruském diskurzu promítá i do strategických dokumentů. Poslední dvě zveřejněné ruské vojenské doktríny zahrnují do vojenské bezpečnosti i politickou, ekonomickou a sociální oblast a kladou na ně stejnou míru důležitosti jako na vojenské prostředky obrany státu (Ministry of Defence of the Russian Federation, 2010; The Ministry of Foreign Affairs of Russia, 2015).

Charles K. Bartles připomíná, že je Gerasimův článek nutno brát za to, co opravdu je, a to popis vnímání operačního prostředí a povahy budoucích konfliktů pro ruské publikum, nikoliv návrh nového způsobu vedení boje Ruskem, či vojenskou doktrínou (Bartles, 2016). Osobně bych přidal dovětek, že se jedná o popis hluboce ovlivněný velice specifickým ruským postojem k mezinárodnímu prostředí. Právě z tohoto důvodu bylo nutno na úvod načrtnout ruský pohled na mezinárodní uspořádání, protože pro neznalého pozorovatele by nebylo srozumitelné, proč náčelník generálního štábu hovoří v souvislosti s nutností navyšování a modernizace vojenských kapacit o událostech Arabského jara či barevných revolucí.

Gerasimov navázal v únoru 2016 v Akademii vojenských věd v Moskvě na tento svůj nyní neslavný článek v později přetištěném proslovu, ve kterém výslovně upozorňuje, že je nutné se soustředit na hlavní komponenty *hybridní války* a hovoří přitom o západních hybridních metodách (Gerasimov, 2016). V projevu zmínil, že falšování událostí a kontrola médií patří k nejefektivnějším metodám asymetrických konfliktů, jejichž efekt je srovnatelný s nasazením velkého počtu ozbrojených jednotek. Jako ilustrativními příklady uvedl zažehnutí nacionalismu na Ukrajině či revolučních nepokojů v Arabském světě. Masivní dopad těchto „západních hybridních operací“ na mysl lidí dle něj přispěl k růstu protestního potenciálu populací a rozšíření „barevných hnutí“ ve státech Severní Afriky, což v některých z těchto států vedlo ke změně režimu (ibid.)

Samotný způsob, jakým Gerasimov tomto projevu užívá termín гибридная война (*gibridnaya voina*), tedy nepružný překlad anglického *hybrid war*, společně s obsahem textu napovídá, že ruské přemýšlení o charakteru hybridní války se opravdu

omezuje jen na analýzu západního (amerického) chování v různých kampaních po světě.⁴⁰

Jak bylo demonstrováno na stránkách této práce, ruská vláda konstruuje diskurz, ve kterém Arabské jaro a barevné revoluce nebyly protesty proti represivním, zkorumpovaným a ne-efektivním vládám, ale že se jednalo o vnější intervence, zorganizované jako operace změny režimu na příznivější pro USA, řízené CIA. Cílem Gerasimova článku tak bylo zejména upozornit ruské ozbrojené síly na nutnost adaptace na tyto „metody Západu“, aby nemohly být užity proti Rusku, nebo jeho suverenitě⁴¹ (Galeotti, 2016; Řehka, 2017, s. 178; Renz & Smith, 2016; Bartles, 2016; Reach, 2017).

Pokud tedy hovoříme o *ruské hybridní válce*, měli bychom mít na paměti, že mluvíme o spojení dvou různých fenoménů. Jednou částí je geopolitická výzva, kterou Rusko představuje pro Západ a státy ve svém okolí a tou druhou je skutečně ona hybridní válka (ačkoliv s užitím tohoto termínu ne všichni autoři souhlasí, jak bylo demonstrováno výše), nicméně toto se týká na míru šitých kampaní na Ukrajině a v Gruzii, kde se nelineární vojenské operace mísily s politickou subverzí, propagandou a vykalkulovaným užitím vojenské síly a lokálních zástupných jednotek pro umožnění vlastního zapojení, nebo vytvoření podmínek „vyžadujících“ intervenci. Přes akademickou osvětu, o niž se mnozí autoři pokoušejí, je ovšem podle Kofmana i v roce 2018 termín *ruská hybridní válka* stále jakousi výlevkou, do které lze zahrnout jakékoliv⁴² chování Ruska nebo lidí s ním spojených, které se nám na Západě nelíbí a dnes se čím dál více stává jakýmsi zastřešujícím termínem v Evropských zprávách a

⁴⁰ V článku zveřejněném v časopise ruského generálního štábu *Vojenská myšlenka* se plukovníci Adrianov a Loyko (2015, s. 69) výslovně ohrazují proti termínu hybridní válka v souvislosti s jeho užíváním k popisu operací ruských ozbrojených sil. Kromě vojenské úrovně popírají existenci strategie hybridní války se Západem i politická prohlášení, jako např. to Vladimira Putina (2017) v rozhovoru s francouzským deníkem *Le Figaro*: „Neměli bychom budovat napětí a zabývat se fiktivními hrozbami ze strany Ruska, nějakou hybridní válkou apod. Tyto věci si vymýšlíte vy [Západ] sami, sami se jimi strašíte, a dokonce je používáte při tvorbě svojí politiky.“ Zde se ovšem nejedná o užití technického termínu, ale o popření existence politické války vedené proti Západu.

⁴¹ Ruský způsob vnímání suverenity viz strana 12.

⁴² Jako příklad za všechny uvedme zprávu, že podle členů britské vlády bylo součástí ruské hybridní války i řádění fotbalových chuligánů na mistrovství Evropy ve fotbale v roce 2016 (The Guardian, 2016).

odborných i laických debatách o ruské informační válce a geopolitickém intrikaření (Kofman, 2018).

Důležitým poznatkem pro analýzu českého politického diskurzu je fakt, že většina aktérů podílejících se na konstrukci toho diskurzu mezi těmito dvěma rozměry *ruské hybridní války* nerozlišuje.

5. Český diskurz hybridních hrozeb

Vztah České republiky k Rusku byl od konce Studené války polarizujícím faktorem v českém politickém diskurzu a sloužil jako významný prvek při jeho formování. Dílem díky historické zkušenosti sovětské invaze v roce 1968 a dílem díky obrazu Ruska, který sloužil jako protipól při formování československé a české identity, jejímž mottem byl tzv. *návrat do Evropy* neboli odvržení totalitní minulosti jako cizího prvku zavlečeného Sověty, jež vedl k vytržení Československa z jeho přirozené příslušnosti k demokratické Evropě (Kratochvíl et al., 2006, s. 501).

Po přelomu milénia došlo k opětovnému zvýšení napětí v českém politickém diskurzu ve vztahu k Rusku v rámci debat o ruské energetické politice vůči Evropě a zejména v rámci debaty o postavení prvku amerického systému ochrany proti balistickým střelám na území ČR, známého jako *radar v Brdech* (Kuchyňková et al., 2015, s. 128). Zpětně tuto debatu s ruskou dezinformační kampaní spojil např. bývalý velvyslanec v Rusku Petr Kolář (2017), tehdejší premiér Topolánek (Lidovky.cz, 2017) nebo bývalý náčelník Generálního štábu AČR Jiří Šedivý (2018a), nicméně ve té době nebylo téma hybridních hrozeb ještě na stole.

Hybridní hrozby, popř. hybridní války byly před rokem 2014 na okraji zájmu českých policy-makerů, politiků ale i odborné veřejnosti v oblasti bezpečnosti. Dokonce ani v emocionálně vypjaté diskuzi na 7. schůzi Poslanecké sněmovny březnu 2014 (Parlament ČR, 2014b, s. 171-201, 426-467 a 488-494), tedy již čerstvě po anexi Krymu Ruskou federací, při které se projednávalo stanovisko vlády České republiky k situaci na Ukrajině, nepadlo o hybridních hrozbách či hybridní válce na parlamentní půdě ani slovo.

Nicméně právě ruská anexe Krymu a jeho zapojení do konfliktu na východní Ukrajině spustily další kolo polarizace českého politického diskurzu ve vztahu k Rusku a rozvířilo protiruský sentiment u části obyvatel země, protože přivedla do popředí politické debaty narativ o ambicích putinovského Ruska oslabit západní struktury a

přivést střední Evropu (a další bývalé sovětské satelity) opět do sféry vlivu Ruska (Rychnovská a Kohút, 2018, s. 6).

Diskurz hybridních hrozeb se v českém prostředí vynořil jako následek právě ruské agrese na Ukrajině (Daniel a Eberle, forthcoming 2018), ale je možné ho vnímat i jako novou inkarnaci širšího diskurzu Ruska jako hrozby, který je v české politice přítomen již od konce Studené války.⁴³ Společenská resonance této hrozby na základě historických zkušeností s cizím a nepřátelským zásahem je v Česku silná a mnohými aktéry politického diskurzu různých generací často připomínaná (např. Ženíšek, in: Parlament ČR, 2014b, s. 202; Němcová, in: Parlament ČR, 2014a, s. 650, Krámek, in: Parlament ČR, 2000; nebo Schwarzenberg, in: Parlament ČR, 2008).

Diskurz hybridních hrozeb či hybridní války se v české politice formoval postupně v letech 2014-2016 a postupem času se z něj stalo téma, debatované v rámci širší společenské diskuze (ibid.). Jak bylo zmíněno výše, centrálním bodem tohoto diskurzu je narativ, ve kterém se ruská vláda snaží obnovit svůj vliv v regionu pomocí podkopávání západního demokratického pořádku v zemích, na které cílí svojí hybridní kampaní (Rychnovská a Kohút, 2018, s. 2; BIS, 2018, s. 6-8). Centrální strategií této kampaně je pak užívání moderních informačních technologií k šíření dezinformací za cílem oslabit společenskou soudržnost v cílových zemích, pročež se často užívá termínu *informační válka* (např. BIS, 2016; Parlament ČR, 2016; MO ČR, 2017; Řehka, 2017).

Informační válka či *dezinformační kampaň* se postupně stala centrálním motivem diskurzu hybridních hrozeb a na její užívání v rámci zásahu do demokratického procesu v ČR upozorňovali např. neúspěšní prezidenští kandidáti Michal Horáček (Lidovky.cz, 2017) a Jiří Drahoš (Idnes.cz, 2017), ale i v poněkud méně konkrétní podobě i tehdejší předseda vlády Bohuslav Sobotka (2017). Jako hrozba je tedy prezentováno rozdmýchávání vyhrocených postojů vůči hodnotovým základům naší společnosti, ohrožující koncept demokratického právního státu a popírající základní lidská práva a svobody (MZV ČR, 2015, s. 8).

5.1.1. Strategické dokumenty ČR

Od roku 2015 přijala vláda České republiky sérii dokumentů, které se zabývají problematikou hybridních hrozeb a jejichž přijetí patřilo v rámci tohoto diskurzu k nejdůležitějším diskurzivním aktům. Jedná se o novou verzi *Bezpečnostní strategie České republiky* z roku 2015 (MZV ČR, 2015), *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030* (MO ČR, 2015), *Audit národní bezpečnosti* (MV ČR, 2016) a *Obrannou strategii České republiky* (MO ČR, 2017).

V *Bezpečnostní strategii České republiky* zauímají hybridní hrozby významné místo. Dokument hovoří o cíleném oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti ze strany některých států, usilujících o revizi stávajícího mezinárodního uspořádání a jejich připravenosti použít metod hybridního válčení k dosažení svých mocenských cílů (MZV ČR, 2015, s. 11). Na základě popisu těchto metod jako kombinace konvenčních i nekonvenčních vojenských prostředků s „nevojenskými nástroji (propaganda využívající tradiční i nová média, zpravodajské dezinformační akce, kybernetické útoky, politický a ekonomický nátlak, vysílání neoznačených příslušníků ozbrojených sil)“ a snah těchto zemí posilovat svůj vojenský potenciál a jejich snah o budování exkluzivní sféry vlivu „prostřednictvím destabilizace sousedních zemí a využívání místních konfliktů a sporů“ (ibid.) lze snadno identifikovat Rusko jako původce těchto hrozeb (srovnej např. Chalupa, in: Parlament ČR, 2015b).

Dlouhodobý výhled pro obranu 2030 identifikuje zneužití informačních technologií a médií s cílem šíření nestability a užívání médií pro účely informační války jako jeden z klíčových trendů v bezpečnostním prostředí. Informační válku neuvádí jako součást hybridní války, ta je v tomto dokumentu uvedena zvláště jako klíčový trend a je definována jako prosazování zájmů pomocí kombinace vojenských a nevojenských nástrojů včetně využívání nestátních aktérů (MO ČR, 2015, s. 6).

⁴³ Pro analýzu tohoto diskurzu viz Daniel (2009).

Tyto dva dokumenty však hovoří o hybridních hrozbách poměrně obecně a větší kontroverzi nevyvolaly. Rozvíření debaty však přišlo po zveřejnění *Auditů národní bezpečnosti*, respektive jeho finální části a uvedení Centra proti terorismu a hybridním hrozbám (CTHH) do činnosti.

V případě *Auditů národní bezpečnosti* šlo o unikátní pokus zkontrolovat český bezpečnostní systém na základě změny bezpečnostního prostředí. Pokyn k vypracování auditu vyšel od premiéra Sobotky v roce 2015 a vypracováním bylo pověřeno ministerstvo vnitra pod vedením Milana Chovance, přičemž oba politici patřili k vládní ČSSD (Lidovky.cz, 2015). Ještě při ústních interpelacích na předsedu vlády v parlamentu (Parlament ČR, 2016, s. 637-692) při zveřejnění průběžných závěrů auditu včetně záměru zřídit CTHH nebyly žádné vášně vyvolány, padlo jenom několik obecných dotazů technického rázu.

Závěry auditu ministr vnitra a premiér prezentovali na tiskové konferenci 1. prosince 2016, přičemž premiér Sobotka (in: Nováková, 2016) mmj. prohlásil, že audit odhalil „nové moderní hrozby v kyberprostoru či hybridní hrozby“, přičemž nejdůležitějším doporučením auditu k posílení odolnosti proti hybridním hrozbám bylo „vytvořit v rámci bezpečnostního systému ČR platformu pro sdílení informací, v níž se budou sbíhat informace a indikace, na základě kterých bude schopna identifikovat potenciální hybridní kampaň“ (MV ČR, 2016, s. 138). Toto doporučení již bylo známo z průběžných výsledků auditu a na jeho základě bylo rozhodnuto o vytvoření CTHH k 1. lednu 2017 v rámci struktur Ministerstva vnitra.

Audit národní bezpečnosti jako první oficiální dokument výslovně uvádí, že Ruská federace v konfliktu s Ukrajinou použila rozvinutý model hybridní kampaně, „jehož jedním vrcholem byla anexe Krymu v roce 2014, a druhou větví je snaha o zmrazení konfliktu ve východní části Ukrajiny.“ Dokument dále uvádí, že Ruská federace vede svou kampaň všemi metodami a formami nátlaku s velmi vysokou mírou koordinace a v dlouhodobém horizontu a že k hlavním prostředkům tohoto nátlaku patří „propaganda prostřednictvím sociálních médií, manipulace s fakty a dezinformace, manifestace ozbrojené síly v kombinaci s využíváním podzemních sítí

přívrženců a následovníků, boj asymetrickými prostředky, kybernetické útoky.“ (MV ČR, 2016, s. 128).

Klíčovým faktorem pro diskurz je také upozornění, že jednotlivé prvky hybridní kampaně „nemusí být nutně nezákonné či představovat hrozbu samy o sobě; nebezpečí spočívá právě v jejich sofistikované kombinaci, která současně usiluje o zastření pravého účelu jejich jednotlivých komponentů“ (ibid.). Jako největší a nejpravděpodobnější riziko případné hybridní kampaně proti České republice pak dokument označuje cílení na společenskou soudržnost a ztotožnění společnosti s hodnotovým a ideovým ukotvením státu, čímž navazuje na klíčové zájmy ČR uvedené ve výše zmiňované *Bezpečnostní strategii České republiky*. Těmito strategickými zájmy ČR jsou posilování soudržnosti a efektivnosti NATO a EU a zachování funkční a věrohodné transatlantické vazby; podpora demokracie, základních svobod a principů právního státu; vytváření podmínek pro tolerantní občanskou společnost, potlačování extremismu a jeho příčin (MZV ČR, 2015, s. 7).

V souladu s teoretickým rámcem této práce tak vidíme, že vnímané hodnoty a ideje České republiky jako aktéra mezinárodních vztahů jsou v interakci v mezinárodním prostředí považovány za ohrožené hybridními hrozbami, a proto Česká vláda v souvislosti s vnímáním identity vlastního státu podniká diskurzivní akce na obranu hodnot a idejí, jež jsou součástí této vnímané identity.

Česká republika se stala jednou ze zemí, kde diskurz hybridních hrozeb a jeho podsložek – zejména dezinformačních kampaní – dosáhl vysoké míry společenské rezonance a jež se na vládní i občanské úrovni dočkala vysoké míry pozornosti, čehož si všimla i světová média (Rychnovská & Kohút, 2018, s. 5). Fenomén dezinformačních kampaní pak byl zúžen na bezpečnostní hrozbu iniciovanou externím aktérem, kterým je Ruský stát a narativ hybridních hrozeb byl podložen jak identitou ČR jako aktéra, tak interakcí s nadnárodními aktéry NATO a EU (viz MV ČR, 2016, s. 131) a jejich rámování fenoménu šíření dezinformací skrz alternativní média jako součásti hybridní kampaně, sloužící Ruské federaci jako klíčová strategie ke znovuobnovení politického vlivu ve střední a východní Evropě (např. Evropský parlament, 2016b).

Obranná strategie České republiky potom uvádí zhoršenou bezpečnostní situaci v Evropě jako klíčové východisko pro strategii samotnou a na prvním místě hovoří o otevřené realizaci mocenských ambic Ruské federace, včetně použití vojenské síly. Dále uvádí, že se Rusko „nezdráhá porušovat normy mezinárodního práva, včetně narušení územní celistvosti okolních zemí. Vůči členským zemím NATO a EU používá řadu nástrojů hybridní kampaně včetně cílených dezinformačních aktivit a kybernetických útoků“ (MO ČR, 2017, s. 7).

Důležitým prvkem je zdůraznění navázání systému obrany státu na spojenecké prostředí a dokument hovoří zejména o způsobu organizace obrany státu, přičemž zdůrazňuje přípravu, řízení a koordinace příslušných orgánů, sil a prostředků „včetně včasné identifikace a predikce vývoje hrozeb, a to i hybridních, a jejich vyhodnocení“ (ibid., s. 9). Navazuje tak přímo i na *Bezpečnostní strategii České republiky* i *Audit národní bezpečnosti*, což s těchto dokumentů činí provázaný komplex.

Usnesením vlády z května 2018 (Vláda ČR, 2018b) pak Česká republika přistoupila k účasti v Memorandu o porozumění o Evropském Centru excelence pro boj s hybridními hrozbami, což bylo zároveň jediné vládní usnesení k tomuto tématu.

Transformace politického problému v bezpečnostní riziko je v teorii bezpečnostních studií známa z prací tzv. kodaňské školy jako proces sekuritizace (viz Buzan et al., 1998), díky kterému je možno legitimizovat novou diskurzivní praxi. Výzkumíci Daniel a Eberle (forthcoming, 2018) pak upozorňují, že v tomto smyslu tyto dokumety v čele s *Auditem národní bezpečnosti* posloužily k rekonfiguraci bezpečnostní praxe a expertízy v politické praxi a ustanovení nových institucí (CTHH), zaměřených na budování odolnosti proti hybridním hrozbám.

5.1.2. Analýza výroků vybraných politických představitelů

Výzkumníci Jan Daniel a Jakub Eberle upozorňují, že se v politických prohlášeních slovo *hybridní* v pojmové rovině přepíná a dochází tak ke ztotožňování přímé vojenské agrese tak jak proběhla na Ukrajině, se situací v Česku a dalších zemích Evropy, tedy zejména se špionážními a dezinformačními aktivitami, ale bez vazby na tradiční vojenské operace (in: Kovanda, 2018). Jako příklad může posloužit bývalý poslanec za ANO Bohuslav Chalupa, který poznamenal, že vůči Evropě je ze strany Ruska a Islámského státu vedena hybridní válka s cílem zahltit Evropu uprchlíky (Parlament ČR, 2015b). Později však prohlásil, že „jsou proti nám trvale, koncepčně a velmi agresivně vedeny nepřátelské hybridní kampaně v souladu s obecným konceptem takzvané informační převahy, či dominance, k jejímuž dosažení má ofenzivní i defenzivní informační válka sloužit“ (Parlament ČR, 2016).

Velkého pokrytí ve veřejné debatě se pak tématu diskurzivních hrozeb začalo dostávat zejména po prohlášení různých představitelů, týkajících se diskurzivních aktů v čele se založením CTHH. Právě existence CTHH vyvolala největší neshody v rámci diskurzu hybridních hrozeb ve vládnoucí koalici (Colborne, 2017). Existenci centra opakovaně kritizoval prezident Zeman jako snahu cenzurovat internet (2016, 2017), ale i tehdejší ministr financí Babiš (in: Ihned.cz, 2017) a někteří poslanci jeho strany ANO (např. Chalupa, in: Parlament ČR, 2017, s. 1002), a to i přes to, že boj proti dezinformacím tvoří asi 5% činnosti CTHH.⁴⁴ Babišovo ANO bylo součástí vládní koalice a jinak předtím i potom podporovalo stejnou linii politického diskurzu hybridních hrozeb jako předkladatelé *Auditů* (srovnej Vláda ČR, 2018b; nebo Babiš, in: Ihned.cz, 2018b).

Během návštěvy Andreje Babiše ve Finsku již v roli premiéra Česko přistoupilo ke spolupráci s Evropským centrem excelence pro boj s hybridními hrozbami, na jehož základě dochází ke spolupráci a výměně informací mezi bezpečnostními experty centra

⁴⁴ Odhad seniorního pracovníka centra, rozhovor s autorem práce, Praha, listopad 2017.

a experty v ČR (Vláda ČR, 2018a), čímž Babiš potvrdil setrvání ve stejné linii politického diskurzu hybridních hrozeb, jakou představuje *Audit*.

Kromě svojí kritiky CTHH se prezident Zeman otázkám novinářů na hybridní válku opakovaně vyhýbal (Zeman 2015, Zeman 2018, Zeman, in: ČT24, 2018), což může být důsledkem jeho pozitivního vztahu jak k Rusku, tak i na druhé straně k evropské integraci a euroatlantické integraci (srovnej např. Zeman, in: Security magazín, 2018).

Kritiku CTHH tak lze ze strany obou těchto klíčových aktérů politického diskurzu vnímat jako součást předvolebního boje, protože tyto výroky byly činěny v průběhu předvolebních kampaní jak prezidentských voleb, tak voleb do poslanecké sněmovny. Klíčovou strategií prezidenta Zemana v prezidentských volbách byla mobilizace různorodých vrstev obyvatel na podkladu vytváření propasti mezi „běžným lidem“ a *elitami či institucemi, které mu něco neoprávněně diktují a konají proti jeho zájmům* (Prokop, 2018), což pro něj učinilo z CTHH zajímavý terč. Andrej Babiš je pak jako představitel nejsilnější politické strany v dlouhodobém praktickém spojení s prezidentem Zemanem, se kterým se vzájemně politicky podporují (např. Kunštát, in: Lidovky.cz, 2018). Jako takový byl stejně jako Zeman často terčem kritiky liberálních a prozápadních médií a voličů, k čemuž přispělo i jeho vystupování jako bojovníka proti migraci, a proto mohl zaměření na dezinformační weby vnímat jako součást politického boje. Po volbách se už však ani jeden z nich k žádné diskurzivní akci proti oficiální linii diskurzu hybridních hrozeb neodhodlal.

Většina politických debat na téma hrozeb pro ČR včetně těch hybridních se pak automaticky stáčí na vztah jednotlivých politiků a stran k Rusku. V tomto smyslu hrají významnou roli zprávy zpravodajských služeb. Ty jsou však z principu nepolitické a do politického diskurzu tak vstupují nepřímo srkz média a užívání jejich výstupů politiky (viz např. Rakušan, in: Parlament ČR, 2018), popřípadě slouží jako podklad ke klíčovým dokumentům jako je třeba právě *Audit národní bezpečnosti*, který vychází v oblastech vlivu cizí moci a konkrétních projevů hybridních kampaní ve velké míře právě ze zpráv zpravodajských služeb (MV ČR, 2016, s. 50). Zjména zprávy BIS systematicky a

dlouhodobě upozorňují na hybridní a vlivovou kampaň ze strany cizích aktérů (zejména Ruska a Číny) a jsou tak důvodem sporů služby s prezidentem.

Důvodem k těmto sporům je specifický diskurz Ruska Miloše Zemana, který do velké míry navazuje na diskurz předchozího prezidenta Václava Klause (srovnej Whitmore a Feifer, 2010 nebo Daniel, 2009). Tento diskurz lze popsat jako diskurz pragmatických vztahů bez ohledu na hodnotové a ideové zakotvení aktéra. Zatímco Zeman stejně jako vláda principiálně podporuje NATO a české členství v něm, jeho kritiky namířené k alianci, odmítání sankcí vůči Rusku a některé komentáře jsou s patřičným spinem⁴⁵ opakovány a prezentovány ruskou propagandou (Galeotti, 2017).

Při společném interview se premiér Babiš s prezidentem Zemanem shodli, že nevidí Rusko jako hrozbu, ale při následných interpelacích v parlamentu Babiš svoje vyjádření upřesnil s tím, že Rusko nevnímá jako hrozbu ve smyslu vojenského ohrožení, ale že jeho hybridní kampaň zejména v podobě kyberútoků a dezinformací vnímá jako problém (in: Parlament ČR, 2018).

Alternativní pozici k tomuto jinak široce sdílenému diskurzu zauímají komunisté, a Svoboda a přímá demokracie (SPD). Diskurzivními akcemi komunistů je zejména šíření dezinformací z prokremelských webů, zejména proto, že jim sami věří a že konvenují jejich světonázoru (Dolejš, in: Aktuálně.cz, 2018), výjezdy na okupovaná území Ukrajiny a do Ruska (viz Krejčí, 2018), ale i veřejné zpochybnění územní celistvosti Ukrajiny v separatistické televizi (Mackovík a Ondráček, 2018). V prohlášení komunistů hybridní válku vedou islamisté (KSČM, 2016) a západní spojenci v čele s USA (KSČM, 2018), zatímco Rusko proti západu nikoliv (KSČM, 2017). Konstruují tak alternativní linii diskurzu hybridních hrozeb v ČR, která se odráží v proruských a dezinformačních webech. Komunista Alexander Černý (2017) dokonce došel v pořadu *Výzva* televize Seznam při dotazu na přílišnou náklonost KSČM k Rusku a jím prosazovanému narativu ohledně hybridní hrozeb k absurdnímu závěru, že jeho strana tolik podporuje Rusko, aby si Severoatlantická aliance nemohla dělat, co chce.

⁴⁵ Jednostranně orientovaná manipulativní forma komunikace s cílem ovlivnit mínění nebo postoje veřejnosti.

Spadl tak do toho, čemu Jeff Michaels (2013) říká diskurzivní past, tedy situace, kdy politický aktér za každou cenu trvá na vlastní verzi udalostí a dostane se tak do bodu, kdy se pro udržení konzistence narativu ocitne ve zjevně kontraproduktivní a absurdní pozici. Podobný případ nastal, když Vojtěch Filip nepřímo obvinil Ukrajinu ze Sovětské invaze v roce 1968 (in: Tait, 2018), nebo když Moskva tvrdila, že ruští vojáci, bojující na Ukrajině, tam jsou na dovolené (Novinky.cz, 2016).

K tomuto alternativnímu diskurzu hybridních hrozeb v ČR přináležejí i SPD jako strana, která se taktéž vymezuje proti NATO, západnímu liberalismu, Evropské unii a integraci České republiky do západních struktur. SPD jako nesystémová strana sbírá voliče především ze sektoru čtenářů dezinformačních a alternativních médií, proto její předseda Tomio Okamura kritizoval CTHH jako nástroj dezinformační kampaně „proti všem odpůrcům Evropské unie a migrace“ (Okamura, in: SPD, 2017a), zatímco poslanec Rozvoral (in: SPD, 2017b) přidal, že se jedná o nástroj na ovlivňování voleb. Dále podle Okamury není problémem neexistující „propaganda Ruska neřkuli nulová propaganda Číny, ale všudypřítomná propaganda bruselistů“ (ibid.) a podle bývalého poslance za Okamurovu předchozí stranu Úsvit se v Česku hybridní válka vede jenom proti každému „kdo není loutka nadnárodního řízení České republiky“ (in: SPD, 2018). SPD je pak velmi kritická k NATO a v zahraniční politice sdílí komunistický proruský diskurz (viz Syrovátka et. al, 2018). Důvodem jejich počínání je voličská základna, odmítající západní a liberální hodnoty, přičemž šíření dezinformací patří k jejich politicky diskurzivním akcím opět zejména proto, že jim sami věří (BIS, 2018; Galeotti, 2017).

Ostatní parlamentní strany podporují oficiální linii diskurzu hybridních hrozeb. ČSSD kromě bývalého premiéra a bývalého minisitra vnitra může reprezentovat i např. předseda Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost senátor František Bublan (2017; Parlament ČR, 2015a). Stejně tak ODS (Fiala, 2018), Piráti (Kolařík, 2018) TOP09 (2017), STAN (viz 2018a; 2018b; 2018c) se pak drží diskurzu, ve kterém je Rusko portrétováno jako hrozba pro Českou republiku a původce hybridní kampaně.

5.1.3. Analýza výroků představitelů armády

Armáda nespadá do politického diskurzu v ČR v užším slova smyslu, přesto do něj někteří její aktéři vstupují ať už z titulu svojí částečně politické funkce jako např. generál Pavel, který v letech 2015 až 2018 sloužil v roli předsedy Vojenského výboru NATO, nebo se jim podařilo etablovat se ve fázi formování diskurzu hybridních hrozeb jako důležitý expert na dané téma, jako např. generál Řehka. Armáda je v ČR dlouhodobě nejdůvěryhodnější státní institucí (Irozhlas.cz, 2017) a její představitelé jsou v první linii kontaktu s NATO, které naše strategické dokumenty považují za základ bezpečnosti země a z jehož konceptualizace diskurz hybridních hrozeb v českém prostředí do značné míry vychází (viz kapitola 5.1.1.).

V roce 2015 vystoupili na konferenci Bezpečnost budoucnosti – budoucnost bezpečí v Poslanecké sněmovně armádní představitelé v čele s generálem Petrem Pavlem ještě v roli náčelníka Generálního štábu AČR a generálem speciálních sil Karlem Řehkou s varováními před hybridní válkou. Generál Řehka vystoupil s příspěvkem, ve kterém explicitně hovořil o tom, že v jistém smyslu „již ve válce jsme, jen si to neuvědomujeme, nebo si to nechceme přiznat.“ (in: Cílek, 2015). Během krátké doby se pak oba generálové stali důležitými aktéry veřejné debaty o hybridních hrozbách, k tématu vystupovali v médiích, generál Řehka (2017) publikoval knihu a oba vstupovali do polemik s politiky.

Generál Pavel hovořil o hybridní válce v intencích dokumentů NATO, tedy jako o situaci, kdy se do ozbrojeného konfliktu „zapojují různí hráči, ať už je to organizovaný zločin, teroristické, či třeba nábožensky zfanatizované skupiny. Kdy se používají prostředky, které se ne vždy hned dají označit jako bojové. Patří sem infiltrace, použití zpravodajských služeb či speciálních jednotek k iniciování nepokojů. Patří sem i skryté dodávky zbraní jednotlivým skupinám. A patří sem i kategorie informační války, která nabývá na významu a nyní jak v případě Islámského státu, tak v případě Ruska a Ukrajiny hraje velmi významnou roli.“ (Pavel, 2014).

Jako předseda vojenského výboru NATO pak v době zvýšeného napětí mezi NATO a Ruskem v souvislosti s ukrajinskou krizí hovořil jako jediný z představitelů našeho státu o ruské bezpečnostní strategii a doktríně a upozorňoval na kontinuální vnímání války v ruském myšlení (viz kapitola 4) a ruském vnímání mezinárodního prostředí, čímž se odlišoval od představitelů politických, kteří se ve svých prohlášeních zaměřovali pouze na ruskou činnost, popř. způsob reakce na ni, ale nikdy na důvody ruského chování (Pavel, 2016). Generál Pavel také zdůraznil rozdíl mezi hybridní kampaní a hybridní válkou tak, jak je vnímán v armádním prostředí a vyjádřil se ve smyslu, že Evropa není ve válce (ani hybridní), pokud nepřijmeme definici Ruska o kontinuálním konfliktu (Pavel, 2018).

Generál Řehka (2018b) pak upřesnil svoje dřívější prohlášení s tím, že jsme sice ve válce informační, což ale nezakládá válku jako takovou, kterou podle něj Rusko ani nechce a ani by si ji nemohlo dovolit. Upozorňuje však na zvýšenou míru strategického soupeření pod prahem války a na jeho odlišné vnímání Ruskem (2018b). Následovník Petra Pavla ve funkci náčelníka generálního štábu AČR generál Aleš Opata na svého předchůdce navázal s tím, že se armáda musí zaměřit na nové prvky vedení války, zejména ty spadající do hybridní domény, to je ty odehrávající se v kybernetickém a informačním prostoru, avšak je třeba o nich uvažovat i v intencích teritoriální obrany (Opata, 2018a). Strategické soupeření s Ruskem podle něj není největší hrozbou pro českou bezpečnost, přesto podle něj Rusko má své geopolitické zájmy, které prosazuje na aliančních hranicích a představuje tak riziko (Opata, 2018b).

O hybridním válčení uvažuje jako o jiném názvu pro nekonvenční válčení, ale i když se s generálem Pavlem shoduje, že v rámci informační kampaně, kterou „vede Rusko proti NATO, taháme za kratší konec“ (Opata, 2018a; Pavel, 2016), hybridní hrozby považuje za přeceňovaný koncept a Rusko jako přeceňovanou hrozbu (Opata, 2018b), v čem se se svým předchůdcem rozchází (Pavel, 2018).

Bývalý náčelník generálního štábu Jiří Šedivý pak v médiích upozorňoval na článek Valerije Gerasimova a jeho strategii hybridní války a způsob ruských operací. Zároveň vyjádřil přesvědčení, že ruská hybridní válka je operačně použitelný koncept,

jež byl nasazen k anexi Krymu a destabilizaci východní Ukrajiny a je třeba se na něj připravit (Šedivý, 2018).

Někdejší český velvyslanec při NATO Štefan Füle⁴⁶ (in: Světnička, 2015) zase vyjádřil směrem k tomu konceptu obavu, že ho Rusko použije opakovaně i mimo Ukrajinu. Dále také upozornil na ruský náhled na mezinárodním uspořádání s tím, že si Rusko vytvořilo „vizi o kruhu nepřátel kolem sebe, kterou si živí“ (ibid.)

5.1.4. Role expertů v konstrukci diskurzu hybridních hrozeb

Ve společném projektu sdružení Jagello 2000, Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a Zastoupení Evropské komise v České republice a zástupců ministerstev obrany, zahraničí, vnitra ale také policie či Národního bezpečnostního úřadu vznikl v roce 2016 šestnáctistránkový dokument, v němž Miroslav Mareš shrnuje téměř neexistující akademickou debatu na téma hybridních hrozeb v České republice (Mareš, in: Zlatohlávek, 2016, s. 14). Mareš identifikoval pouhé čtyři akademické články, které se tématem do poloviny roku 2016 zabývaly. Přesto byla role expertů pro diskurz hybridních hrozeb v České republice nezastupitelná.

Autorské dvojice Rychnovská a Kohút (2018) a Daniel a Eberle (2018) ve svých pracích upozorňují, že sekuritizace hybridních hrozeb zejména prostřednictvím tématu informační války v Česku proběhla v souběhu se vznikem sítě expertů složené zejména z think tanků a novinářů, kterým se povedlo propojit policy-makers a přivést debatu o tomto tématu do veřejného prostoru. Do procesu tvorby politického diskurzu tak vstoupili i nestátní aktéři, jejichž úloha však byla nezastupitelná zejména v networkingu byrokratického aparátu ministerstev a dalších státních institucí, akademiků, politiků, médií a širší veřejnosti.

⁴⁶ Je paradoxní, že Füle, který kritizuje Rusko za jeho vlivové operace v Evropě, se nechal zaměstnat jako klíčový manažer ve firmě, zastřešující čínský vliv v ČR (Ihned, 2018a). Zpravodajské služby totiž v posledních letech hlasitě upozorňují na nebezpečí rostoucího čínského vlivu v ČR (BIS, 2017; BIS, 2018).

Klíčovou roli sehráli zejména think thank Evropské hodnoty s jejich programem *Kremlin Watch* a Prague Security Studies Institute (PSSI) s programem *Russia's Influence Activities in CEE*, které se tématu věnovaly ještě před utvořením politického diskurzu. Jejich role pak spočívala v propojení užší expertní debaty ve státní a akademické sféře a přetavení této debaty v debatu veřejnou, prostřednictvím zveřejňování poznatků v médiích. Téma hybridních hrozeb tak postupně bylo veřejností i státní sférou čím dál více vnímáno jako důležité. Premiér Sobotka (2017) se například účastnil konference Stratcom Summit, pořádané Evropskými hodnotami, zatímco práce Ivany Smoleňové (2016) z PSSI se dočkala ohlasu v prestižních světových médiích.

Analýza mediální scény a jejího přístupu k diskurzu hybridních hrozeb by vybočila z rámce politické diskurzivní analýzy definované na začátku této práce, lze však poznamenat, že narativ diskurzu Ruska jako hrozby a původce hybridních kampaně rezonoval zejména v liberálních médiích patřících pod vydavatelství *Economia* (*Respekt*, *DVTV*, *Aktuálně.cz*, *Ihned.cz*) v konzervativním internetovém deníku *Echo24*, v investigativních projektech *Neovlivni.cz* a *HlidaciPes.org* a později taktéž ve veřejnoprávních médiích. Alternativní linie diskurzu samozřejmě rezonovala v alternativních a dezinformačních médiích, jejichž analýze se již věnovaly mnohé publikace i akademické práce (např. Smoleňová, 2016; Potočár, 2017; Faltová, 2017).

Závěr

Od počátku ukrajinské krize došlo během dvou let mezi roky 2014 a 2016 v českém politickém diskurzu k etablování tématu hybridních hrozeb, které postupně transformovalo vnímání české národní bezpečnosti.

V souladu s teoretickým rámcem táto práce ukázala, že vnímané hodnoty a ideje aktérů mezinárodních vztahů jsou ve vzájemné interakci považovány za ohrožené, a proto jednotliví aktéři podnikají diskurzivní akce na jejich obranu. Z tohoto důvodu bylo na začátku práce pojednáno o ruském pohledu na mezinárodní uspořádání. Z této kapitoly vyplynulo, že se Rusko cítí ohrožené ve strategickém soupeření se Západem, a že mezinárodní interakci vnímá jako hru s nulovým součtem, ve které ztrácí nárazníková území a vliv. Tento trend se putinovské vedení Ruska rozhodlo zastavit či zvrátit, což vedlo až k Ukrajinské krizi.

Specifický postup Ruska na Ukrajině je v českém politickém diskurzu reprezentován narativem hybridní války. Pojem hybridní válka může být užít k popisu metod, nikoliv však strategie nebo politických cílů aktérů mezinárodních vztahů. Z tohoto důvodu jsem osvětlil ruské náhledy na uspořádání světa. V další kapitole jsem se věnoval empirické stránce konceptu hybridní války, nastínil jsem jeho vývoj v literatuře a demonstroval jsem, že tento pojem nemá pevné koncepční základy. Dále jsem rozvedl vnímání tohoto konceptu Ruskem právě ve světle jeho specifických náhledů na mezinárodní uspořádání. Závěrem kapitoly je, že pojem hybridní války je v ruském politickém diskurzu vnímán na pozadí zcela opačného narativu než v tom západním, tedy že se nejedná o ruský způsob vedení boje, ale způsob, kterým Západ působí ve světě proti zájmům Ruska. Bez pochopení ruského náhledu na svět bychom neporozuměli jeho odmítnutí uspořádání mezinárodních vztahů po skončení Studené války, což je nutnou prerekvizitou ruského angažmá na Ukrajině a celé škály opatření demonstrováných na stránkách této práce, zacílených na upevnění velmocenského statusu Ruska. Bez uvedení tohoto kontextu není plné porozumění západnímu a posléze i českému diskurzu hybridních hrozeb možné.

Fenomén hybridních hrozeb je v českém diskurzu jednoznačně zarámován v geopolitických hlediscích a v hodnotovém a ideovém zakotvení státu, ze kterého poté vyvěrají jeho zájmy. Toto vnímání sociální reality sehrálo roli v tom, že se Česká republika stala jednou ze zemí, kde pojem hybridních hrozeb dosáhl vysoké míry společenské rezonance, což se projevilo i v politickém diskurzu. Česká republika se stala jedním z neaktivnějších států na poli boje proti hybridním hrozbám, alespoň co se týká prezentace činitelů na vládní úrovni. V hlavní linii politického diskurzu jsou hybridní hrozby nazírány jako vnější bezpečnostní riziko, na které musí reagovat bezpečnostní instituce státu opatřeními na národní a nadnárodní úrovni.

V kapitole analyzující samotný český diskurz hybridních hrozeb bylo osvětleno, jak byl fenomén hybridních hrozeb v českém politickém diskurzu sekuritizován jako bezpečnostní hrozba iniciovaná externím aktérem, kterým je primárně ruský stát. Narativ hybridních hrozeb byl vytvářen jak s pomocí porozumění vlastní identity, hodnot a zájmů ČR jako aktéra mezinárodních vztahů, tak interakcí s dalšími aktéry. Na mezinárodní úrovni byli těmito aktéry zejména Rusko a nadnárodní instituce v čele s NATO a EU. Koncepční ukotvení hybridních hrozeb vychází v diskurzivních aktech z rámců daných zejména dokumenty těchto nadnárodních aktérů, jejichž interpretace hybridních hrozeb se dá zjednodušeně vysvětlit jako kombinace vojenských a nevojenských mocenských prostředků třetích aktérů, sloužících k dosažení vlivu v jiných zemích. Tento diskurz tak nikterak nereflektuje akademickou debatu o samotném konceptu hybridních hrozeb a vhodnosti jeho aplikace pro analýzu mezinárodní situace.

Aktéry, kteří vstupovali do formování politického diskurzu hybridních hrozeb v ČR na národní úrovni byli kromě politiků ještě představitelé armády a odborná veřejnost. V interakci státních a nestátních aktérů v čele s odbornou veřejností došlo k rámování fenoménu šíření dezinformací skrz alternativní média jako součásti hybridní kampaně, která má sloužit Ruské federaci jako klíčová strategie ke znovuoobnovení politického vlivu ve střední a východní Evropě. Výsledkem této sekuritizace bylo etablování nových expertů na toto téma, jejich networking s politiky a veřejností,

přijetí nových strategických dokumentů, zavedení nové praxe bezpečnostní politiky státu a vytvoření nových institucí, čehož si všímala i světová média.

Většina aktérů českého politického diskurzu se shoduje, že klíčovou hrozbou v českém kontextu není vojenské ohrožení cizí mocí, ale mocenské operace pomocí nevojenských prostředků šíření vlivu se zvláštním důrazem na dezinformace, jež mají původ primárně v Ruskem organizované kampani, s cílem dosáhnout vlivu v Evropě a ve světě. Ve výpovědích samotných politických aktérů se tento diskurz navíc často zplošťoval jen na samotnou úroveň dezinformační kampaně, popřípadě se překrýval s diskurzem Ruska jako hrozby a kvalitativně tak nepřinášel nic nového. Hlubší analýzu problému reprezentovali ve svých vyjádřeních zástupci armády, avšak ti nejsou typickými aktéry politického diskurzu tak, jak je chápán v politické diskurzivní analýze, použité v této práci.

Nejdůležitějšími diskurzivními akty byla série vládních dokumentů v čele s *Auditem národní bezpečnosti* a ustanovením Centra proti terorismu a hybridním hrozbám při Ministerstvu vnitra jako nástroje pro koordinaci obrany státu proti těmto hrozbám.

Diskurz hybridních hrozeb se v českém prostředí dotýká i nestátních aktérů jakým je např. Islámský stát či jiné islamistické organizace, ale primárně je spojován s Ruskem, ruským angažmá na Ukrajině a s ruskou dezinformační kampaní v ČR a jinde ve světě. V tomto smyslu je provázen protiruským sentimentem a jeho centrálním narativem je centrálně řízená kampaň, vedená ruským státem pomocí šíření dezinformací a zpravodajských operací, s cílem rozdmýchat negativní emoce proti západním politickým elitám a institucím, proti prohlubování politické integrace v evropských a euroatlantických institucích a proti liberální demokracii.

Diskurz nevychází z odborného studia hybridní války nebo ruského přístupu k modernímu válčení, ale je v jistém smyslu jenom novou inkarnací diskurzu Ruska jako hrozby, stejně tak proti hlavní linii diskurzu hybridních hrozeb není vedlejší linie vedena na úrovni jeho praktičnosti pro porozumění situaci, ale na úrovni afinity politických

aktérů k hodnotám a idejím. Ty jsou u hodnot na jedné straně reprezentované evropskou a euroatlantickou integrací ČR jako záruk jejího liberálního a západního hodnotového ukotvení a na druhé straně jejich odmítáním a náklonosti aktérů k Rusku a jeho modelu společenského uspořádání. V rámci konstruktivistické teorie vlivu identity na jednání aktérů lze vyvodit souvislost s historickou zkušeností se sovětskou invazí a zvýšenou citlivostí části obyvatel a aktérů politického diskurzu České republiky na hybridní hrozby právě v souvislosti s touto historickou zkušeností.

Obavy z technologických novinek ve válčení ani obavy z Ruska nejsou v naše, politickém diskurzu novým fenoménem, ale z důvodů daných omezeným rozsahem této práce již nebylo možné zkoumat, jakým způsobem se tyto dlouhodobé diskurzy hrozeb vyvinuly v současnou verzi diskurzu hrozby ruské hybridní války. V takové analýze by zároveň bylo relevantní porovnat diskurzy hrozeb ruské hybridní války v jednotlivých státech a porovnat způsob jejich formování ve světle historické zkušenosti těchto států.

Summary

The topic of hybrid threats has established itself in Czech political discourse since the beginning of Crimean crisis and it has gradually transformed the notion of Czech security policy between 2014 and 2016.

The thesis used constructivist framework and political discourse analysis to demonstrate, that the actors of international relations in mutual interaction consider their values, ideas and identities endangered, which leads to defensive discursive actions. For this reason, I've first introduced the Russian perception of the international order after the end of the Cold War and the way Russian state reacts to the perception of threat to its superpower status in zero-sum game environment. I've demonstrated, that Putin's Russia understands its war in Ukraine as a necessity to stop the expansion of NATO and undermining of its identity. Without understanding this underlying notion, we can't understand the measures taken by the Russian state to bolster its superpower status, while these measures constitute, what is in the Western discourse described as Russian hybrid war or campaign.

The next chapter was focusing on the empirics of the hybrid war concept. I've argued, that the Russian discourse of hybrid war is the very opposite of the Western discourse of hybrid war, while the notion itself is not firmly rooted in solid conceptualization. The conceptualization of hybrid war in the Czech political discourse emanates from NATO and EU documents, which describe it in a way we could in short present as a combination of military and non-military means in application of policy tools to ensure influence in other countries.

The final chapter argues that the phenomenon of hybrid threats in Czech political discourse is clearly framed in geopolitical terms and in underlying values and identity of the Czech state, from which the national interests are emanating. Thanks to this perception of social reality hybrid threats were strongly resonating in the Czech society. This translated to the political discourse and Czech Republic became one of

the most active states in tackling the hybrid threat. The main line of Czech political discourse presents the hybrid threat as a security problem initiated by an external actor and requiring national legislation. In the last chapter the analysis was performed. I explained what constituted the most important discursive acts, who were the key actors and what discursive actions they took to shape the discourse of hybrid threats. The central narrative of the discourse was identified as a security threat initiated by an external actor represented by the Russian state. I explained how the underlying notion of Czech identity and interaction of local and international actors facilitated the shaping of the narrative.

Použitá literatura

Primární zdroje

ADRIANOV, V. a Vladmir LOYKO. Вопросы Применения Вс РФ В Кризисных Ситуациях Мирного Времени (Otázky ohledně užití ozbrojených sil Ruské federace v dobách míru). *Военная Мысль (Vojenská myšlenka)*. Moskva: Center for Military Strategic Studies of the General Staff of the RF Armed Forces, 2015(1), s. 69-71. ISSN 0236-2058. Dostupné z: <http://vm.milportal.ru/yanvar-2015/>

AKTUÁLNĚ.CZ. Proč někteří komunisti šíří lži? Není to naše strategie, pomohlo by mediální školení, říká Dolejš. In: *Aktuálně.cz* [online]. Praha: Economia, 20. 6. 2018 [cit. 2018-11-30]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/proc-nekteri-komunisti-siri-lzi-neni-to-nase-strategie-pomoh/r~bd373a10748a11e88980ac1f6b220ee8/>

AKTUÁLNĚ.CZ. Sněmovna napříč stranami odmítla ruskou anexi Krymu. In: *Aktuálně.cz* [online]. Praha: Economia, 25. 3. 2014 [cit. 2018-10-30]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/snemovna-napric-stranami-odmitla-ruskou-anexi-krymu/r~78652f98b42f11e386aa002590604f2e/?redirected=1541859564>

BIS. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2015* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2016 [cit. 2018-11-21]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocni-zpravy/2015-vz-cz.pdf>

BIS. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2016* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2017 [cit. 2018-12-21]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocni-zpravy/2016-vz-cz.pdf>

BIS. *Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2017* [online]. Praha: Bezpečnostní informační služba, 2018 [cit. 2018-12-22]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/2017-vz-cz.pdf>

ČERNÝ, Alexander. Dovedu si představit větší zrůdy. Komunističtí Černý o možné podpoře pro vládu Babiše. In: *Výzva TV Seznam*. Seznam, Seznam.cz, a.s. 14. 12. 2017. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/bude-mit-kscm-nejvetsi-vliv-od-roku-1989-komunista-cerny-ve-vyzve-seznamu-40751>

ČÍLEK, Václav. REPORTÁŽ: Bezpečnost budoucnosti – budoucnost bezpečí. In: *Armádní noviny.cz* [online]. Armádní noviny, 20. 2. 2015 [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <https://www.armadinoviny.cz/reportaz-bezpecnost-budoucnosti-budoucnost-bezpeci.html>

ČT24. Jsme na dobré cestě vrátit se na špičku Evropy, říká Babiš. Podle Zemana by se měly slavit úspěchy i porážky. In: *ČT24.cz* [online]. Praha: České televize, 28. 10. 2018 [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2635751-jsme-na-dobre-cestech-vratit-se-na-spicku-evropy-rika-babis-podle-zemana-se-mely-slavit>

EVROPSKÝ PARLAMENT. Rozprava: Strategická komunikace EU s cílem bojovat proti propagandě, kterou proti ní vedou třetí strany. In: *Europarl.europa.eu* [online]. Štrasburk: Evropský parlament, 2016a. 22.11.2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20161122+ITEM-016+DOC+XML+V0//CS>

EVROPSKÝ PARLAMENT. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 23. listopadu 2016 o strategické komunikaci EU s cílem bojovat proti propagandě, kterou proti ní vedou třetí strany. In: *Europarl.europa.eu* [online]. Štrasburk: Evropský parlament, 2016b. 23.11.2016 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+CRE+20161122+ITEM-016+DOC+XML+V0//CS>

FIALA, Petr. Naše bezpečnost není samozřejmost. In: *Blog.aktualne.cz* [online]. 05. 11. 2018 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.cz/blogy/petr-fiala.php?itemid=32751>

GAREJEV, Machmut. На «мягкую силу» найдутся жесткие ответы (Na „měkkou sílu“ jsou tvrdé odpovědi). In: *Военно-промышленный курьер (Vojensko průmyslový kurýr)* [online]. 2013, No. 47 (515), [cit. 2018-09-09]. dostupné z: <https://www.vpk-news.ru/articles/18404>

GERASIMOV, Valerij. По опыту Сирии (О zkušenostech ze Sýrie), In: *Военно-промышленный курьер (Vojensko průmyslový kurýr)* [online]. 2016, No. 9 (624), [cit. 2018-12-09]. dostupné z: <https://www.vpk-news.ru/articles/29579>

GERASIMOV, Valerij. Ценность Енность Науки В Предвидении: Новые Вызовы Требуют Овые Вызовы Требуют Переосмысления Форм Ереосмысления Форм И Способов Ведения Способов Ведения Боевых Действий (Hodnota vědy v předvídání: Nové výzvy vyžadují nový způsob myšlení o formách a metodách boje), In: *Военно-промышленный курьер (Vojensko průmyslový kurýr)* [online]. 2013, No. 8 (476), s. 2-3. [cit. 2018-06-09]. dostupné z: https://vpknews.ru/sites/default/files/pdf/VPK_08_476.pdf

GORBACHEV, Mikhail Sergeevich. *The new Russia*. English edition. Cambridge, UK: Polity, 2016. ISBN 9781509503872.

GORENBURG, Dmitry & Michael KOFMAN. Moscow Conference on International Security 2017: Cooperation Lost in Translation. In: *National Interest* [online]. May 9, 2017, [cit. 2018-05-29]. Dostupné z: <http://nationalinterest.org/feature/moscow-conference-international-security-2017-cooperation-20587?page=show>

GORENBURG, Dmitry. Moscow Conference on International Security 2014, part 1: The plenary speeches. In: *Russian Military Reform* [online]. May 29, 2014, [cit. 2018-06-20].

Dostupné z: <https://russiamil.wordpress.com/2014/05/29/moscow-conference-on-international-security-2014-part-1-the-plenary-speeches/>

GORENBURG, Dmitry. Moscow Conference on International Security 2015, part 1: The plenary speeches. In: *Russian Military Reform* [online]. April 21, 2015, [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <https://russiamil.wordpress.com/2015/04/21/moscow-conference-on-international-security-2015-part-1-the-plenary-speeches/>

GLOBSEC, GLOBSEC 2017 Bratislava Forum Summary [online]. Bratislava: GLOBSEC. [cit. 2018-06-19]. dostupné z: <https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2017/08/globsec2017-bratislava-forum-summary.pdf>

CHEKINOV, Sergey G. a Sergey A. BOGDANOV. О Характере И Содержании Войны Нового Поколения (O charakteru a obsahu válek nové generace). *Военная Мысль (Vojenská myšlenka)*. Moscow: Center for Military Strategic Studies of the General Staff of the RF Armed Forces, 2013(10), 13-24. ISSN 0236-2058.

IHNED.CZ. Po Hrdé odchází z CEFC i bývalý eurokomisař Füle, pro Číňany bude pracovat dál. In: *Ihned.cz* [online]. 2018a, Praha: Economia, 24. 10. 2018 [cit. 2018-12-28]. Dostupné z: <https://byznys.ihned.cz/c1-66307750-po-hrde-odchazi-z-cefc-i-byvaly-eurokomisar-fule-pro-cinany-bude-pracovat-dal>

IHNED.CZ. Nesmíme dovolit Rusku, aby nás rozdělilo. Babiš se na summitu Evropské unie hodlá opřít do Kremle a jednoznačně podpořit Británii. In: *Ihned.cz* [online]. 2018b, Praha: Economia, 21. 3. 2018 [cit. 2018-12-28]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-66087530-nesmime-dovolit-rusku-aby-nas-rozdelilo-babis-se-na-summitu-evropske-unie-hodla-oprit-do-kremlu-a-jednoznacne-podporit-britanii>

IHNED.CZ. Babiš: Lidé nejsou hloupí, mají selský rozum. Chovancův protidezinformační úřad nepotřebují. In: *Ihned.cz* [online]. Praha: Economia, 4. 1. 2017 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-65575730-babis-lide-nejsou-hloupimaji-selsky-rozum-chovancovi-lide-jim-nemusi-rikat-co-je-pravda-a-co-ne>

IDNES.CZ. Dezinformace od cizích tajných služeb ovlivňují české volby, míní Drahoš. In: *Idnes.cz* [online]. Praha: Mafra, 1. prosince 2017 [cit. 2018-12-01]. Dostupné z:

https://volby.idnes.cz/drahos-ovlivnovani-voleb-tajne-sluzby-dyj-volby.aspx?c=A171201_104818_domaci_linv

IROZHLAS.CZ. Češi nejvíc věří armádě a policii, nejméně církvím, tisku a neziskovým organizacím. In: *Irozhlas.cz* [online]. Český rozhlas, 27. listopadu 2017 [cit. 2018-12-24].

Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/duvera-pruzkum-vyzkum-cvvm-institute-cirkve-policie-armada-tisk-soudy-policie_1711272040_ber

KARTAPOLOV, Andrey V. Уроки военных конфликтов, перспективы развития средств и способов их ведения. Прямые и непрямые действия в современных международных конфликтах (Lessons of Military Conflicts and Prospects for the Development of Resources and Methods of Conducting Them. Direct and Indirect Actions in Contemporary International Conflicts). Вестник Академии военных наук (Bulletin of the Academy of Military Science) [online]. Moscow: Academy of Military Sciences, 2015(2), pp.26-36 [cit. 2018-12-08]. Dostupné z:

[http://www.avnrf.ru/attachments/article/737/AVN-51\(2\)2015_print.rar](http://www.avnrf.ru/attachments/article/737/AVN-51(2)2015_print.rar)

KOLÁŘ, Petr. Interview. In: *Seznam zprávy*. TV, Seznam, 22. ledna 2017, dostupné z:

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/i-my-se-snazime-ovlivnovat-volby-v-rusku-rika-diplomat-kolar-12273>

KREJČÍ, Markéta. Komunističtí zákonodárci utržení ze řetězu. S diplomatickým pasem jezdí na Východ za separatisty. In: *HlídacíPes.org* [online]. Praha: ústav nezávislé žurnalistiky, 16. května 2018 [cit. 2018-11-30]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/snemovna-napric-stranami-odmitla-ruskou-anexi-krymu/r~78652f98b42f11e386aa002590604f2e/?redirected=1541859564>

KSČM. Schillerová chce snížit státní dotace neziskovým organizacím. Co na to KSČM? In: *Kscm.cz* [online]. Komunistická strana Čech a Moravy, 8. 8. 2018 [cit. 2018-12-30].

Dostupné z: <https://www.kscm.cz/cs/aktualne/aktuality/schillerova-chce-snizit-statni-dotace-neziskovym-organizacim-co-na-kscm>

KSČM. Ovlivnila hybridní válka o lithiové baterie volby? Konspirační teorie versus fakta. In: *Kscm.cz* [online]. Komunistická strana Čech a Moravy, 19. 12. 2017 [cit. 2018-12-30]. Dostupné z:

<https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/ovlivnila-hybridni-valka-o-lithiove-baterie-volby-konspiracni>

KSČM. V. Filip: Evropa pod atakem pěšáků IS. In: *Kscm.cz* [online]. Komunistická strana Čech a Moravy, 4. 8. 2016 [cit. 2018-12-30]. Dostupné z:

<https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/v-filip-evropa-pod-atakem-pesaku>

LAVROV, Sergej. In: *Youtube* [online]. 14. 3. 2014 [cit. 2018-08-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=MicqZRnAkOg>. Kanál televize RussiaToday.

LAVROV, Sergej. Speech by the Russian Foreign Minister, Sergey Lavrov, at the 50th Munich Security Conference, Munich, 1 February 2014. In: *Mid.ru* [online]. Moskva, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 1.2.2014 [cit. 2018-10-10]. dostupné z http://www.mid.ru/en/web/guest/obsie-voprosy-mezdunarodnoj-bezopasnosti-i-kontrola-nad-vooruzeniami/-/asset_publisher/6sN03cZTYZOC/content/id/78502

LAVROV, Sergej. Foreign Minister Sergey Lavrov's address and answers to questions at the 53rd Munich Security Conference, Munich, February 18, 2017. In: *Mid.ru* [online]. Moskva, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 18.2.2017 [cit. 2018-10-10]. dostupné z http://www.mid.ru/en/press_service/minister_speeches/-/asset_publisher/7OvQR5KJWVmR/content/id/2648249

LIDOVKY.CZ. Senát může brzdit alianci Babiše a Zemana, vláda hraje ve volbách o klid na práci, míní expert. In: *Lidovky.cz* [online]. Praha: Economia, 15. srpna 2018 [cit.

2018-12-19]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/senat-muze-brzdit-alianci-babise-a-zemana-ve-volbach-hraje-vlada-o-klid-na-praci-mini-expert.A181011_112158_In_domov_jho

LIDOVKY.CZ. ‚Čelíme hybridnímu konfliktu.‘ Riziko ovlivňování voleb připustili i Horáček a Topolánek. *Lidovky.cz* [online]. 1. prosince 2017 [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/celime-hybridnimu-konfliktu-riziko-ovlivnovani-voleb-pripustili-i-horacek-a-topolanek.A171201_152408_In_domov_ELE

LIDOVKY.CZ. Sobotka požádal ministra vnitra o bezpečnostní audit ČR. In: *Lidovky.cz* [online]. Praha: Mafra, 22. listopadu 2015 [cit. 2018-11-22]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/sobotka-pozadal-ministra-vnitra-o-bezpecnostni-audit-cr.A151122_174601_In_domov_sij

MACKOVÍK, Stanislav a Zdeněk ONDRÁČEK. In: *Youtube* [online]. 21. 6. 2018 [cit. 2018-12-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=hiSLOzi3ntE>. Kanál Komuniste.com.

MEDVEDEV, Dmitry. Dmitry Medvedev's speech at the panel discussion. In: *Government.ru* [online]. Moskva, Government of the Russian Federation, 13.02.2016 [cit. 2018-10-02]. dostupné z <http://government.ru/en/news/21784/>

MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Obranná strategie České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky. Praha, 2017. ISBN 978-80-7278-702-9. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/obranna-strategie-2017.pdf>

MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. *Dlouhodobý výhled pro obranu 2030* [online]. Praha, 2015 [cit. 2018-11-30]. ISBN 978-80-7278-666-4. Dostupné z: http://www.acr.army.cz/assets/technika-a-vyzbroj/dlouhodob_v_hled_pro_obranu_2030.pdf

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. *Audit národní bezpečnosti* [online]. Praha, 2016 [cit. 2018-11-30]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. *Bezpečnostní strategie České republiky 2015* [online]. Praha, únor 2015 [cit. 2018-11-30]. ISBN 978-80-7441-005-5. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>

NATO. *NATO welcomes opening of European Centre for Countering Hybrid Threats* [online]. NATO, 11 Apr. 2017 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_143143.htm

NATO. *NATO and New Ways of Warfare: Defeating Hybrid Threats* [online]. NATO, 2015 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z: <http://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=453>

NEW YORK TIMES. *Russia Claims Its Sphere Of Influence In the World*. *New York Times* [online]. 2008, 157(54420), 6-6 [cit. 2018-12-30]. ISSN 03624331.

NEW YORK TIMES. *NATO Chief Warns of Duplicity by Putin on Ukraine*. *New York Times*. 2014, 163(56557), A11. ISSN 03624331.

NOVÁKOVÁ, Lucie. *Premiér a ministr vnitra představili finální text Auditů národní bezpečnosti*. In: *Mvcr.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1. prosince 2016 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/premier-a-ministr-vnitra-predstavili-finalni-text-audit-u-narodni-bezpecnosti.aspx>

NOVINKY.CZ. *Putin poprvé přiznal zásah na východě Ukrajiny*. In: *Novinky.cz* [online]. BORGIS a.s., 13. října 2016 [cit. 2018-11-30]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/417457-putin-poprve-priznal-zasah-na-vychode-ukrajiny.html>

OPATA, Aleš. Nikdo se nenarodí jako generál. In: *Reportermagazin.cz* [online]. Reportér magazín, 2018a, 01.03.2018 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z:

<https://reportermagazin.cz/a/wAZST/ales-opata-nikdo-se-nenarodi-jako-general>

OPATA, Aleš. Rusko je riziko, ne hrozba. Dnešní svět není pro sólisty, spojence potřebujeme, říká nový šéf štábu. In: *Aktualne.cz* [online]. Economia, 2018b, 4. 5. 2018 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/byrokracii-jsme-v-armade-dotahli-k-dokonalosti-je-az-nesnesi/r~a67a7d5a4eb511e8ac3d0cc47ab5f122/>

PARLAMENT ČR. Stenoprotokol z 20. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu z čtvrtka 1. listopadu 2018. In: *psp.cz* [online]. 2018, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z:

<https://www.psp.cz/eknih/2017ps/stenprot/020schuz/s020280.htm>

PARLAMENT ČR. Těsnopisecká zpráva o 54. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu konané ve dnech 10. ledna až 3. února 2017. In: *psp.cz* [online]. 2017, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/2013ps/tesnopis/tz054.pdf>

PARLAMENT ČR. Těsnopisecká zpráva o 47. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu konané ve dnech 24. května až 3. června 2016. In: *psp.cz* [online]. 2016, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z:

<http://www.psp.cz/eknih/2013ps/tesnopis/tz047.pdf>

PARLAMENT ČR. Účast předsedy VZOB F. Bublana na Meziparlamentní konferenci ke společné zahraniční a bezpečnostní politice a společné bezpečnostní a obranné politice EU. In: *senat.cz* [online]. 2015a, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z:

<https://www.senat.cz/xqw/webdav/psenat/original/81293/68253/71535>

PARLAMENT ČR. Zápis ze 17. schůze výboru pro bezpečnost, ze středu 10. června 2015. In: *psp.cz* [online]. 2015b, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=115615&pdf=1>

PARLAMENT ČR. Těsnopisecká zpráva o 6. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR konané ve dnech 4. až 18. února 2014. In: *psp.cz* [online]. 2014a, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2013ps/tesnopis/tz006.pdf>

PARLAMENT ČR. Těsnopisecká zpráva o 7. schůzi Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR konané ve dnech 18. až 26. března 2014. In: *psp.cz* [online]. 2014b, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/2013ps/tesnopis/tz007.pdf>

PARLAMENT ČR. Stenografický zápis 39. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR z 29. října 2008. In: *psp.cz* [online]. 2008, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/039schuz/39-5.html>

PARLAMENT ČR. Zápis z 34. schůze Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu PČR ze dne 18. května 2000. In: *senat.cz* [online]. 2000, Praha: Parlament České republiky. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/htmlhled?action=doc&value=9925>

PAVEL, Petr. Pátrání po novičoku? Zeman udělal správnou věc, veřejně úkolovat BIS ale standardní není, říká Pavel. In: *Video.aktualne.cz* [online]. *Economia*, 3. 5. 2018 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/patrani-po-novicoku-zeman-udelal-spravnou-vec-verejne-ukolov/r~f7529f224ee811e8a44c0cc47ab5f122/>

PAVEL, Petr. Ruská kampaň v ČR vytváří dojem, že Rusko není hrozba. Je ale nebezpečnější než Islámský stát. In: *Video.aktualne.cz* [online]. *Economia*, 25. 10. 2016 [cit. 2018-12-29]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/pavel-ruska-kampan-v-cr-vytvari-dojem-ze-rusko-neni-hrozba-i/r~0b684b6e977b11e68cd20025900fea04/>

PAVEL, Petr. Jsme odvážnější, než si myslíme. In: *Reportermagazin.cz* [online]. Magazín Reportér, 07.12.2014 [cit. 2019-12-29]. Dostupné z: <http://reportermagazin.cz/a/iBuc7/general-pavel-jsme-odvaznejsi--nez-si-myslime>

PUTIN, Vladimir. Rozhovor pro televizi Fox. In: *Kremlin.ru* [online]. Moskva, Presidential Executive Office, 17.7.2018 [cit. 2018-09-14]. dostupné z <http://en.kremlin.ru/events/president/news/58019>

PUTIN, Vladimir. Rozhovor pro deník *Le Figaro*. In: *Kremlin.ru* [online]. Moskva, Presidential Executive Office, 31.5.2017 [cit. 2018-05-10]. dostupné z <http://en.kremlin.ru/events/president/news/54638>

PUTIN, Vladimir. Address by President of the Russian Federation. In: *Kremlin.ru* [online]. 2014a, Moskva, Presidential Executive Office, 18.03.2014 [cit. 2018-08-12]. dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20603>

PUTIN, Vladimir. Meeting of the Valdai International Discussion Club. In: *Kremlin.ru* [online]. 2014b, Moskva, Presidential Executive Office, 24.10.2014 [cit. 2018-08-12]. dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/news/46860>

PUTIN, Vladimir. Direct Line with Vladimir Putin. In: *Kremlin.ru* [online]. 2014c, Moskva, Presidential Executive Office, 17.04.2014c [cit. 2018-12-12]. dostupné z <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20796>

PUTIN, Vladimir. Address to the Federal Assembly. In: *Kremlin.ru* [online]. Moskva, Presidential Executive Office, 12.12.2012 [cit. 2018-08-10]. dostupné z <http://en.kremlin.ru/events/president/news/17118>

PUTIN, Vladimir. Presidential Address to the Federal Assembly. In: *Kremlin.ru* [online]. 2013a, Moskva, Presidential Executive Office, 12.2.2013 [cit. 2018-08-10]. dostupné z <http://en.kremlin.ru/events/president/news/19825>

PUTIN, Vladimir. A Plea for Caution From Russia. *New York Times* [online]. 2013b, 162(56257), A25 [cit. 2018-10-30]. ISSN 03624331.

PUTIN, Vladimir. Speech and the Following Discussion at the Munich Conference on Security Policy. In: *Kremlin.ru* [online]. Moskva, Presidential Executive Office, 10.02.2007 [cit. 2018-09-16]. dostupné z: <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/24034>

PUTIN, Vladimir. Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation. In: *Kremlin.ru* [online]. Moskva, Presidential Executive Office, 25.04.2005 [cit. 2018-08-11]. dostupné z <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/22931>

PUTIN, Vladimir. Rossiia na rubezhe tysiacheletii. Nezavisimaia gazeta. Moskva, 30.12.1999. In: GEVORKYAN, Natalia. *First Person: An Astonishingly Frank Self-Portrait by Russia's President*. New York: PublicAffairs, 2000. ISBN 1586480189.

REUTERS. Obama, in dig at Putin, calls Russia 'regional power'. Reuters.com [online]. 2014, [cit. 2018-04-06]. Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-russia-weakness-idUSBREA2019J20140325>

ŘEHKA, Karel. Válku Rusko nechce. Je slabší než NATO a ví to, říká generál Řehka. In: *Idnes.cz* [online]. Praha: Mafra, 24. června 2018a [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/rozhovor-general-karel-rehka-manipulace-dezinformace-informacni-valka-rusko-armada-gzu-/domaci.aspx?c=A180622_170051_domaci_mpl

ŘEHKA, Karel. Válku Rusko nechce. Je slabší než NATO a ví to, říká generál Řehka. In: *Irozhlas.cz* [online]. Praha: Český rozhlas, 31. srpna 2018b [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/karel-rehka-informacni-valka-rusko-armada-rozhovor_1808310600_ogo

ŘEHKA, Karel. *Informační válka*. Praha: Academia, 2017. ISBN 9788020027702.

SECURITY MAGAZÍN. Naše bezpečnost není samozřejmost – V. národní konference. In: *Securitymagazin.cz* [online]. Security Media, 2.11.2018 [cit. 2019-01-02]. Dostupné z: <https://www.securitymagazin.cz/defence/nase-bezpecnost-neni-samozrejmost-v-narodni-konference-1112018-1404061792.html>

SMOLEŇOVÁ, Ivana. Proruská desinformační kampaň v České republice a na Slovensku. In: *Pssi.cz* [online]. Praha: Prague Security Studies Institute, Srpen 2016 [cit. 2018-12-21]. Dostupné z: http://www.pssi.cz/download/docs/355_desinformacni-kampan-pssi.pdf

SOBOTKA, Bohuslav. Projev předsedy vlády na Stratcom Summitu 2017. In: *Vlada.cz* [online]. Praha: Vláda České republiky, 18. 5. 2017 [cit. 2018-12-05]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-bohuslav-sobotka-se-zucastnil-stratcom-summitu-2017-156424/>

SPD. Tomio Okamura: Problémem není Rusko, ale všudypřítomná propaganda „bruselistů“ - můj nejnovější rozhovor pro byznysnoviny.cz. In: *Spd.cz* [online]. Praha: Svoboda a přímá demokracie, 2017a, 20.1.2017 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/novinky/tomio-okamura-problemem-neni-rusko-ale-vsudypritomna-propaganda-bruselistu-muj-nejnovejsi-rozhovor-pro-byznysnoviny-cz>

SPD. Radek Rozvoral: Že by se ČSSD chystala ovlivňovat volby ve svůj prospěch? In: *Spd.cz* [online]. Praha: Svoboda a přímá demokracie, 2017b, 17.2.2017 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/novinky/radek-rozvoral-ze-by-se-cssd-chystala-ovlivnovat-volby-ve-svuj-prospech>

SPD. Radim Fiala: Včera, přiznám se, mě zaskočila otázka televizní moderátorky na téma čerpání evropských dotací pro moje podnikání. In: *Spd.cz* [online]. Praha: Svoboda a přímá demokracie, 03.02.2018 [cit. 2018-12-18]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/novinky/radim-fiala-vcera-priznam-se-me-zaskocila-otazka-televizni-moderatorky-na-tema-cerpani-evropskych-dotaci-pro-moje-podnikani>

SPUTNIK. 'Color Revolutions' Cause Apparent Damage to International Stability – Lavrov. *Sputniknews.com* [online]. 23.05.2014, [cit. 2018-04-07]. Dostupné z <https://sptnkne.ws/jCiM>

STAN. Farský: Kdo chce vůdce a mesiáše, volí Babiše. Neporazíme ho tím, že budeme víc lhát a slibovat. In: *Starostove-nezavisli.cz* [online]. Praha: Starostové a nezávislí, 2018a, 22. 5. 2018 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.starostove-nezavisli.cz/info-a-media/vystupy-z-medii/farsky-kdo-chce-vudce-a-mesiase-voli-babise-neporazime-ho-tim-ze-budeme-vic-lhat-a-slibovat>

STAN. Jan Farský: Prezident Zeman představuje bezpečnostní riziko pro stát. In: *Starostove-nezavisli.cz* [online]. Starostové a nezávislí, 2018b, 5. 4. 2018 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.starostove-nezavisli.cz/info-a-media/vystupy-z-medii/jan-farsky-prezident-zeman-predstavuje-bezpecnostni-riziko-pro-stat>

STAN. Petr Gazdík: Hlasovací mašinérie ANO, SPD a KSČM prohlašuje cokoliv. Chápu pojistky ČSSD. In: *Starostove-nezavisli.cz* [online]. Starostové a nezávislí, 2018c, 10. 5. 2018 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: <https://www.starostove-nezavisli.cz/info-a-media/vystupy-z-medii/petr-gazdik-hlasovaci-masinerie-ano-spd-a-kscm-prohlasuje-cokoliv-chapu-pojistky-cssd>

SVĚTNIČKA, Lubomír. Hybridní války dávno známe, přesto je musíme objevit a popsat. In: *Natoaktual.cz* [online]. Praha: Jagello 2000, 14. července 2015 [cit. 2018-12-28]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/hybridni-valky-davno-zname-presto-je-musime-objevit-a-popsat-p5p-/na_analyzy.aspx?c=A150714_133516_na_analyzy_m02

ŠEDIVÝ, Jiří. Největší hrozbou je pro nás Rusko, je mistrem hybridních válek, varuje generál Šedivý. In: *Ct24.cz* [online]. Praha: Česká televize, 15. 2. 2018a [cit. 2018-11-19]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2390923-nejvetsi-hrozbou-je-pro-nas-rusko-je-mistrem-hybridnich-valek-varuje-general-sedivy>

ŠEDIVÝ, Jiří. Je Rusko hrozbou? Přesvědčuje nás o tom. *Natoaktual.cz* [online]. 5. března 2018 [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/je-rusko-hrozbou-presvedcuje-nas-o-tom-dyc-na-analyzy.aspx?c=A180305_173833_na_analyzy_m02

TAIT, Robert. Czech communists confront bitter legacy of Prague Spring. In: *TheGuardian.com* [online]. The Guardian, 12.08.2018 [cit. 2018-12-30]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2018/aug/12/czech-communists-confront-bitter-legacy-of-prague-spring>

THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF RUSSIA. Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation. In: *mid.ru* [online]. Moscow, The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 18.02.2013 [cit. 2018-08-19]. dostupné z http://www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptlCkB6BZ29/content/id/122186

THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF RUSSIA. The 2014 Military Doctrine of The Russian Federation. In: *rusemb.org.uk* [online]. London, The Embassy of The Russian Federation to the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, 29.06.2015 [cit. 2018-08-19]. dostupné z <https://rusemb.org.uk/press/2029>

THE GUARDIAN. Whitehall fears Russian football hooligans had Kremlin links. In: *theguardian.com* [online]. June 18, 2016, [cit. 2018-11-11]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/football/2016/jun/18/whitehall-suspects-kremlin-links-to-russian-euro-2016-hooligans-vladimir-putin>

TOP09. VIZE 2030: 3 Bezpečí a zahraniční politika. In: *Top09.cz* [online]. TOP09, 2017 [cit. 2018-12-16]. Dostupné z: https://www.top09.cz/files/soubory/vize-cr-2030-uspesna-zeme-odolna-spolecnost_1696.pdf

VLÁDA ČR. Premiér Babiš v Helsinkách: S Finskem máme dobré vztahy a na evropské úrovni jsme blízkými partnery. In: *Vlada.cz* [online]. Praha: Vláda České republiky, 21.

5. 2018a [cit. 2018-12-25]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/premier-babis-v-helsinkach-s-finskem-mame-dobre-vztahy-a-na-evropske-urovni-jsme-blizkymi-partnery-165946/>

VLÁDA ČR. Usnesení vlády České republiky ze dne 16. května 2018 č. 311: o přístupu České republiky k účasti v Memorandu o porozumění o Evropském Centru excelence (European Centre of Excellence) pro boj s hybridními hrozbami. In: *Vlada.cz* [online]. Praha: Vláda České republiky, 16. května 2018b [cit. 2018-12-27]. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOAAZ2AX3FD>

WORLD BANK. Gross domestic product 2017. In: *databank.worldbank.org* [online]. Washington, DC 20433: The World Bank, 21 September 2018 [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: <http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>

ZEMAN, Miloš. Vystoupení prezidenta republiky v debatě v České televizi. In: *Hrad.cz* [online]. Praha: Kancelář prezidenta republiky, 25. ledna 2018 [cit. 2018-12-08]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/vystoupeni-prezidenta-republiky-v-debate-v-ceske-televizi-13867>

ZEMAN, Miloš. Rozhovor prezidenta republiky pro Český rozhlas. In: *Hrad.cz* [online]. Praha: Kancelář prezidenta republiky, 11. ledna 2017 [cit. 2018-12-31]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-cesky-rozhlas-13121>

ZEMAN, Miloš. Vánoční poselství prezidenta republiky Miloše Zemana. In: *Hrad.cz* [online]. Praha: Kancelář prezidenta republiky, 26. prosince 2016 [cit. 2018-12-31]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/vanocni-poselstvi-prezidenta-republiky-milose-zemana-2-13103>

ZEMAN, Miloš. Rozhovor prezidenta republiky pro iDNES.cz. In: *Hrad.cz* [online]. Praha: Kancelář prezidenta republiky, 12. března 2015 [cit. 2018-12-08]. Dostupné z:

<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-idnes.cz-11586>

Sekundární literatura

APPLEBAUM, Annie. Putin's New Kind of War [online]. In: *Slate.com* Washington, DC: The Slate Group, 16.4.2014 [cit. 2018-11-12]. Dostupné z: <https://slate.com/news-and-politics/2014/04/vladimir-putins-new-war-in-ukraine-the-kremlin-is-reinventing-how-russia-invades.html>

BAHENSKÝ, Vojtěch. *Hybrid Warfare, Wars, and Threats: A Conceptual Analysis*. Prague, 2016. 113 pages. Master Thesis (Mgr.) Charles University in Prague, Faculty of Social Sciences, Institute of Political Studies. Department of Political Science. Supervisor: RNDr. Jan Kofroň, Ph.D.

BANASIK, Mirosław. Russia's Hybrid War. *Science & Military* [online]. 2016, (2), 39-48 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: http://sm.aos.sk/images/dokumenty/archiv_cisel/2_2016/Article5.pdf

BARNETT, Michael. Social Constructivism. In: SMITH, Steve a Patricia OWENS, BAYLIS, John, ed. *The Globalization Of World Politics: An Introduction To International Relations*. Sixth Edition. Oxford: Oxford University Press, 2014. ISBN 9780198739852.

BARTLES, Charles K. Getting Gerasimov Right. In: *Military Review* [online]. Fort Leavenworth: Army University Press. January-February 2016, pp.30-37 [cit. 2018-05-29]. dostupné z: https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20160228_art001.pdf

BARNO, David. The Shadow Wars of The 21st Century [online]. War on the Rocks. Washington, DC: War on the Rocks Media, 23.7.2014 [cit. 2018-09-11]. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2014/07/the-shadow-wars-of-the-21st-century/>

BASSFORD, Christopher. *Clausewitz in English: The Reception of Clausewitz in Britain and America, 1815–1945*. New York: Oxford University Press, 1994. ISBN 9780195083835.

BENEŠ, Vít. Diskurzivní analýza. In: DRULÁK, Petr et al (ed). *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673.

BĒRZIŅŠ, Jānis. Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy [online]. Policy Paper no. 02. Riga: National Defence Academy of Latvia, 2014 [cit. 2018-12-08]. Dostupné z: <https://www.sldinfo.com/wp-content/uploads/2014/05/New-Generation-Warfare.pdf>

BĒRZIŅŠ, Jānis. Russian New Generation Warfare Is Not Hybrid Warfare. In: PABRIKS, A. & Andis KUDORS (eds). *The War in Ukraine: Lessons for Europe*, pp. 40–51. Riga: University of Latvia Press, 2015. ISBN 9789984459981.

BĒRZIŅŠ, Jānis. Putin's Recent Remarks on Geopolitics: Russia is not Going to Let Itself Get Intoxicated by Military Passions, In: *Strategy and Economics* [online]. Jul 3, 2016, [cit. 2018-06-01]. Dostupné z <http://blog.berzins.eu/putins-recent-remarks-on-geopolitics-russia-is-not-going-to-let-itself-get-intoxicated-by-military-passions/>

BOOT, Max and Michael DORAN. Political Warfare [online]. Council on Foreign Relations. Washington, DC: Council on Foreign Relations, 28.7.2013 [cit. 2018-05-10]. Dostupné z <https://www.cfr.org/report/political-warfare>

BOWEN, Andrew S. a Mark GALEOTTI. Putin's Empire of the Mind. *Foreign Policy*. Washington, DC: The FP Group. No. 206, May 2014, pp.16-19. ISSN 00157228.

BUZAN, Barry, Ole WÆVER a Jaap de WILDE. *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers, 1998. ISBN 978-1555877842.

BRZEZINSKI, Zbigniew. *The Grand Chessboard: American Primacy And Its Geostrategic Imperatives*. New York: Basic Books, 1997. ISBN 978-0465027262.

BULLOUGH, Oliver. Vladimir Putin: The rebuilding of 'Soviet' Russia. In: *BBC* [online]. Mar 28, 2014, [cit. 2018-06-11]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/magazine-26769481>

BUSH, George Herbet W. A Europe Whole and Free. In: *usa.usembassy.de* [online]. U.S. Diplomatic Mission to Germany. Dostupné z: <https://usa.usembassy.de/etexts/ga6-890531.htm>

CANNADY, Sean & Paul KUBICEK. Nationalism and legitimation for authoritarianism: A comparison of Nicholas I. and Vladimir Putin. *Journal of Eurasian Studies* [online]. 2014, 5(1), 1-9 [cit. 2018-06-15]. DOI: 10.1016/j.euras.2013.11.001. ISSN 18793665. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S1879366513000365>

CONNOLLY, Richard a Mathieu BOULÈGUE. *Russia's New State Armament Programme Implications for the Russian Armed Forces and Military Capabilities to 2027* [online]. Londýn: The Royal Institute of International Affairs, 2018 [cit. 2018-12-12]. ISBN 9781784132774. Dostupné z: <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/2018-05-10-russia-state-armament-programme-connolly-boulegue.pdf>

COLBORNE, Michael. The Brief Life, and Looming Death, of Europe's 'SWAT Team for Truth'. In: *ForeignPolicy.com* [online]. Washington, DC: The FP Group, September 20, 2017 [cit. 2018-11-23]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2017/09/20/the-brief-life-and-looming-death-of-europes-swat-team-for-truth-fake-news/>

COOPER, Julian. *Russia's state armament programme to 2020: a quantitative assessment of implementation 2011–2015*. Stockholm: Ministry of Defense, 2016. ISSN 1650-1942.

CORDESMAN, Anthony. Russia and the "Color Revolution." A Russian Military View of a World Destabilized by the US. Washington, DC: Center for Strategic and International Studies, May 28 2014 [online]. [cit. 2018-08-16]. Dostupný z:

<https://www.csis.org/analysis/russia-and-%E2%80%9Ccolor-revolution%E2%80%9D>

CNN. Inside the KGB: An interview with retired KGB Maj. Gen. Oleg Kalugin. In: *CNN [online]*. June 27, 2007 [cit. 2018-12-08]. Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20070627183623/http://www3.cnn.com/SPECIALS/cold.war/episodes/21/interviews/kalugin/>

CRANE, Conrad. The Lure o Strike. *Parameters: The US Army War College Quarterly*. Carlisle: US Army War College, 2013, 43(2), pp. 5-12. ISSN 00311723.

CUCCIOLLA, Ricardo M. How Many Political Discourses are in Contemporary Russia? In: CUCCIOLLA, Riccardo M., ed. *State and Political Discourse in Russia*. Rome: Reset-Dialogues on Civilizations, 2017. ISBN 9788894186901.

DANIEL, Jan. *Analýza českých zahraničně-politických diskurzů Ruské federace* [online]. Brno, 2009 [cit. 2018-11-23]. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce PhDr. Michal Kořan, Ph.D. Dostupné z:

<https://theses.cz/id/cfmqox/>

DANIEL, Jan a Jakub EBERLE. Hybrid Warriors: Transforming Czech Security through the "Russian Hybrid Warfare" Assemblage. *Czech Sociological Review* [online], (forthcoming, 2018), ISSN 2336-128X.

DIJK, Teun van. What is Political Discourse Analysis? *Belgian Journal of Linguistics*, [Gent]: Linguistic Society of Belgium, 1997, Volume 11, Issue 1, pp.11 –52. ISSN 0774-5141.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 8024601397.

DUNIN, Anna. Intel Brief: Poland On Edge Over Russian Drills. In: *Center for Security Studies* [online]. 2018 [cit. 2018-08-11]. Dostupné z: <http://www.css.ethz.ch/en/services/digital-library/articles/article.html/109702/pdf>

DUNCAN, Andrew J. New 'Hybrid War' or Old 'Dirty Tricks'? The Gerasimov Debate and Russia's Response to the Contemporary Operating Environment. *Canadian Military Journal* [online]. Kingston: Department of National Defence, Summer 2017, 17(3), pp. 6-16 [cit. 2018-12-08]. ISSN ISSN 1492-465X. Dostupné z: <http://www.journal.forces.gc.ca/Vol17/no3/index-eng.asp>

EVANS, Alfred B. The failure of democratization in Russia: A comparative perspective. *Journal of Eurasian Studies* [online]. 2011, 2(1), 40-51 [cit. 2018-06-15]. DOI: 10.1016/j.euras.2010.10.001. ISSN 18793665. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S1879366510000345>

FALTOVÁ, Miriam. *Ruská propaganda v českých médiích*. Praha, 2017. 127 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Michael Romancov, Ph.D.

FASOLA, Nicolò. *Principles of Russian Military Thought* [online]. Praha: Institute of International Relations Prague, November 2017, Discussion Paper, pp.1-25 [cit. 2018-12-09]. Dostupné z: http://www.dokumenty-iir.cz/DiscussionPapers/Fasola_Final.pdf

FITZGERALD, Mary C. The Russian military's strategy for "sixth generation" warfare. *Orbis* [online]. 1994, 38(3), 457-476 [cit. 2018-12-05]. DOI: 10.1016/0030-4387(94)90008-6. ISSN 00304387. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/0030438794900086>

FREEDMAN, Lawrence. Ukraine and the Art of Limited War. *Survival*. 2014, 56(6), 7-38 [cit. 2018-11-08]. DOI: 10.1080/00396338.2014.985432. ISSN 0039-6338.

FROLOV, Andrej. *Russian Army in 2014 and Western Military District* [online]. Moscow: Centre for Analysis of Strategies and Technologies. 2018 [cit. 2018-08-11]. dostupné z: http://www.defmin.fi/files/2840/Andrey_Frolov_Russian_army_SPb_25_04_2014.pdf

GADDIS, John. *The Cold War: A New History*. London: Penguin, 2005. ISBN: 9780143038276.

GALEOTTI, Mark. The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War. In *Moscow's Shadows* [online]. 2014, [cit. 2018-06-09]. Dostupné z: <https://inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linear-war/>

GALEOTTI, Mark. How far will he go? The West should prepare for everything – except for one thing. *The European* [online]. 2014b, [cit. 2018-05-09]. Dostupné z: <https://www.theeuropean-magazine.com/mark-galeotti/8970-putins-tactics-against-the-west>

GALEOTTI, Mark. *Hybrid War or Gibrinaya Voina? Getting Russia's non-linear military challenge right*. Praha: Mayak Intelligence, 2016. ISBN 9781365549809.

GALEOTTI, Mark. Hybrid, ambiguous, and non-linear? How new is Russia's 'new way of war'? *Small Wars & Insurgencies* [online]. 2016a, 27(2), 282-301 [cit. 2018-12-08]. DOI: 10.1080/09592318.2015.1129170. ISSN 0959-2318. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09592318.2015.1129170>

GALEOTTI, Mark. Russia's Hybrid War: What Does it Really Mean, And How Should the West Respond? In: *Youtube* [online]. 21. 2. 2017 [cit. 2018-09-20]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=M1INBEAR_2M. Kanál IIR Prague.

GALEOTTI, Mark. I'm Sorry for Creating the 'Gerasimov Doctrine'. *ForeignPolicy.com* [online]. Washington, DC: The FP Group, 2018a [cit. 2018-05-09]. ISSN 0015-7228.

dostupné z: <http://foreignpolicy.com/2018/03/05/im-sorry-for-creating-the-gerasimov-doctrine/>

GALEOTTI, Mark. The mythical 'Gerasimov Doctrine' and the language of threat. *Critical Studies on Security [online]*. 2018, 1-5 [cit. 2018-06-09]. DOI: 10.1080/21624887.2018.1441623. ISSN 2162-4887. dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21624887.2018.1441623>

GALEOTTI, Mark. *Controlling Chaos: How Russia Manages Its Political War In Europe* [online]. ECFR/228. London: European Council On Foreign Relations, 2017a [cit. 2018-12-07]. ISBN 978-1-911544-28-9. Dostupné z: [https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR228 -_CONTROLLING CHAOS1.pdf](https://www.ecfr.eu/page/-/ECFR228_-_CONTROLLING_CHAOS1.pdf)

GATES, Robert M. A Balanced Strategy: Reprogramming the Pentagon for a New Age. *Foreign Affairs*. 2009, 88(1), 28 [cit. 2018-11-21]. ISSN 00157120.

GILES, Keir, James SHERR a Anthony SEABOYER. *Russian Reflexive Control* [online]. Ontario: Royal Military College of Canada, 2018 [cit. 2018-12-08]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Keir_Giles/publication/328562833_Russian_Reflexive_Control/links/5bd4b1714585150b2b8b2a21/Russian-Reflexive-Control.pdf

GORENBURG, Dmitry. Russia's Strategic Calculus: Threat Perceptions And Military Doctrine. In: *PONARS Eurasia Policy Memo* [online]. No. 448, November 2016. Dostupné z: http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/Pepm448_Gorenburg_Nov2016.pdf

GORENBURG, Dmitry. Russian Views of Ukrainian Crisis: Part 1 - Geopolitical Issues. *Russian Politics and Law* [online]. 2015, 53(1), 1-4 [cit. 2018-10-15]. ISSN 10611940.

GRIGAS, Agnia. *Beyond Crimea: the new Russian empire*. London: Yale University Press, 2016. ISBN 9780300214505.

HAINES, John R. Putin's New Warfare [online]. In: *fipri.com*. Philadelphia: The Foreign Policy Research Institute, May 2014 [cit. 2018-11-02]. Dostupné z [https://www.fpri.org/docs/haines - putins new warfare.pdf](https://www.fpri.org/docs/haines_-_putins_new_warfare.pdf)

HOFFMAN, Frank G. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars* [online]. Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007. dostupné z: http://www.potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf

HOFFMAN, Frank G., 2009c. Hybrid vs. Compound War – The Janus Choice of Modern War: Defining Today's Multifaceted Conflict. *Armed Forces Journal* [online]. [cit. 2018-11-18] Dostupné z: <http://www.armedforcesjournal.com/2009/10/4198658>

HOFFMAN, Frank G. On not-so-new Warfare: Political Warfare vs Hybrid Threats [online]. *War on the Rocks*. Washington, DC: War on the Rocks Media, 28.7.2014 [cit. 2018-05-11]. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2014/07/on-not-so-new-warfare-political-warfare-vs-hybrid-threats/>

HOWARD, Brad. Russia's futuristic T-14 tank was designed to defeat Western armies, but they're too expensive for Russia. In: *Business Insider* [online]. Jul 31, 2018, [cit. 2018-09-21]. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/russias-t-14-tank-made-to-beat-the-west-is-too-expensive-for-russia-2018-7>

HUNTINGTON, Samuel P. The Clash of Civilizations? *Foreign Affairs* [online]. 1993, 72(3) [cit. 2018-10-15]. DOI: 10.2307/20045621. ISSN 00157120.

HUNTINGTON, Samuel P. *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Touchstone, 1997. ISBN 9781416561248.

CHECKEL, Jeffrey. The Constructive Turn in International Relations Theory. *World Politics*. 1997, 50(2), 324-348 [cit. 2018-12-13]. ISSN 00438871.

CHECKEL, Jeffrey. Constructivism and Foreign Policy. In: SMITH, Steve; HADFIELD, Amelia & Tim DUNNE (eds). *Foreign Policy: Theories, Actors, Cases*. Oxford: Oxford University Press, 2008. ISBN 9780198708902.

CHIVVIS, C. S. Hybrid war: Russian contemporary political warfare. *Bulletin of the Atomic Scientists* [online]. 2017, **73**(5), pp.316-321 [cit. 2018-06-29]. DOI: 10.1080/00963402.2017.1362903. ISSN 19383282.

KAPLAN, Robert D. *The Revenge of Geography: What the Map Tells Us About Coming Conflicts and the Battle Against Fate*. Ney York: Random House, 2013. ISBN: 9780812982220.

KAPLAN, Robert D. The Return of Marco Polo's World. In: *Youtube* [online]. 22. 6. 2018 [cit. 2018-09-25]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=BYFL1hpMiwY>. Kanál Carnegie Council for Ethics in International Affairs.

KASAPOGLU, Can. Russia's renewed Military Thinking: Non-Linear Warfare and Reflexive Control [online]. Rome: NATO Defense College, 2010. [cit. 2018-05-10]. dostupné z: <http://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=467>. ISSN 2076-0949.

KENNAN, George F. Organizing Political Warfare. In: *History and Public Policy Program Digital Archive* [online], April 30, 1948 [cit. 2018-05-10]. Dostupné z <http://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/114320.pdf?v=941dc9ee5c6e51333ea9ebbbc9104e8c>

KOFMAN, Michael. Raiding and International Brigandry: Russia's Strategy for Great Power Competition [online]. *War on the Rocks*. Washington, DC: War on the Rocks Media, 14.6.2018 [cit. 2018-06-22]. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2018/06/raiding-and-international-brigandry-russias-strategy-for-great-power-competition/>

KOFMAN, Michael. Russian Hybrid Warfare and Other Dark Arts [online]. *War on the Rocks*. Washington, DC: War on the Rocks Media, 11.3.2016 [cit. 2018-06-11].

Dostupné z: <https://warontherocks.com/2016/03/russian-hybrid-warfare-and-other-dark-arts/>

KOFMAN, Michael a Matthew ROJANSKY. A Closer look at Russia's "Hybrid War" [online]. *Kennan Cable*. Washington, DC: Wilson Center, April 2015 [cit. 2018-06-21].

Dostupné z: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/7-KENNAN%20CABLE-ROJANSKY%20KOFMAN.pdf>

KOFMAN, Michael, Olesya TKACHEVA, Jenny OBERHOLTZER, Andrew RADIN, Brian NICHIPORUK a Katya MIGACHEVA. *Lessons from Russia's operations in Crimea and Eastern Ukraine*. Santa Monica, California: Rand Corporation, 2017. ISBN 978-0-8330-9606-7.

KOVANDA, Ondřej. Hybridní válka? Buďme s tím označením opatrní, radí experti. In: *Natoaktual.cz* [online]. Jagello 2000, 2018, 18. ledna 2018 [cit. 2018-11-28]. Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/hybridni-valka-expert-eberle-danie-rusko-operace-f6k-na-zpravy.aspx?c=A180118_152815_na_zpravy_m00

KRATOCHVÍL, Petr, Petra CIBULKOVÁ a Vít BENEŠ. Foreign policy, rhetorical action and the idea of otherness: The Czech Republic and Russia. *Communist and Post-Communist Studies* [online]. 2006, 39(4), 497-511 [cit. 2018-12-12]. DOI:

10.1016/j.postcomstud.2006.09.002. ISSN 0967067X. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0967067X06000432>

KRAUTHAMMER, Charles. The Unipolar Moment. *Foreign Affairs*. New York: Council on Foreign Relations, 1990. 70(1), pp23-33. ISSN 00157120.

KUCHINS, Andrew C. a Igor A. ZEVELEV. Russian Foreign Policy: Continuity in Change. *The Washington Quarterly* [online]. 2012, 35(1), 147-161 [cit. 2018-11-05]. DOI:

10.1080/0163660X.2012.642787. ISSN 0163-660X. Dostupné z:
<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0163660X.2012.642787>

KUCHYŇKOVÁ, Petra, Petr KRATOCHVÍL a Boris SHEMLEV. Czech-Russian Relations 1989-2012, in ZAGORSKI, Andrei, ed. *Russia and East Central Europe after the cold war: a fundamentally transformed relationship*. Prague: Human Rights Publishers, 2015. s. 95–134. ISBN 9788090352391.

KUDORS, Andis. “Russian World”—Russia’s Soft Power Approach to Compatriots Policy. *Russian Analytical Digest*. Forschungsstelle Osteuropa und Center for Security Studies, 2010. vol. 81(81), pp 2-5. ISSN 1863-0421.

LIANG, Qiao a Wang XIANGSUI. *Unrestricted warfare: China's master plan to destroy America*. Panama City, Panama: Pan American Publishing, 2002. ISBN 0971680728.

LIND, William S. et al. The Changing Face of War: Into the Fourth Generation. *Marine Corps Gazette*; Marine Corps Association & Foundation, Oct 1989; vol. 10, n. 73

LUKIN, Alexander. What the Kremlin Is Thinking: Putin's Vision for Eurasia. *Foreign Affairs*. 2014, 93(4), pp85-93. ISSN 00157120.

MALINOVA, Olga. ‘Experts’ and Pluralism of Political Ideas in Russia (2008-2016). In: CUCCIOLLA, Riccardo M., ed. *State and Political Discourse in Russia*. Rome: Reset-Dialogues on Civilizations, 2017. ISBN 9788894186901.

MAIGRE, Merle. *Nothing New in Hybrid Warfare: The Estonian Experience and Recommendations for NATO* [online]. Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States. Policy Brief, February 2015 [cit. 2018-12-08]. Dostupné z:
<http://www.gmfus.org/file/4272/download>

MATTSON, Michael A. Russian Military Thinking – A New Generation Of Warfare. *Journal on Baltic Security*. Vol 1, Issue 1, pp 61-71 2015. Tartu, Baltic Defence College. ISSN 2382-9222.

MATTIS, James N. a Frank HOFFMAN. Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars. Maryland, US Naval Institute: *Proceedings* [online]. 2005, 131(11), pp18-19 [cit. 2018-05-27]. ISSN 0041798X.

MAXWELL, David. Taking a Spoon to a Gunfight [online]. *War on the Rocks*. Washington, DC: War on the Rocks Media, 02.04.2014 [cit. 2018-06-01]. Dostupné z: <https://warontherocks.com/2014/04/taking-a-spoon-to-a-gunfight/>

McCUEN, John J., 2008. Hybrid Wars [online]. *Military Review*, April – May Issue, pp. 107–113. [cit. 2018-11-11] Dostupné z: <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mccuen08marapr.pdf>

McDERMOTT, Roger. Gerasimov Calls for New Strategy to Counter Color Revolution. *Eurasia Daily Monitor* [online]. Washington DC: The Jamestown Foundation, 2016, 13(46) [cit. 2018-11-21]. Dostupné z: <https://jamestown.org/program/gerasimov-calls-for-new-strategy-to-counter-color-revolution/>

McDERMOTT, Roger N. Does Russia Have a Gerasimov Doctrine? *Parameters*. Carlisle, PA: U.S. Army War College. 2016a, 46(1), 97-105 [cit. 2018-12-07]. ISSN 00311723.

MEARSHEIMER, John J. Why the Ukraine Crisis Is the West's Fault: The Liberal Delusions That Provoked Putin. *Foreign Affairs*. 2014, 93(5), pp77-89. ISSN 00157120.

MICHAELS, Jeff. *The Discourse Trap and the US Military: From the War on Terror to the Surge*. Berlin: Springer, 2013. ISBN 0230372058.

MINASYAN, Sergey. “Hybrid” vs. “Compound” War: Lessons From The Ukraine Conflict. In: *PONARS Eurasia Policy Memo* [online]. No. 401, November 2015. Dostupné z:

http://www.ponarseurasia.org/sites/default/files/policy-memos-pdf/Pepm401_Minasyan_Nov2015.pdf

MILO, Daniel a Katarína KLINGOVÁ. *Vulnerability Index: Subversive Russian Influence in Central Europe* [online]. Bratislava: Globsec Policy Institute, 2017 [cit. 2018-12-12]. Dostupné z: https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2018/04/GLOBSEC_Vulnerability_Index.pdf

MONAGHAN, Andrew. Putin's Way of War: The 'War' in Russia's 'Hybrid Warfare'. *Parameters* [online]. United States Army War College, 2015, 45(4), pp. 65-74 [cit. 2018-12-05]. ISSN 0031-1723. Dostupné z: http://ssi.armywarcollege.edu/pubs/Parameters/issues/Winter_2015-16/9_Monaghan.pdf

NATO. Russia's top five myths about NATO. In: *nato.int* [online]. Fact sheet. Brussels: NATO Public Diplomacy Division. February 2017. dostupné z: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2017_02/20170206_1702-russia-top5-myths-en.pdf

NATO. *Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation*. Paris, 27.05.1997. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_25468.htm

NEUMANN, Iver B. Discourse analysis. In: KLOTZ, Audie & Deepa PRAKASH (eds.) *Qualitative methods in International Relations: A pluralist guide*. New York: Palgrave Macmillan, 2008. ISBN 9780230542396.

NYE, Joseph S. *Soft Power: The Means to Success In World Politics*. New York City: PublicAffairs, 2004. ISBN 1586482254.

ODIERNO, Raymond T. The U.S. Army in a Time of Transition: Building a Flexible Force. *Foreign Affairs*. New York, The Council on Foreign Relations, 2012, 91(3), 7. ISSN 00157120.

POMERANTSEV, Peter. How Putin Is Reinventing Warfare. *ForeignPolicy.com* [online]. Washington, DC: The FP Group, 05.05.2014 [cit. 2018-05-09]. ISSN 0015-7228. dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2014/05/05/how-putin-is-reinventing-warfare/>

POTOČÁR, Radovan. 2017. Médiá v hybridnej vojne: prokremel'ské weby ako nástroj ruskej propagandy v ČR. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied, Institut politologických štúdií, 97 s. Vedúci diplomovj práce PhDr. Vít Střítecký, M.Phil., Ph.D.

PROKOP, Daniel. Anatomie populismu. In: *Novinky.cz* [online]. Borgis a.s., 15. srpna 2018 [cit. 2018-12-19]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/480366-anatomie-populismu-daniel-prokop-a-jeho-uvod-do-prakticke-sociologie.html>

PUKHOV, Ruslan. Nothing 'Hybrid' About Russia's War in Ukraine. In: *themoscowtimes.com* [online]. Moskva, The Moscow Times, 27.5.2015 [cit. 2018-05-10]. dostupné z <https://themoscowtimes.com/articles/nothing-hybrid-about-russias-war-in-ukraine-46913>

RÁCZ, András. *Russia's hybrid war in Ukraine: Breaking the enemy's ability to resist*. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti, 2015. ISBN 9789517694544.

RADIN, Andrew & Clint REACH. *Russian views of the International Order*. Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2017. ISBN 9780833097279.

RENZ, Bettina & Hanna SMITH et al. *Russia and Hybrid Warfare: Going Beyond the Label* [online]. Aleksanteri Papers, Helsinki: Kikimora Publications, 2016 [cit. 2018-05-02]. Dostupné z:

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/175291/renz_smith_russia_and_hybrid_warfare.pdf?sequence=1. ISSN 1457-9251.

ROININEN, Anna. Lies & Provocations or Myths & Pretexts? NATO Enlargement and the Origins of the Ukraine Crisis. *CEE New Perspectives* [online]. Prague, Institute of International Relations, 24.1.2017 [cit. 2018-07-03]. Dostupné z: <http://ceenewperspectives.iir.cz/2017/01/24/lies-provocations-or-myths-pretexts-nato-enlargement-and-the-ukraine-crisis/>

RUMER, Eugene. Russia And The Security Of Europe [online]. In: *Carnegie Endowment for International Peace*. June 2016, [cit. 2018-09-17]. Dostupné z: <https://carnegieendowment.org/2016/06/30/russia-and-security-of-europe-pub-63990>

RÜHLE, Michael. NATO enlargement and Russia: Myths and realities [online]. In *NATO review*, 3.7.2014 [cit. 2018-07-04]. Dostupné z: <https://www.nato.int/docu/review/2014/russia-ukraine-nato-crisis/nato-enlargement-russia/en/index.htm>

RYCHNOVSKÁ, Dagmar a Martin KOHÚT. The Battle for Truth: Mapping the Network of Information War Experts in the Czech Republic. *New Perspectives* [online]. 2018, 26(3), 1-37 [cit. 2018-11-20]. Dostupné z: <http://irihs.ihs.ac.at/4838/1/rychnovska-kohut-2018-battle-for-truth.pdf>

SAMUELS, David. One Last Interview. *Tabletmag.com* [online]. 29.09.2016, [cit. 2018-08-08]. Dostupné z: <https://www.tabletmag.com/jewish-news-and-politics/214621/one-last-interview>

SAVRANSKAYA, Svetlana & Tom BLANTON. *NATO Expansion: What Gorbachev Heard (Briefing Book #613)* [online]. Washington, DC: National Security Archive, 12.12.2017 [cit. 2018-05-03]. dostupné z: <https://nsarchive.gwu.edu/briefing-book/russia-programs/2017-12-12/nato-expansion-what-gorbachev-heard-western-leaders-early>

SERGUNIN, Alexander a Leonid KARABESHKIN. Understanding Russia's Soft Power Strategy. *Politics* [online]. 2015, 35(3/4), 347-363 [cit. 2018-10-15]. DOI: 10.1111/1467-9256.12109. ISSN 02633957.

SINOVETZ, Polina a Bettina RENZ. *Russia's 2014 Military Doctrine and beyond.: Threat perceptions, capabilities and ambitions* [online]. Rome: NATO Defense College, 10 Jul. 2015, pp1-12 [cit. 2018-10-17]. Dostupné z: <http://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=457>

STACEY, Jeffrey A. A Russian Attack on Montenegro Could Mean the End of NATO. *ForeignPolicy.com* [online]. Washington, DC: The FP Group, 27.7.2018 [cit. 2018-10-10]. ISSN 0015-7228. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2018/07/27/a-russian-attack-on-montenegro-could-mean-the-end-of-nato-putin-trump-helsinki/>

STEIL, Benn. Russia's Clash With the West Is About Geography, Not Ideology. *ForeignPolicy.com* [online]. Washington, DC The FP Group, 2018a [cit. 2018-09-09]. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2018/02/12/russias-clash-with-the-west-is-about-geography-not-ideology/>

STEIL, Benn. *The Marshall Plan. Dawn of the Cold War*. Ney York: Simon & Schuster, 2018. ISBN 9781501102370.

SUN TZU in: Giles, Lionel. *The Art of War*. 9/30/09 edition. Tukwila: Thrifty Books. ISBN 978-1604598933.

SYROVÁTKA, Jonáš et. al. Vnímání NATO a působení českých vojáků v Poblatí v médiích. In: *PSSI.cz* [online]. Praha: Prague Security Studies Institute, červenec 2018 [cit. 2018-12-31]. Dostupné z: http://www.pssi.cz/download/docs/589_vnimani-nato-a-pusobeni-ceskych-vojaku-v-poblati-v-mediich-analyza.pdf

TANNENWALD, Nina. The Nuclear Taboo: The United States and the Normative Basis of Nuclear Non-Use. *International Organization*. 1999, 53(3), 433-468. ISSN 00208183.

THE MOSCOW TIMES. Culture Ministry Affirms 'Russia is not Europe'. *Themoscowtimes.com* [online]. April 07 2014, [cit. 2018-04-16]. Dostupné z: <https://themoscowtimes.com/articles/culture-ministry-affirms-russia-is-not-europe-33701>

THOMAS, Timothy. Russia's Reflexive Control Theory and the Military. *The Journal of Slavic Military Studies* [online]. 2004, 17(2), 237-256 [cit. 2018-12-08]. DOI: 10.1080/13518040490450529. ISSN 1351-8046. Dostupné z: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13518040490450529>

THOMAS, Timothy. The Evolution of Russian Military Thought: Integrating Hybrid, New-Generation, and New-Type Thinking. *The Journal of Slavic Military Studies* [online]. 2016, 29(4), 554-575 [cit. 2018-11-14]. DOI: 10.1080/13518046.2016.1232541. ISSN 1351-8046. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13518046.2016.1232541>

THOMAS, Timothy. The Evolving Nature of Russia's Way of War. In: *Military Review* [online]. Fort Leavenworth: Army University Press. July-August 2017, pp.34-42 [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: <https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview-20170831.pdf>

THOMAS, Timothy. Thinking Like a Russian Officer: Basic Factors And Contemporary Thinking On The Nature Of War [online]. Fort Leavenworth: Foreign Military Studies Office. April 2016b [cit. 2018-05-29]. Dostupné z: <https://community.apan.org/wg/tradoc-g2/fmso/m/fmso-monographs/194971>

TRENIN, Dmitri. Russia's Breakout From The Post-Cold War System. The Drivers of Putin's Course [online]. Moscow, The Carnegie Moscow Center. December 2014, [cit. 2018-09-12]. Dostupné z:

https://carnegieendowment.org/files/CP_Trenin_Putin2014_web_Eng_1.pdf

TSYGANKOV, Andrei. Crafting the State-Civilization Vladimir Putin's Turn to Distinct Values. *Problems of Post-Communism* [online]. 2016, 63(3), 146-158 [cit. 2018-09-18].

DOI: 10.1080/10758216.2015.1113884. ISSN 1075-8216. Dostupné z:

<http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10758216.2015.1113884>

UMLAND, Andreas. Russia's Pernicious Hybrid War Against Ukraine [online]. In: *atlanticcouncil.org*. Philadelphia: Atlantic Council, 22.02.2016 [cit. 2018-11-16].

Dostupné z: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russia-s-pernicious-hybrid-war-against-ukraine>

UNITED STATES DEPARTMENT OF DEFENSE. Irregular Warfare (IW) Joint Operating Concept (JOC) [online]. Washington, DC. 11 September 2007. [cit. 2018-11-19].

Dostupné z: <https://fas.org/irp/doddir/dod/iw-joc.pdf>

UNITED STATES DEPARTMENT OF DEFENSE. 2010 Quadrennial Defense Review Report [online]. Washington, DC: Department of Defense, February 2010 [cit. 2018-11-21].

Dostupné z:

<http://archive.defense.gov/qdr/QDR%20as%20of%2029JAN10%201600.pdf>

VAN DIJK, Teun A. What is Political Discourse Analysis? *Belgian Journal of Linguistics* [online]. 1997, 11, 11-52 [cit. 2018-05-16]. DOI: 10.1075/bjl.11.03dij. ISSN 0774-5141.

Dostupné z: <http://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/bjl.11.03dij>

WENDT, Alexander. Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*. 1992, 46(2), 391-425. ISSN 00208183.

WHITMORE, Brian a Gregory FEIFER. Czech Power Games: How Russia Is Rebuilding Influence In The Former Soviet Bloc. In: *Rferl.org* [online]. Praha: Radio Free Europe, September 25, 2010 [cit. 2018-12-02]. Dostupné z:

https://www.rferl.org/a/Czech_Mate_How_Russia_Is_Rebuilding_Influence_In_The_Former_Soviet_Bloc/2168090.html

ZEHFUSS, Maja. *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*. Cambridge: Press Syndicate of the University of Cambridge, 2002. ISBN 0521815444.

ZELENKA, Petr. Je konflikt na Ukrajině „hybridní válkou“? In: *iir.cz* [online]. Praha: Institute of International Relations, 06.11.2014 [cit. 2018-09-09]. dostupné z: <http://www.iir.cz/en/article/je-konflikt-na-ukrajine-hybridni-valkou>

ZLATOHLÁVEK, Petr (ed.). *Hybridní válka jako nový fenomén v bezpečnostním prostředí Evropy*. Aktualizované a rozšířené druhé vydání. Praha: pro Informační centrum o NATO vydalo Jagello 2000, 2016. ISBN 978-80-904850-4-4.

ZŮNA, Pavel. Kritický pohled na koncept hybridních válek. *Vojenské rozhledy*. Ministerstvo obrany České republiky, 2010, 19(3), 33-45. ISSN ISSN 1210-3292.

X (KENNAN, George F.). The Sources of Soviet Conduct. *Foreign Affairs* [online]. 1947, 25(4), 566 [cit. 2018-10-17]. DOI: 10.2307/20030065. ISSN 00157120.